

Nyskolen i Oslo

med vekt på foreldrenes motiver for å velge Nyskolen for sine barn

Ann-Elise Lyngstad

Hovedoppgave ved Pedagogisk forskningsinstitutt

UNIVERSITETET I OSLO

Mars 2007

Forord

Takk til alle dere som har bidratt som informanter og dermed gjort denne undersøkelsen mulig!

Takk til Dag-Erik Møller, min mann, for all praktisk hjelp, tålmodighet og støtte!

Takk til mine venner, min familie, arbeidsgivere og kollegaer for oppmuntring og fleksibilitet!

Takk til min veileder Christian Beck for konstruktiv kritikk!

Takk til våren som kommer hvert år!

En særlig takk til Hanna og Alma, mine barn, som går på Nyskolen med glede hver dag, og som synes det er gøy å lære!

Jippi! Nå er det vår!

Ann-Elise Lyngstad, mars 2007

Innhold

1. INNLEDNING	1
1.1 PROBLEMSTILLING	1
1.2 OPPGAVENS STRUKTUR	1
2. METODE	3
2.1 METODEOVERSIKT	3
2.2 NIBR-RAPPORT 2003:8 SOM UTGANGSPUNKT.....	4
2.3 INTERVJUENE	5
2.4 OM FORELDREINTERVJUENE.....	5
2.5 OM LEDERINTERVJUENE.....	6
2.6 UTVALGSKRITERIER	7
2.7 HVEM ER INFORMANTENE?	7
2.8 NØYTRALITET	8
2.9 VALIDITET	9
3. NYSKOLENS PEDAGOGISKE GRUNNLAG	11
3.1 REFORMPEDAGOGIKK	11
3.2 NYSKOLEN BLIR TIL	14
3.3 NYSKOLENS PEDAGOGIKK.....	15
3.3.1 <i>Oversikt over pedagogikken.....</i>	<i>15</i>
3.3.2 <i>En klasseløs skole .....</i>	<i>16</i>
3.3.3 <i>Aldersblandede søskengrupper og faggrupper.....</i>	<i>16</i>
3.3.4 <i>Skolemøtet.....</i>	<i>17</i>
3.3.5 <i>Elevinitiert læring .....</i>	<i>18</i>
3.3.6 <i>Fellesskapet .....</i>	<i>18</i>
3.3.7 <i>Hva ønsker skolen å oppnå?.....</i>	<i>19</i>
3.4 MOSSE JØRGENSEN OG NYSKOLEN	19
3.5 PETER PETERSEN OG JENAPLANSKOLEN.....	22
3.5.1 <i>Grunnprinsipper i Jenaplanskolen .....</i>	<i>24</i>
3.5.2 <i>Jenaplanskolene i praksis .....</i>	<i>26</i>
3.5.3 <i>Kort om Jenaplanskoler i dag.....</i>	<i>31</i>
3.6 OPPSUMMERING	32

4. FORELDRES MOTIVER FOR Å VELGE NYSKOLEN, SAMMENLIGNET MED NIBR 2003:8	33
4.1 MOTIVER FOR VALG AV PRIVATSKOLE, GENERELT	33
4.2 MOTIVER FOR VALG AV NYSKOLEN	34
4.3 PEDAGOGISK OG BARNES BEHOV SOM MOTIV	35
4.3.1 Tilpasset opplæring	36
4.3.2 Aldersblanding	37
4.3.3 Elevinitiert læring	39
4.3.4 Fellesskap og skolemiljø	40
4.3.5 Skolemøte og demokrati	43
4.4 ENGASJEMENT SOM MOTIV	43
4.5 MISNØYE MED ANDRE SKOLER SOM MOTIV	45
4.5.1 Hva skiller Nyskolen og offentlige skoler?	48
4.5.2 Nyskolen vs. Steinerskolen	49
4.6 SOSIALE MOTIV	54
4.7 INNFLYTELSE SOM MOTIV	58
4.7.1 Aktivt valg av skole som innflytelse	61
4.7.2 Innflytelse på skolens drift og på skolehverdagen	62
4.8 IDEOLOGI SOM MOTIV	63
4.9 OPPSUMMERING	69
5. NYSKOLEN I OSLO: STATUS OG UTFORDRINGER	71
5.1 MÅLET MED SKOLE	71
5.1.1 Sosialisering som mål	72
5.1.2 Kunnskap som mål	75
5.1.3 Kunnskap og sosialisering	76
5.2 NYSKOLEN: EN SKOLE I ENDRING	78
5.3 PASSER NYSKOLEN FOR ALLE BARN?	83
5.4 PASSER NYSKOLEN FOR ALLE LÆRERE?	85
5.5 FORELDRE- OG SKOLESAMARBEID	86
5.6 FELLESKAP I SKOLEN	89
5.7 INFORMASJONSFLYT VED NYSKOLEN	90
5.7.1 Behov for informasjon	90
5.7.2 Faktorer ved Nyskolen som gjør informasjonsflyt ekstra viktig	91
5.8 NYSKOLEN VS. PETERSENS JENAPLANSKOLE: EN KORT SAMMENLIGNING	94
5.9 OPPSUMMERING	96

6.	AVSLUTTENDE UTDANNINGSPOLITISKE BETRAKTNINGER.....	98
6.1	NY PRIVATSKOLELOV.....	98
6.2	“PRIVATSKOLE” VS. “FRISKOLE”.....	100
6.3	ARGUMENTER MOT PRIVATSKOLER.....	101
6.3.1	<i>Segregering vs. lokal tilknytning.....</i>	<i>101</i>
6.3.2	<i>Sosial utjevning.....</i>	<i>103</i>
6.3.3	<i>Nasjonsbygging.....</i>	<i>106</i>
6.4	MYTEN OM HVEM SOM VELGER PRIVATSKOLE	108
6.5	BEHOVET FOR PRIVATSKOLER	110
6.5.1	<i>Privatskole som exit.....</i>	<i>110</i>
6.5.2	<i>Behov for et større mangfold .....</i>	<i>111</i>
	KILDELISTE.....	113
	VEDLEGG	117
	INTERVJUGUIDE – FORELDREINTERVJUER.....	117
	INTERVJUGUIDE – NIBR-RAPPORTEN	120
	SPØRSMÅL TIL LEDERE VED NYSKOLEN I OSLO	123

1. Innledning

1.1 Problemstilling

Problemstilling for denne hovedoppgaven er:

Hvordan presenterer Nyskolen i Oslo seg gjennom sentrale aktører? Hva er foreldres motiver for å velge Nyskolen for sine barn? Skiller disse motivene seg fra foreldres motiver for å velge andre private skoler?

1.2 Oppgavens struktur

Her i kapittel 1 presenterer jeg problemstilling og struktur.

I kapittel 2 gjør jeg rede for forskningsmetoden.

Kapittel 3 er en redegjørelse for Nyskolens pedagogiske grunnlag. Jeg vil da forsøke å plassere Nyskolen historisk og pedagogisk.

I kapittel 4 legges hovedvekten på å presentere foreldres motiver for å velge Nyskolen, slik disse motivene framkommer gjennom intervjuer. Der det er hensiktsmessig sammenlignes disse resultatene med resultatene fra forskningsrapporten NIBR 2003:8. (Rapporten "Barns behov eller foreldres særinteresser. Foreldres motiver for å velge privat skole for sine barn", fra NIBR, Norsk institutt for by- og regionforskning.) Jeg trekker ut en syntese av hva informantene mine mener, og bruker utvalgte sitater fra intervjuene for å utdype framstillingen. Jeg er ikke ute etter å presentere NIBR-rapporten som sådan, men er interessert i å drøfte ev. forskjeller mellom "NIBR-foreldrene" og Nyskoleforeldrene. Jeg har brukt NIBR-rapportens spørsmål som utgangspunkt for mine egne spørsmål, men tar altså utgangspunkt i mine egne informanters synspunkter, i og med at det er det som er mitt eget datagrunnlag.

Kapittel 5 tar for seg status og utfordringer ved Nyskolen i Oslo, slik de blir sett av foreldre og ledere. Her går jeg utover det pedagogiske grunnlaget presentert i kapittel 3, og drøfter utfordringer med utgangspunkt i den konkrete skolen.

I kapittel 6 avslutter jeg oppgaven ved å ta kort for meg høringsutkastet til ny privatskolelov, samt argumenter for og mot privatskoler. Jeg gir ingen dyptgående analyse av høringsutkastet, men tar kun for meg det jeg opplever som relevant i forhold til Nyskolen.

Kilder og vedlegg er plassert til slutt i oppgaven.

2. Metode

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for de metodene jeg har valgt for å forsøke å belyse oppgavens problemstilling.

2.1 Metodeoversikt

I kapittel 3 presenteres Nyskolens pedagogiske grunnlag. Her har jeg benyttet flere ulike tilnærminger. Jeg har studert og trukket ut essensen av relevant pedagogisk teori og hentet ut informasjon om Nyskolen fra bøker og nettsteder. I tillegg har jeg intervjuet Mosse Jørgensen. Intervjuet med Mosse var åpent og ble i stor grad til underveis.

Kapittel 4: Jeg har vurdert ulike framgangsmåter for å samle inn det empiriske materialet, men fant det hensiktsmessig å foreta en kvalitativ undersøkelse i form av intervju. Grunnen til dette var flere. For det første er det foretatt intervju som grunnlag for rapporten jeg sammenligner resultatene med, NIBR-rapport 2003:8. For det andre får jeg ved intervjuformen mulighet for å rette opp eventuelle misforståelser knyttet til spørsmålene. Informantene har blitt bedt om å utdype svarene der jeg har opplevd det som nødvendig. Intervjuene er foretatt med utgangspunkt i en fast intervjuguide (se vedlegg), men mange av intervjuene hadde mer en karakter av samtale, hvor jeg også valgte å stille spørsmålene litt om hverandre. Noen av informantene snakket ganske fritt og ga meg svar på spørsmålene uten at jeg hadde stilt dem. Intervjuguiden fungerte likevel strukturerende, ved at jeg i løpet av et intervju kontinuerlig vurderte hvilke av spørsmålene som var besvart. Jeg intervjuet ti foreldre med barn i Nyskolen og to ledere ved Nyskolen. Det ene lederintervjuet var strukturert, mens det andre mer bar preg av ”samtale”, hvor utgangspunktet var mine spørsmål.

I kapittel 5 fortsetter redegjørelsen fra mine intervjuer, men nå er det bare mine egne informanter som er i fokus. Her er ikke NIBR-rapportens informanter aktuelle, fordi spørsmålene behandlet i kapittel 5 i stor grad dreier seg om Nyskolen. De svarene jeg fikk fra foreldreinformantene på mine egne spørsmål sammenlignes med svarene jeg fikk fra lederinformantene, samt Mosse Jørgensen, og jeg diskuterer status og utfordringer for Nyskolen i Oslo med bakgrunn i disse intervjuene. Grunnen til at jeg har valgt denne

fremgangsmåten er at jeg underveis i de ulike intervjuene fant en del interessante nye temaer som jeg ville undersøke nærmere. Jeg valgte altså å gå utover NIBR-rapportens fokus. Ved å betrakte forskjellige informantutsagn side om side er det lettere å få et helhetlig inntrykk av hva Nyskolen er.

I kapittel 6 har jeg studert utkastet til lovtekst for ny privatskolelov, samt høringsutkastet. Her drøfter jeg ut fra varierte skriftlige kilder, og tillater meg også å supplere med noen egne betraktninger.

2.2 NIBR-rapport 2003:8 som utgangspunkt

Rapporten ”Barns behov eller foreldres særinteresser. Foreldres motiver for å velge privat skole for sine barn” er forfattet av dr. polit Marit Helgesen ved Norsk institutt for by- og regionforskning. Selve undersøkelsen er gjennomført av forfatteren i samarbeid med cand. polit Marte Winsvold. De har intervjuet foreldre ved sju private og to offentlige skoler, foreldre som har barn som skal begynne på skolen påfølgende skoleår, samt rektorer ved de ni skolene. Ti av deres foreldreinformanter har barn i privatskoler som utgjør pedagogiske alternativ til offentlig skole, mens tolv av informantene har barn ved livssynsorienterte skoler. I tillegg har de som et supplement intervjuet ti foreldre med barn i offentlige skoler. De benyttet seg både av intervju ansikt til ansikt og telefonintervju.

Prosjektet har i følge forskningssjef Hilde Lorentzen to hovedproblemstillinger:

”Den første dreier seg om hvilke motiver foreldre som har søkt plass på privat skole for sine barn faktisk legger til grunn for det. Den andre retter fokus mot hvilke konsekvenser enklere tilgang til å etablere private skoler vil ha for den offentlige skolen.” (Helgesen 2003)

Det er det første fokuset som har vært mitt anliggende.

NIBR-rapportens intervjuguide ligger som vedlegg, og det samme gjør min intervjuguide. Noen forskjeller er det mellom de to guidene, selv om jeg har bestrebet meg på en mest mulig lik tilnærming. Jeg har valgt å sløyfe noen av spørsmålene, og legge til andre. Spørsmål som er sammenfallende, vil jeg behandle i kapittel 4. Spørsmålene jeg har lagt til, vil jeg drøfte i kapittel 5.

Jeg har fjernet samtlige NIBR-spørsmål under overskriften ”Livssyn og verdier”. Jeg opplevde dem som uaktuelle, fordi Nyskolen ikke representerer et livssynsalternativ til den offentlige skolen.

Også under overskriften ”Innflytelse som motiv” (kapittel 4.7) har jeg valgt å utelate noen av NIBR-spørsmålene. Samtlige av disse spørsmålene omhandler skolens styre/driftsstyre i forhold til valg av representanter, hvilke saker foreldre kan ta opp der og hvordan styret fungerer. Når jeg tok dette valget, var det fordi jeg oppfattet spørsmålene som unødvendige. Jeg ser i ettertid at spørsmålene er relevante i den forstand at de avslører informantenes kjennskap til skolen og dermed også egen mulighet for å få innflytelse gjennom formelle kanaler. Under overskriften ”Innflytelse som motiv” vil jeg likevel sammenligne mine resultater med NIBR-rapporten der jeg opplever det som mulig.

For øvrig har jeg stilt alle spørsmål i henhold til NIBR-rapportens intervjuguide. En oppsummering av resultatene av min sammenligning er plassert til slutt i kapittel 4.

2.3 Intervjuene

Jeg har valgt å benytte meg av kvalitativ analyse. Jeg har samlet inn data ved hjelp av intervjuer. Disse er tatt opp på minidisc, for så å bli transkribert og analysert.

Jeg har intervjuet ti foreldre som har barn i Nyskolen, to av skolens ledere og skolens grunnlegger Mosse Jørgensen. Intervju av foreldre foregikk i perioden juni-desember 2006. Intervju med Mosse Jørgensen fant sted hjemme hos henne i juni 2003. Intervjuene med en av skolens ledere ble foretatt i desember 2006, hjemme hos meg. Intervju per e-post og telefon med en annen av skolens ledere foregikk i januar 2007.

Når jeg i oppgaven skriver ”informant”, mener jeg en av foreldreinformantene. Lederne omtales som ”lederinformanter”.

2.4 Om foreldreintervjuene

Intervjuene med foreldrene hadde som hovedformål å gi meg innblikk i deres motiver for valg av Nyskolen for sine barn. I tillegg ønsket jeg å undersøke hvilke tanker de hadde om

skole og skolepolitikk generelt, og hva de så på som viktigst i forhold til barnas skolegang. Jeg ønsket også å undersøke hvilke erfaringer de hadde fått med Nyskolen og andre skoler, og hva de tenkte om Nyskolen etter at barna deres hadde gått der en tid.

Jeg har som sagt delvis gjort bruk av NIBR-rapportens intervjuguide og temainndeling, og har sammenlignet mine resultater med resultatene i rapporten. Alle foreldreintervjuene er foretatt ansikt til ansikt. Jeg har ikke benyttet meg av telefonintervju, slik forfatterne av rapporten har gjort ved flere av sine intervjuer. Intervjusted var enten hjemme hos meg, hos informantene eller på kafé. Atmosfæren var avslappet og rolig, og informantene var positive og interesserte. Jeg har også foretatt noen korte, supplerende telefonintervjuer med en foreldrerepresentant fra Nyskolens styre og to fra skolens FAU.

2.5 Om lederintervjuene

Når jeg valgte å intervju to av lederne, henger dette sammen med en antagelse om at de i kraft av sine roller har en større oversikt over skolen enn hva det øvrige personalet har. Jeg ønsket også å velge ut ansatte som har fulgt skolen lengst mulig, og som derfor har et godt grunnlag for å vurdere eventuelle endringer ved skolen. De to lederne pekte seg da ut. Med ”skolen” forstår jeg her både elevene, lærerne, assistentene, vikarene og foreldrene. Jeg kunne også ha tatt med lokalsamfunnet skolen ligger i, men det har ikke vært tema for min undersøkelse.

Lederne jeg valgte å intervju, har det til felles at de har jobbet ved Nyskolen helt siden starten høsten 2004. En av dem har også valgt å la barna sine gå på Nyskolen. Ett av lederintervjuene er foretatt ansikt til ansikt (se vedlegg). Mange av disse spørsmålene har jeg laget som konsekvens av problemstillinger framkommet i de foregående foreldreintervjuene. Jeg har i dette intervjuet i stor grad forfulgt temaer som har dukket opp underveis. Min andre lederinformant har fått mange av de samme spørsmålene, og noen nye. Her mottok jeg svar via e-post og telefon.

2.6 Utvalgskriterier

Jeg har valgt å konsentrere meg om reformpedagogikk og spesielt Peter Petersens Jenaplanskole under beskrivelsen av Nyskolens pedagogiske grunnlag. Jeg kunne valgt å også redegjøre for andre skoler som har hatt betydning for Nyskolens pedagogikk, som for eksempel Friskolan i Säfte (nå Freinetskolen) eller Friskole-70 og Lille-skolene i Danmark. Grunnen til at dette ikke er gjort, er at jeg ønsker å gå til de historiske kildene for Nyskolens pedagogikk, og Mosse Jørgensen refererer her særlig til Peter Petersen og Jenaplanskolen.

Et hovedfokus i oppgaven er å undersøke foreldres motiver for å velge Nyskolen for sine barn. Jeg har foretatt et strategisk utvalg med hensyn til mine foreldreinformanter. Jeg har tatt hensyn til barnas alder, kjønn og tidligere skoleerfaring, om barna har søsken og i tillegg mine antagelser om foreldrenes alder og utdanningsbakgrunn. Jeg har forsøkt å få en kjønnsmessig balanse på foreldreinformantene. Noen av antagelsene om foreldrene bygger på informasjon jeg har fått fra en av mine lederinformanter. Men jeg har altså ikke foretatt en systematisk kartlegging av alle foreldrene med hensyn til relevante bakgrunnsvariable før jeg foretok utvalget.

2.7 Hvem er informantene?

Fire av barna til informantene hadde gått på offentlig skole før, og foreldrene ønsket her et alternativ, fordi de ikke syntes det fungerte så bra som de ønsket. Ett av disse barna byttet til en annen privat skole før det endte opp på Nyskolen.

Fire av foreldrene hadde barn som hadde gått på annen privat skole, og tre av dem var misfornøyd med forholdene der. Den siste informanten hadde opplevd å ikke få plass til barn nr. 2 på den privatskolen det første barnet gikk på, og bestemte derfor at begge barna skulle begynne på Nyskolen. En av foreldrene har hatt erfaring både med offentlig skole og med annen privat skole, men var misfornøyd, og valgte Nyskolen.

Tre av mine informanter hadde barn som begynte direkte på Nyskolen i sitt første skoleår. En av disse foreldrene hadde eldre barn som hadde gått i offentlig skole. De to øvrige informantene hadde ingen erfaring med selv å ha barn i skole.

Mine informanter er alle over 35 år. Fem av dem har ett barn, mens de øvrige har to. Alle har høyere utdanning enn videregående skole. Ni av dem har høyskoleutdanning/universitetsutdanning, hvorav to har hovedfag eller høyere. Seks har avsluttede høyskoleutdanning/universitetsutdanning av lavere grad, og én har forskjellige kurs på høyskolenivå. Faglig varierer utdanningene: samfunnsfag, økonomi, omsorgsfag, informatikk, reiseliv og kunst.

Inntektsmessig er det også store variasjoner. Fire av informantene prioriterer frihet til å drive med egne prosjekter framfor sikker inntekt, og har derfor lav inntekt i perioder. (Som en av dem sa det: ”*Jeg prioriterer frihet framfor flislagte bad*”.) Blant de øvrige informantene er det én som har inntekt over gjennomsnittet i befolkningen, mens tre av de andre ligger på gjennomsnittet eller under. De aller fleste eier sin egen bolig. Informantene har høyere utdanning enn gjennomsnittet i befolkningen.

Ingen av informantene begrunnet valget med at det var en lettvint løsning. Kun for én av informantene lå skolen på tidspunktet for skolevalget i nærheten av hjemmet, mens den nå ligger så langt unna at barnet må ta buss. Ingen av informantene bor i skolens nærmiljø. For noen av informantene er logistikk noe de bruker ca. to timer daglig på.

Åtte av mine informanter hadde erfaring med andre skoler for noen av sine barn.

2.8 Nøytralitet

Ettersom jeg selv har to barn som begge begynte i Nyskolen da denne startet opp høsten 2004, og har vært involvert ved forarbeidet til skoledannelsen, kan det stilles spørsmål ved min mulighet for en objektiv tilnærming. Man kan innvende at det at jeg selv er forelder med barn på skolen, er en for tett kontakt for å skrive en hovedoppgave om Nyskolen. Det er mulig, og jeg har derfor også valgt en form som i stor grad trekker veksler på andres meninger og erfaringer. Ved å intervjuer noen av foreldrene ved Nyskolen har jeg ikke bare fått svar på ferdige spørsmål, men interessante innspill i forhold til temaer som jeg selv ikke hadde tenkt på. Ved å sammenholde mine resultater med NIBR-rapporten og bruke dens intervjuguide som utgangspunkt for egne intervjuer, har jeg ytterligere kunnet nyansere egne holdninger og redusere det subjektive i framstillingen.

Samtidig kan det ha vært en styrke ved min tilnærming at jeg kjenner Nyskolen som forelder, og at jeg kjenner dens verdigrunnlag og praksis fra innsiden.

2.9 Validitet

Validitet har å gjøre med i hvilken grad en metode undersøker det den er ment å undersøke:

i hvilken grad våre observasjoner faktisk reflekterer de fenomenene eller variablene som vi ønsker å vite noe om (Kvale 1997).

Det vil være to forhold ved validiteten som er særlig aktuelle innenfor kvalitative intervjuundersøkelser: ytre validitet og begrepsvaliditet. Den ytre validiteten angir i hvilken grad resultatene kan generaliseres, mens begrepsvaliditet angir om man måler de fenomener man har intensjoner om å måle (Kvale 1997).

Jeg har forsøkt å skape en god begrepsvaliditet ved å undersøke fenomenet Nyskolen gjennom flere kilder: foreldreinformanter, lederinformanter, Mosse Jørgensen samt tekst publisert på nettsteder og i bøker.

Man kan forvente en overvekt av positive utsagn om Nyskolen blant foreldreinformantene, da de har foretatt et aktivt skolevalg. Kanskje de i intervjusituasjonen ønsker å forsvare dette valget? I så fall reduseres begrepsvaliditeten. For å motvirke denne mulige validitetsreduksjonen har jeg som intervjuer i stor grad stilt oppfølgingsspørsmål.

Man kunne tenke seg en alternativ, kvantitativ forskningsmetode, for eksempel ved spørreskjemaer eller korte telefonintervjuer med alle foreldre ved Nyskolen. Jeg var interessert i den dybdeinformasjonen lange intervjuer kan gi, og valgte derfor denne formen. Ved å foreta intervju kan en rydde unna eventuelle misforståelser underveis, samt forfølge temaer som dukker opp. Dette gir ikke en spørreundersøkelse rom for. Telefonintervju gir ikke så gode muligheter for kontakt som et direkte møte. Ved å tolke kroppsspråket til informanten kan en se om en bør stille oppfølgingsspørsmål, og dermed få mer pålitelig informasjon.

Det er tilsammen 64 barn ved Nyskolen i mars 2007. Jeg har intervjuet ti av disse barnas foreldre. Etter ti intervjuer nådde jeg et ”metningspunkt” med hensyn til generering av ny informasjon. Med andre ord framkom det lite som ikke allerede var blitt sagt av de tidligere

informantene. En slik observasjon er et mål på tilstrekkelig ytre validitet i kvalitative intervjustudier. Tilstrekkelig ytre validitet oppnås vanligvis ved et sted mellom ti og femten intervjuer (Kvale 1997). Jeg tør dermed antyde noe om tendensene, selv om mitt mål med undersøkelsen ikke har vært å komme fram til et statistisk generaliserbart resultat.

Med mitt utvalg på ti foreldre kan man selvfølgelig stille spørsmål ved om utvalget er representativt. Kanskje er de foreldrene jeg har snakket med eldre, mer velutdannede og mer reflekterte enn gjennomsnittet i foreldregruppen? Men som beskrevet i kapittel 2.6 har jeg altså forsøkt å foreta et strategisk utvalg.

3. Nyskolens pedagogiske grunnlag

I dette kapitlet vil jeg forsøke å plassere Nyskolen historisk og pedagogisk. Først gjør jeg kort rede for reformpedagogikkens bakgrunn og ideer. Jeg beskriver så hvordan Nyskolen ble dannet, og redegjør for de bærende prinsipper i Nyskolens pedagogikk slik de presenteres av sentrale aktører.

3.1 Reformpedagogikk

På slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet vokste det fram en bevegelse med ønske om å reformere barneoppdragelsen i hjem og skole. Bakgrunnen for dette var en holdning om at det rådende synet på barn var for pessimistisk. Man mente at innen denne pessimismen så en for seg at barn var født med bestemte egenskaper, som stort sett var onde og som måtte kultiveres eller undertrykkes gjennom oppdragelsen. Reformbevegelsen kalte gjerne skolen for ”Den sorte skole”, og Johann F. Herbart (1776–1841) ble ansett for å være den viktigste representanten for denne skolen (Myhre 1988, Stafseng 1996).

Myhre (1988) kaller Herbart ”den intellektualistiske systematiker” og mener at han i sin grunnholdning har mye til felles med opplysningstidens rasjonalisme. Han var opptatt av ”å sette det enkelte individ i stand til å utnytte de muligheter det hadde” (ibid). De viktigste formål for oppdragelsen måtte realiseres gjennom disiplin, moralsk oppdragelse og undervisning: Disiplin krevde en indre og ytre orden og var en nødvendig forutsetning for at undervisning og oppdragelse skulle være mulig. I den moralske oppdragelsen appellerte en til elevens samvittighet og følelsesliv. Men det viktigste var undervisningen.

”Herbartianismen” er betegnelsen på en nøye planlagt undervisningsmetodikk, basert på ideen om at en er avhengig av det som tidligere er lært for å kunne tilegne seg noe nytt. Å lære vil da si at en opptar ny kunnskap i det allerede eksisterende system. Læreren må dermed først repetere gammelt stoff, så presentere nytt stoff, dernest sammenligne og tilpasse det nye stoffet til det gamle. Så må læreren hjelpe elevene til å få oversikt ved å få stoffet til å henge sammen og til slutt er det klart for elevene til å anvende det nye stoffet i nye sammenhenger og situasjoner (Bø og Helle 2002). Hvordan kan man forklare at Herbarts ideer har stått så sterkt innen skolevesenet?

Hans pedagogikk var spesielt klar og fast i oppbygningen, og fremsto dermed som systematisk. Særlig var hans metodikk praktisk, og er mye brukt også i dag (særlig innen videregående skole). I tillegg jobbet Herbarts etterfølgere som universitetslærere og innen pedagogiske seminarer med å forbedre lærerutdanningen og øke læreryrkets status. De var dermed viktige i forhold til å ”spre det gode budskap”.

Et paradoks er, i følge Myhre, at Herbart selv var imot en offentlig skole. Han mente at det ikke ville ivareta individet i tilstrekkelig grad, men tvinge alle inn i samme form. Herbart var negativ til nasjonalisme og betraktet seg som kosmopolitt (Myhre 1988). Hans skoleideer ble til i en tid hvor det militære sto sterkt. Samfunnet var byråkratisk og autoritært. Politikk hadde, i følge Herbart, ikke noe med pedagogikk å gjøre. Derfor var skolen atskilt fra samfunnet. Den ble bygget opp med tanke på formålet, som var å lære fagene. Disse fagene hadde utgangspunkt i universitetsfagene, og var strengt oppdelt. For ”enkelhets skyld” ble elevene delt opp etter årskull og satt ved egne pulter etter militært mønster (Myhre 1988, Stafseng 1996 og Jørgensen 2005). Etter hvert ble herbartianismen mer og mer en skjematiskert og stivnet utgave av Herbarts grunnprinsipper, og det dannet seg en motbevegelse.

Med utgangspunkt i Myhre (1988) og Stafseng (1996) kan man forsøksvis oppsummere de reformpedagogiske prinsippene og den reformpedagogiske bevegelsen slik:

- Man skulle ta utgangspunkt i barnets egne ressurser og interesser.
- Elevenes egenaktivitet skulle vektlegges. Barnet må selv være aktivt og læreren mer veileder. Ideene om dette kom først fra de såkalte ”arbeidsskolene”, dvs. skoler som fokuserte på praktisk arbeid. Dette arbeidsbegrepet ble i reformpedagogikken også utvidet til å gjelde de teoretiske fagene.
- Målet var å stimulere til allsidig utvikling, med vekt på individuelle forskjeller. Her inngikk også tanken om å slippe fram begavelsene.
- Tema- og helhetsundervisning skulle vektlegges, som alternativ til en fagstyrt og oppsplittet skolehverdag.

- Reformpedagogikken var internasjonal, og hadde karakter av en protestbevegelse, bl.a. med negative holdninger til religion. De fleste reformpedagoger var mer motivert av kunstneriske, filosofiske og pedagogiske impulser enn av politiske.
- Man skulle frigjøre barna fra en undertrykkende oppdragelse som kun hadde samfunns-tilpasning som mål. Man hadde fått et nytt og mer positivt syn på barns utvikling, med utgangspunkt i nyvinninger innen blant annet psykologi, naturvitenskap og teknologi.
- Skolen skulle gi barna erfaringer med medbestemmelse i praksis, slik at de kunne utvikle demokratiske ferdigheter.
- Man ønsket bedre kontakt mellom skole og nærmiljø. Skolen skulle delta i lokal-samfunnet. (Dette står i motsetning til Herbarts syn om at pedagogikk og politikk ikke hadde noe med hverandre å gjøre.)

Likevel kan man ikke si at reformpedagogikken var én, samlet bevegelse. Det var heller snakk om forskjellige retninger som på forskjellige måter sto i opposisjon til det bestående skole- og oppdragelsessynet. Sentrale reformpedagoger er bl.a. Ellen Key, Elsa Köhler, Georg Kerschensteiner, Maria Montessori, John Dewey, Rudolf Steiner og Peter Petersen.

I løpet av 1960-tallet var de reformpedagogiske tanker ”i vinden”, og da særlig A. S. Neill og hans antiautoritære ideer, hvilket (i følge Jerland mfl. 2000) kulminerte i ungdomsopprøret i 1968. I kjølvannet av dette ble det startet en del friskoler, blant annet i Danmark.

Man kan også finne spor etter reformpedagogiske tanker i norske læreplaner. I følge Myhre (1988) gjelder dette blant annet Normalplanen av 1939, hvor reformpedagogikken fikk gjennomslag i noen fag. Det ble blant annet forbud mot fysisk avstraffelse, elevaktivitet ble vektlagt og tanken om arbeidsskole ble sentral. I Mønsterplanen for grunnskolen fra 1974 var det ikke fast pensum eller faglige minstekrav, men planen var en rammeplan/maksimumsplan. Det ble lagt vekt på sosial utjevning og elevsentrert pedagogikk. Karakterer skulle nå bare gis fra 7. klasse. De viktigste skolereformene i Norge har etter dette vært Mønsterplanen av 1987, Læreplanen av 1997 (L97) og Kunnskapsløftet 2006. Samtlige av disse reformene har tatt med seg enkelte reformpedagogiske ideer, som tilpasset opplæring og elevsentrering.

3.2 Nyskolen blir til

Nyskolen i Oslo eies av stiftelsen Nyskolen i Oslo. Stiftelsen springer ut av den landsdekkende organisasjonen Forum Ny Skole, og ble opprettet for å starte Nyskolen i Oslo. Det er styret i stiftelsen som er øverste ansvarlig for driften. Styret består av to foreldre, to ansatte og to fra Forum Ny Skole.

Forum Ny Skole er en organisasjon som har som formål å opprette skoler som kan bidra til å fornye den norske grunnskolen. Organisasjonen har kontor i Oslo, men har medlemmer fra hele landet. Mosse Jørgensen er Forum Ny Skoles leder og primus motor. Den grunnleggende ideen er troen på at barnet har lyst til å lære, og organisasjonen ønsker å skape skoler som tar vare på barnets lærelyst.

På Forum Ny Skoles hjemmeside www.nyskole.org gjøres det rede for hva som bør være grunnlaget for ideen om å ta vare på barnas lærelyst. Det legges blant annet vekt på å la barna bestemme selv hva de vil lære, når de vil lære og hvordan de vil lære. Det argumenteres for at det er viktig å ikke bestemme over hodet på barna, men hjelpe dem til å realisere sine egne valg. Barnet skal utvikle en bevissthet om egne evner og egenskaper og stimuleres til å videreutvikle sin nysgjerrighet, kritiske sans, aktivitet og eksperimentlyst. Tanken er at skolen skal være et godt sted for alle, hvor det legges stor vekt på å utvikle tillit mellom barn og voksne, og at dette gir den beste grobunnen for læring.

Forum Ny Skole har søkt om å få starte skole flere ganger, men har fått avslag med begrunnelse i Privatskoleloven av 14. juni 1985. Skolen det ble søkt om å få opprette ble ikke ansett å være et pedagogisk alternativ (jf. Privatskoleloven § 3). 20. mai 2003 fikk Forum Ny Skole ved stiftelsen Nyskolen i Oslo avslag på sin søknad om å få starte privatskole. Begrunnelsen for avslaget var at departementet ikke fant det tilstrekkelig sannsynliggjort at Nyskolen tilbyr en alternativ pedagogikk, ettersom man først og fremst søkte om å organisere skoledagene på en annen måte enn den ordinære. Departementet var også usikre på hvorvidt skolen med sin alternative organisering av skoledagen ville greie å ivareta hvert enkelt barns mulighet til å oppnå den samme kompetansen som i offentlig skole. Departementet mente altså at det ikke ble sagt noe konkret i søknaden om hvordan en vil sikre den enkelte elevs opplæringsløp.

Etter at Norge fikk ny friskolelov 4. juli 2003 ble det ikke lenger en forutsetning at friskolene måtte være et pedagogisk eller religiøst alternativ. Loven ble publisert 1. oktober 2003, og stiftelsen Nyskolen i Oslo fikk godkjent sin søknad om oppstart 28. mai 2004. Skolen er godkjent med avvik fra L97 når det gjelder organiseringen av undervisningen. Nyskolen i Oslo kunne ta imot sine første elever i august 2004. I starten hadde skolen i overkant av 20 elever. I inneværende skoleår (2006–2007) har skolen 64 elever. Totalt vil skolen etter noen år nå et antall på ca. 100 elever, som er det antallet skolen er godkjent for.

3.3 Nyskolens pedagogikk

I dag finnes det én Nyskole, og det er Nyskolen i Oslo. Nyskolen i Bergen fikk også godkjenning etter Friskoleloven, og skulle starte høsten 2006. Regjeringen Stoltenberg trakk Friskoleloven tilbake da de dannet regjering. Dette fikk også tilbakevirkende kraft i forhold til de skolene som ikke hadde startet opp, så godkjenningen til blant annet Nyskolen i Bergen ble trukket tilbake. Når jeg skriver "Nyskolen" her i kapittel 3, er det både Nyskolen som pedagogisk idé og den konkrete Nyskolen i Oslo jeg sikter til.

3.3.1 Oversikt over pedagogikken

Nyskolen bygger sin pedagogikk på individuell utvikling i et trygt fellesskap. Skolen oppretter faggrupper etter barnas behov og interesser og jobber tverrfaglig innenfor ulike temaområder. I perioder arbeider hele skolen spesielt konsentrert om enkelte fagområder eller temaer, såkalte "fokusfag". Barna er organisert i aldersblandede basisgrupper (såkalte "søskengrupper"), som er tilknyttet én eller to lærere. Skolen har utvikling av barnas ansvarlighet som et viktig mål, og alle elevene må delta i renhold og matlaging. Hver dag har skolen et felles skolemåltid som er tilberedt av barna og en lærer. Hele skolen møtes hver morgen til morgenmøte, hvor beskjeder gis og bursdagsbarn hylles. Disse fellesmøtene foregår i "Ringene", en stor, rund konstruksjon der alle kan sitte og se og høre hverandre. Der holdes også andre møter, for eksempel "kranglemøter" (konfliktmegling), "godmøter" og "ha-det-møter". Mange typer samlinger foregår i Ringene. Skolemøtene er viktige i forhold til å utvikle barnas forståelse av hvordan et demokrati fungerer i praksis og gir elevene daglig øvelse i å lytte til andre, utvikle egne meninger og delta i debatt eller komme med innspill.

Skolen er opptatt av å være fleksibel i møtet med alle elever og foreldre og jobber aktivt for et godt foreldresamarbeid. (www.nyskolen.no)

3.3.2 En klasseløs skole

Nyskolen skal være uten aldersbaserte klasser. Elevene organiseres i faste søskengrupper, med inntil tolv barn fra ulike årskull. Det faglige arbeidet foregår i liten grad i søsken-gruppene, men i andre grupper satt sammen for det enkelte prosjekt/tema. Faglig arbeid foregår også individuelt. Denne organiseringen er en konsekvens av at læringen i størst mulig grad skal springe ut av barnas eget initiativ. Alle skal kunne velge å arbeide på et nivå der de har mulighet for å lykkes, eller på et nivå der de får bruke sine evner og interesser maksimalt. Det enkelte barn har rett og plikt til å administrere sin egen skoletid. Læreren har plikt til å hjelpe barna med dette i overensstemmelse med deres utviklingstrinn, og gjør dette både i søskengruppene og ellers.

Fra Nyskolens hjemmeside www.nyskolen.no:

Nederlagsidentitet og kjedsomhet er to viktige undervisningspåførte lærevansker barn kan lide under. Ved å skape et fellesskap som omfatter barn av forskjellig alder og de voksne, vil vi begrense disse skadene og heller skape et stort potensial for læring og utvikling. Vi håper med dette å kunne gi et mer konkret innhold til begrepene "ansvar for egen læring" og "tilpasset opplæring".

Et annet svært viktig argument for denne organiseringen er det faglige utbyttet for både yngre og eldre barn. Både fordi elevene kan hjelpe hverandre, men særlig fordi de kan gå i den gruppen som gir dem det beste læringsutbyttet.

3.3.3 Aldersblandede søskengrupper og faggrupper

Mange barn er enten enebarn, lever i tobarnsfamilier eller i familier med få barn og spredt alder. Dessuten foregår svært mange fritidsaktiviteter i aldersinndelte grupper. Samfunnet har derved mistet den delen av oppdragelsen som foregikk i de store familiene, og også elementer ved barnekulturen er truet. Ved å samle barna i grupper med felles ansvar for hverandre og for et fellesskap, vil vi forsøke å erstatte noen av de verdier som ble borte med de store familiene. Vi vil vekke til liv i barnas bevissthet det gamle norske begrepet dugnad. Vi mener at dette kan legge et grunnlag for et sterkere samfunnsansvar. (www.nyskolen.no)

Alle nye elever som begynner på skolen vil finne sin plass i en aldersblandet søskengruppe der man har gjensidig ansvar for hverandre og skal gi hverandre omsorg ved behov. Hver morgen møtes søskengruppene på et fast møtested. Her skriver elevene i egen loggbok hvilken plan de har for dagen. Ved slutten av skoledagen møtes gruppene igjen og går igjennom planen på ny. Kanskje har de fulgt planen, eller kanskje har det dukket opp et problem underveis, slik at de måtte prioritere annerledes? Noen fellesoppgaver blir ivaretatt av denne basisgruppa, som matlaging, vasking, underholdning og enkelte prosjekter.

Ved at elevene er organisert i aldersblandede grupper er tanken at en fjerner mye av det konkurranseaspektet som er så tydelig i årskulldelte skoler. Det er vanlig at elever i samme gruppe jobber på ulikt nivå i Nyskolen. En annen stor fordel er at elever kan jobbe sammen med eldre eller yngre barn alt ettersom hvor mye de har lært i de ulike fagene. Tanken er at dette vil minske sjansene for stigmatisering av enkeltelever som er svakere enn andre. Elevene vil arbeide med ulike oppgaver, med ulike vanskelighetsgrader. Dersom de er spesielt interesserte i et fag, vil de vil kunne følge kurs og opplegg som kanskje er beregnet særlig for eldre elever. Eller de kan være sammen med yngre elever dersom det er et fag de ikke har jobbet så mye med tidligere eller hvis de er seinere enn mange jevnaldrende i forhold til læring i dette faget.

3.3.4 Skolemøtet

Skolemøtet er Nyskolens demokratiske organ og høyeste myndighet for skolens daglige liv. Nyskolen i Oslo vil ha skolemøtet daglig og bruke det til både sosiale og faglige formål, som regel i kombinasjon. Alle barn og voksne har både tale og stemmerett. (www.nyskolen.no)

Skolemøtet gir praktisk læring og erfaring i demokrati. Barna lærer å ta ordet og å lytte til hverandre. Møtedeltakerne har én stemme hver. Alle kan ringe i skolens bjelle og innkalle til møte når de har behov for det. Møtene kan dreie seg om alt fra beskjeder som skal gis, ekskursjoner og turer som skal avklares, avtaler som må gjøres, feiring av ulike begivenheter og konflikter som må diskuteres. Det er ikke slik at alle må delta på alle møtene. Konfliktmøtene kan for eksempel involvere de berørte parter sammen med en eller flere voksne og barn. Møtet der sentrale beslutninger tas, kalles ”saksmøtet”.

3.3.5 Elevinitiert læring

Elevinitiert læring vil si at det er elevene selv som tar initiativ i forhold til hva de ønsker kunnskap om. Det kan være noe de har lyst til å lære fordi de ser et behov for det, eller noe de lurer på og ønsker å finne ut av. I tillegg kan det dreie seg om hvilken strategi de benytter i forhold til læringen. Målet er at mest mulig av de læringsaktiviteter som foregår skal være elevinitiert.

”Det å ha innflytelse over egen skolehverdag er sentralt i utviklingen av ansvar og i bevaringen av barns lærelyst. I Nyskolen skal elevinitiert læring være det absolutte idealet, og kontaktlæreren og de andre ansatte skal hjelpe elevene med gradvis å utvikle større lyst og evne til å administrere egen skoletid, disponere mellom interesser og faglige behov og utvikle seg mot de mål de setter seg” (www.nyskolen.no)

3.3.6 Fellesskapet

Skolen mener at like viktig som den individuelle friheten er det å ta hensyn til hverandre. Samtidig som vi ser at vi er ansvarlige for oss selv og våre egne valg, så er vi sosiale og må forholde oss til et fellesskap. Vi er både alene og en del av noe større. Innimellom må derfor alle lage mat og vaske skolen. Tanken er at det er fint å gjøre noe sammen. Man kan snakke uformelt om viktige og mindre viktige ting, samtidig som man gjør noe som er nyttig både med hensyn til egen læring, andres læring og alles velbefinnende. Alle trenger mat, og matlaging og kostholdslære anses som svært viktig og nyttig kunnskap. Slike praktiske oppgaver går på omgang. I Nyskolen ligger læring av praktiske og sosiale ferdigheter i selve strukturen og foregår ustopkelig. De store vil hjelpe de små, og de små vil se på de store som modeller for videre læring. Når barna kommer til skolen og møter sine søskengrupper første gang, så kommer de inn som medlemmer i en eksisterende kultur. De eldre elevene har vært på skolen en stund og har lært hvordan det er mest hensiktsmessig å forholde seg til hverandre og skolen på. Tanken er at ”tilpasningen” dermed går lettere enn i en klasse hvor alle elevene begynner samtidig. Samtidig må det tilføyes at gruppen selvfølgelig også vil tilpasse seg de nyankomne. Skolen ”er” jo de menneskene som til enhver tid har sitt virke og sin skoledag der.

3.3.7 Hva ønsker skolen å oppnå?

Skolen sier i sitt informasjonshefte på www.nyskolen.no at de tror elevene vil sitte igjen med varig kunnskap, fordi de i stor grad vil være motivert for læring. Alle vil få tilpasset sin undervisning etter sitt nivå, også de barna som har spesielle begavelser og interesser. Det vil jobbes intensivt i perioder med enkeltemner, slik at det blir store muligheter for fordypning for de som ønsker det. En vil bort fra ideen om at barn skal sitte stille ved pulten og høre på læreren. Skolen tror at barna lærer best når de selv er i aktivitet. Barna skal i stor grad slippe å kjede seg eller utvikle en ”skoletaperidentitet”. Tanken er at den aldersblandede inndelingen og søskengruppene hvor barna kan gi og få omsorg, samt det faktum at skolen er liten, vil gi elevene god oversikt og dermed større trygghet. Felles oppgaver bidrar til å utvikle ansvarsfølelse. Skolen ønsker også å legge vekt på mulighetene for praktisk og musisk virksomhet. Gjennom deltakelse i elevråd og skolemøte håper man at barna utvikler innsikt og praktisk opplæring innen demokrati og administrasjon. Skolen tror at alt dette vil kunne gi færre disiplinproblemer i skolen og skape en sterk tilhørighet.

3.4 Mosse Jørgensen og Nyskolen

Mosse Jørgensen er født i Oslo i 1921, og har siden hun begynte å engasjere seg i skole og pedagogikk på 1960-tallet vært en foregangskvinne i norsk skolehistorie. I en alder av snart 86 år er hun fortsatt like engasjert i skole og skolepolitikk.

Jeg spurte henne: ”Hva er din drivkraft?”

Det høres merkelig ut. Jeg er ikke noen god husmor, men jeg har en slags husmorfølelse. Og det har jeg hatt helt siden jeg studerte pedagogikk, og det er; hvorfor gjøre tingene så forferdelig innviklet og vanskelige, når det egentlig er så enkelt.

Mosse Jørgensen sier også at hennes opposisjon mot skolen særlig skriver seg fra pedagogikstudiet. Etter at hun var ferdig på universitetet begynte hun å arbeide i realskole og gymnas, og oppdaget at virkeligheten i skolen var langt fra slik hun mente at den burde være. Ingenting av det hun hadde lært på universitetet var realisert i skolen, men gikk tvert i mot helt på tvers av det hun hadde lært. Selv det hun mente var helt elementære lover om hvordan mennesker lærer, ble ikke tatt hensyn til i skolevirkeligheten.

Mosse Jørgensen beskriver ofte norsk offentlig skole som upraktisk. Med upraktisk mener hun blant annet oppdelingen i årstrinn. Hun sier ofte at feilen med dagens offentlige skole er at alle skal lære det samme til samme alder og til samme tid, og at dette kan gi ”undervisningspåførte læreversker”. Noen vil kjede seg i hjel, mens andre vil mislykkes. Hun mener også at det er en vanlig feilslutning blant altfor mange lærere at undervisning automatisk fører til læring. Den andre viktige feilslutningen er at barn ikke har lyst til å lære. Barn *har* lærelyst og vil lære. De behøver ikke å tvinges.

Hun trekker også frem skolens ganske ensidige fokusering på teorifag og at det ofte er læreren som stiller spørsmål i stedet for barna. I tillegg synes hun det tar for lang tid før elevene får rettet feilene i arbeidet sitt, slik at feilene får tid til å ”sette seg”.

Hun sier at det verste av alt kanskje er at mange barn opplever å bli usynlige i skolen. Mange barn sitter pent og stille på stolen sin og gjør ikke noe vesen av seg. Læreren har nok å gjøre, og er lettet når barna ikke er for krevende. Klassene på mange skoler består av svært mange barn og vanligvis bare én lærer.

Mosse Jørgensen har vært svært viktig for oppstarten av Nyskolen i Oslo og har et navn som er velkjent blant mange i Norge. Flere av mine informanter sier at det faktum at Mosse Jørgensen er en del av Nyskolen, var en medvirkende årsak til at de ville ha barnet sitt der. Det hun har stått for gjennom norsk skolehistorie, er noe de alltid har trodd på. En av mine informanter sa det slik:

Mosse Jørgensen. Han har vært opptatt av henne i alle år. Sitert henne i mange sammenhenger. Ropt hysj hvis hun har vært på radioen. Han har fryktelig stor respekt for Mosse Jørgensen, og var helt klar på at hvis hun sto i spissen for noe eller var delaktig i noe, så kunne det ikke være dårlig. Da var det fordi hun hadde gitt opp å få det inn i det offentlige systemet.

Jeg spurte Mosse Jørgensen hvem hun gjør dette for, og hun svarte at det viktigste for henne var og er hensynet til barna:

Jeg føler at mitt motiv er at unger skal få det bedre. Med det jeg har opplevd i livet, at jeg bruker mine, det jeg synes er mine, sterke punkter til beste for mine medmennesker, det er min fine overbygning. Skolene er så upraktiske. Jeg kan ikke la være når det er så innmari tungvint.

Mosse Jørgensen har sagt mer enn én gang at hun elsker den norske enhetsskoletanken, og at den må reddes. Redningen er, i følge henne, å bruke Peter Petersens ”Jenaplanskole”. (Dette

utdypes i kapittel 3.5.) Innføringen av enhetsskolen i 1920-åra var det viktigste som har skjedd i norsk skolehistorie, sier Mosse Jørgensen på Forum Ny Skoles hjemmeside. Videre sier hun at Jenaplan skolene nærmest ble glemt etter andre verdenskrig, inntil de langsomt oppsto igjen og nå finnes i flere land. Nyskolen har, i følge henne, hentet sitt pedagogiske grunnlag fra disse kildene. Når Mosse Jørgensen skriver om Jenaplan skolen, så legger hun særlig vekt på de fire grunnpilarene *dialog – arbeid – lek – fest* og det hun oppfatter som Jenaplanmodellens tre hoveddeler: *søskengruppene, elevinitiert læring og skolemøtene*.

Jeg spurte Mosse Jørgensen ett år før Nyskolen fikk startet opp om hvordan hun så for seg denne nye skolen og de menneskene som skulle arbeide der eller ha barna sine der. Om lærerne sier hun:

Særlig lærerne i begynnelsen av et sånt tiltak, det må være sterke folk. Sunne mentalt. Ja, ikke mentalt sunne i sånn tradisjonell forstand, men folk som kan ta igjen, stå for en støyt og tåle kritikk og først og fremst at man ikke er for sårbar.

Hun sier dette om foreldrene:

Det er nokså bevisste unge foreldre som er bevisste på hva som skjer i skolen og hvordan det kunne være, og som har lyst og mot og kraft til å sette inn noe som de selv, jeg pleier å si at det er et annet paradigme, det er litt for frekt å si foreløpig, men jeg mener at det er det. Det er en ny måte å tenke skole på, og det er foreldre som har intellektuell kapasitet, og kraft og mot til å ville dette for sine barn. Også en annen ting er at myndighetene er så fryktelig redde for dette med kvalitetssikringen, men det skjer jo ikke overgrep. Nettopp fordi det er foreldre som er så bevisste, så lar de jo ikke dette flyte ut i de rene absurditeter.

Mosse Jørgensen sier videre at fleksibiliteten skal være så stor på skolen at det vil være anledning til både frihet og struktur, alt etter behov. Hun sier også at denne skolen skal hjelpe barna til å finne fram til hvordan det passer best for dem å ha det. Dersom et enkelt barn for eksempel skulle ha behov for et helt rigid opplegg, så tenker hun at det vil bli mulig også innenfor rammene av Nyskolen.

Mosse Jørgensen er spesielt skeptisk til årstidsfestingen innen læreplanen av når barn skal lære, og sier at den ikke kan følges. Hun mener at det er barna selv som skal komme når de føler seg modne for et område og et fag. Det hun har sett av lignende skoler har gitt henne troen på at barna tar initiativ til læring når de selv er klar for det. Om motivasjonen som

driver dem er av ”indre” eller ”ytre” karakter synes hun ikke spiller så stor rolle i alle sammenhenger:

Og det jeg har sett i Danmark gjennom årene er at når elevene nærmer seg sjuende klasse, når de skal over i en annen skole, så er jo ikke ungene dummere enn at de vet at det kreves ting. Da kommer de jo og sier: ”Nå må vi ha engelsk”. Da foregår det jo, er mitt inntrykk, en intens læring på de eldste elevene. Og da var de så innstilt på å lære, da var de så klar over at de trengte det. Da var de motiverte, selv om det ikke var den helt indre motive-ringen, så er det jo ikke noe galt, i og for seg, at det ligger motivasjon i å lære i det samfunnet du har. Du vet at hvis du kan snakke engelsk så kan du snakke med milliarder av mennesker som du ellers ikke kunne nå, så er jo det en ufattelig fin motivasjon.

Dilemmaet er når det er elever som ikke virker som de er interessert i å lære noe, og som ikke tar noe initiativ bortsett fra innen fotball eller PC-spill. Årene går og lille Per blir stor og kan fortsatt ikke lese, hva skal man da gjøre?

Ja, det er jo det store spørsmålet. Og selvfølgelig er det et spørsmål, men da er ikke spørsmålet om de skal sparke fotball, men hvor lenge man kan la dem sparke fotball, og der vil det jo være delte meninger, og det er det jo også. Jeg tror ikke jeg selv ville være veldig modig hvis det var mine barn, eller mine elever som sparket fotball i fire år altså, det ville jeg ikke. Det er ikke noen kokebokoppskrift på det. Men hvis en elev ikke vil noen ting, så vet jeg at på den danske skolen så blir jo det veldig fort observert, og da går de inn og tar seg av den eleven for å finne ut hvorfor eleven trekker seg ut og er passiv i alle sammenhenger.

I Mosse Jørgensens bok ”Ny skole” (2005) beskriver hun Nyskolen, slik hun ser den for seg, under overskriften ”Katekismen”. Hun skriver at krumtappen er *søskengruppene*. Nummer to er *læringen*, og den beskrives som noe som foregår hele tiden. Et viktig poeng er at barna skal etterspørre kunnskapen selv. Det tredje punktet tar for seg *skolemøtet*. Disse tre punktene er, i følge Mosse Jørgensen, selve grunnmuren og reisverket for Nyskolen. Som vi skal se er dette også noe Peter Petersen legger vekt på i sin Jenaplanskole.

3.5 Peter Petersen og Jenaplanskolen

Peter Petersen (1884–1952) var professor i pedagogikk i den tyske byen Jena på 1920-tallet. Hans pedagogiske teorier var viktige i oppbyggingen av en pedagogisk plattform kalt ”Jenaplanen”. Jenaplanen ble satt ut i livet først som forsøk ved universitetsskolen i Jena fra

1925, og senere som grunnlag for en lang rekke skoler i Tyskland, både i byer og på landsbygda. Pedagogisk forskningsarbeid var en integrert del av skoleforsøkene. Det første forsøkene i Jena var initiert av en gruppe foreldre i samarbeid med Peter Petersen og den pedagogiske avdelingen ved universitetet. De første årene bød på store finansielle og praktiske utfordringer, bl.a. måtte de foreldrene som hadde økonomi til det, betale for barnas læremidler. Til tross for det private initiativet var Jenaplanskolene hele tiden forankret i det offentlige skolesystemet.

Petersen hadde et globalt utgangspunkt for arbeidet. Han så altså ikke på forsøkene som noe som bare var knyttet til Jena lokalt, men mente at forsøksskolen bygde på universelle prinsipper. Petersens pedagogiske arbeid var også basert på en grundig historisk og samfunnsmessig analyse, og han så på skoledannelsene som en del av en "nyeuropeisk kulturbevegelse", som blant mye annet også innbefattet arbeid for fred og for styrking av kvinnes stilling (Petersen 1923). I etterkant av 1. verdenskrig så han for seg en skole som ikke skulle oppdra barn til "kanonføde". Petersen holdt en lang rekke foredrag utenom Tyskland, og det ble etter hvert startet Jenaplanskoler i flere land.

Stafseng (1996) skriver om Jenaplanskolens bemerkelsesverdige overlevelsessevne:

Den var et ektefødt barn av keisertidens reformpedagogiske motkultur og Weimartidens mest radikale utdanningspolitikk, men klarte å overleve nazi-Tyskland.

I kapittel 3.5.1 og 3.5.2 presenteres en redegjørelse for den tidlige Jenaplanskolens teori og praksis. Denne redegjørelsen er hovedsakelig basert på Petersens (1933) teoretiseringer og sammenfattende beskrivelser av praktisk skolehverdag i Jenaplanskolene, samt fra hans tidligere pedagogiske teori (Petersen 1923). Enkelte momenter er også hentet fra hans detaljerte innføring i skolens indre liv, Petersen (1931). I kapittel 3.5.3 beskrives kort Jenaplanskolene i dag.

Petersens pedagogiske teori er bare i liten grad løsrevet fra skoleerfaringer. Teorien er altså først og fremst erfaringsbasert, men med visse sosiologiske og verdimeslige prinsipper som ligger forut for skoledannelsene.

3.5.1 Grunnprinsipper i Jenaplanskolen

Formålet med Jenaplanskolene var å skape et undervisningsmiljø der elevene *både* kunne virkeliggjøre sin individualitet og bidra dugelig til samfunnsutviklingen. Dette i opposisjon til rådende, ”toppstyrte” holdninger om at skolens formål var knyttet til statlige preferanser. Petersen mente at man riktignok bør arbeide innenfor statens rammer, men barnets beste må alltid være hovedfokus. Og barnets beste må fremmes i et samarbeid mellom barn, lærere og foreldre. På denne måten mente Petersen at lærerstanden hadde en meget sentral rolle i samfunnet. Både lærer- og elevrollen blir en ganske annen enn i den gamle "autoritets-skolen", noe følgende sitat viser (her står begrepet "Førerkræds" for fellesskapet av lærere og foreldre):

... denne Førerkræds ogsaa lader Eleverne være med til at give Raad og tage Bestemmelser i Spørgsmaal, der egner sig for dem. Grænser for Omfanget af dette Medarbejdskab ser jeg ikke, og de lader sig heller ikke fastsætte.
(Petersen 1923)

Petersen plasserte seg i en reformpedagogisk tradisjon. Han var for eksempel positiv til deler av John Deweys pedagogiske teori, men mente at feilen med Deweys skole er at den fullstendig er dannet av voksne og har samfunnets behov som formål. Han hadde en positiv grunninnstilling til andre reformpedagogiske pionerer, som for eksempel Maria Montessori i Italia og gruppen som sto bak "Dalton-metoden" i USA. Spesielt Montessoris ideer om frihet, ansvar og "utviklingsfremmende læremidler" beskrives i positive ordelag. For øvrig refererer han til en lang rekke forsøksskoler og reformpedagogiske teorier (Petersen 1923).

Petersen lente seg på Ferdinand Tönnies teorier om fellesskapsformene ”Gemeinschaft” og ”Gesellschaft”, der Gemeinschaft betyr nære, personlige fellesskap, mens Gesellschaft betyr større fellesskap, uten samme personlige tilknytninger mellom individene, for eksempel en by. (Tönnies 1887 og Bø 1989.) Petersen ønsket at skolens pedagogikk verken skulle være en ”individpedagogikk” eller en ”Gesellschaft-pedagogikk”, men derimot en ”Gemeinschaft-pedagogikk”.

Petersen mente at enhver kan oppnå harmoni i sitt personlige liv, helt uavhengig av sosial posisjon eller evner. Men dette krever tette Gemeinschaft-grupper. Gruppemedlemmene blir mål i seg selv, og ikke midler for andre mål. I slike grupper ser man medlemmene som hele mennesker, og forventer deres fulle innsats. Skolen bør ha som mål å skape slike grupper. Og det er viktig at dette ikke bare blir en ”rasjonell organisering” av skolen, men at

gruppene er *ønskede* fellesskap. Slike fellesskap vil, i følge Petersen, bidra til at samfunnet får mennesker med initiativ og hengivenhet. Og i tillegg vil slike fellesskap kunne bidra til at de som gjør vesentlig *mer* enn andre, gjør det uten å lage noe vesen av det. Et gjennomgående trekk hos Petersen er altså betoningen av den sosiale komponenten ved individets læring.

I Jenaplanen har foreldrene en viktig rolle, men det forutsettes at de underordner seg skolens lokale fellesskap, og ikke bare handler ut fra egne barns interesser. Foreldre må i samarbeidet med skolen heve seg over politiske og religiøse motsetninger og arbeide for skolens fellesskap. Det er viktig at elevene selv må få finne sine livsoppgaver, og ikke bare få voksenverdenen presset på seg. Petersen fastholder et dobbelt perspektiv her: På den ene side skal ikke foreldrenes holdninger få dominere skolen, men på den annen side understreker han foreldrenes viktige rolle i opplæringen, også i skolen, noe det følgende sitatet viser:

Egentlig er det dog noget uhørt, at Forældrene finder sig i at staa derude paa Terskelen av Klasseværelset af Respekt for deres Børns Skolemester.
(Petersen 1923)

Petersen mente at ingen skole skal utestenge barn på grunn av kjønn, religion eller begavelse. Enhver skole skal altså være allmenn, åpen for alle. Problemer knyttet til dette, for eksempel i forbindelse med kjønnsforskjeller, må møtes av skolen. Generelt mente han at skolen må ta driftslivets utvikling på alvor, både kjønnsdrifter og andre drifter. Drifter må gis spillerom og ledes inn i sunne baner. Her lener han seg på datidens psykoanalytiske teori:

Og jeg anser det for en rigtig Iagttagelse i den psykoanalytiske Videnskab, at mange – om ikke alle – antisociale Handlinger kan forklares derved, at de Kamp- og Ødeleggesdrifter, som naturlig viser sig i forskjellige bestemte Livsaldere og der ytrer sig forholdsmæssig harmløst og uskadelig, at de er blevet undertrykkede; og at Skolen har sin redelige Del i denne Undertrykkelse, det ved vi alle. Intet synes derfor virksommere end at lade Børnene have Frihed til at gjøre, hva de vil, under Opsigt og Ledelse. (Petersen 1923)

Et meget viktig prinsipp i Jenaplanskolene er opphevelsen av årsklassene. Gruppene skulle være aldersblandede. Petersen mente også at det er viktig å samle ulike elever, med ulike evner. En skole der bare en mindre andel elever var i stand til å kunne følge ”normal progresjon”, var et nederlag. Men måtte forebygge frafall i skolen. En viktig grunn til opphevelsen av årsklassene var å motarbeide den konkurransen som lett oppstår mellom barn i skoler der årsklassene definerer gruppeinndelingen.

Jenaplanskolene hadde som mål å inkludere så godt som alle elever, også de som tradisjonelt var blitt henvist til spesialskoler. Petersen mente at de fleste spesialskolehenvisninger kunne tilbakeføres til problemer i den ordinære skolen mer enn til eleven. Det er skolens regulerte klasseromsundervisning og prestasjonskrav som fører til behovet for spesialskoler, og ikke egenskaper ved eleven. Bare et *meget* lite antall barn må gå i egen skole, mens alle andre bør gå i samme skole, med tilpassede arbeidsopplegg.

Tanken var også at systemet med aldersblandede grupper gjør at flinke barn ikke kjeder seg og hemmes i individuelle fremskritt. Disse barna griper gjerne inn og er hjelpelærere av egen lyst. Det at barna får utvikle seg fritt intellektuelt og karaktermessig, skaper en "sosial takknemlighet" hos flinke barn, noe som leder til frivillig hjelpearbeid. Og dette har meget positive effekter for læring av menneskeomgang og oppbygging av lederegenskaper. Heller ikke de flinke elevene må henvises til egne skoler.

Grunnprinsippene presentert her viser at Petersens ideal var en skole med vesentlig mer frihet enn den tradisjonelle skolen, både når det gjaldt lærestoff og metode. Dette gjenspeiles også i hans holdning til læreplaner, der han var klar motstander av holdningen om at "Undervisningens materia ligger i Vetenskaperna" (Petersen 1931). Lærestoffet i skolen burde tvert i mot framkomme ved en "helhetsundervisning", fordi tradisjonelle faginn-delinger ikke nødvendigvis er godt tilpasset barns naturlige læring og frigjøringen av barns iboende krefter. Til tross for dette idealet innså Petersen at man av praktiske og samfunnsmessige årsaker hadde behov for en viss inndeling i fagkurs i skolen, også med enkelte obligatoriske emner.

3.5.2 Jenaplanskolene i praksis

Her følger en stikkordsmessig oversikt over hvordan Jenaplanskolens prinsipper i følge Petersen (1933) virkeliggjøres i praksis ved de faktiske skolene. Oversikten er for det meste rent beskrivende, men disse praktiske ordningene er altså i følge Petersen begrunnet ut fra grunnprinsippene. Merk at praksisen er knyttet til tysk 20- og 30-tallsskole, så selv med Petersens "universelle" utgangspunkt, er det ikke gitt at alt som beskrives er ment som "faste regler" for Jenaplanskoler, dvs. regler uavhengig av tid og sted.

Skolelivets ytre organisering

Petersen mente at store skoler bør deles inn i mindre. Hver "stamgruppe"/"basisgruppe" bør ha et eget rom, og antall elever i en stamgruppe bør ikke overstige 40. Bord og stoler må lett kunne reorganiseres, fordi plasser bør være situasjonsbestemte, og ikke faste. For eksempel må elevene raskt kunne plassere seg i en ring, da dette ble betraktet som den beste fysiske organiseringen rundt samtaler (Petersen 1931).

Det skal være fullstendig bevegelsesfrihet i rommet og på skolen, og undervisning må også kunne foregå ute. Undergrupper på 3–6 elever bør være det vanlige og ønskelige. Øktene i løpet av en dag bør ha forskjellige lengder. Det bør være mulighet også for langøkter.

Gruppene i Jenaplanskolen

Den viktigste gruppen er stamgruppen. Man kan si at stamgruppen er Jenaplanskolens viktigste form for "Gemeinschaft", dvs. et tett, lokalt fellesskap. Stamgruppene har en fast aldersinndeling, med aldersblanding innenfor hver gruppe. De fire stamgruppene er undergruppa (1.–3. klasse), mellomgruppa (4.–6. klasse), overgruppa (7.–8. klasse) og ungdomsgruppa (9.–10. klasse). Med ca. 40 elever i hver stamgruppe, skulle dette bli ca. 160 elever per skole. Overflyttinger til andre stamgrupper enn der man aldermessig hører hjemme, er unntak, i og med at det barnet kan lære, kan det lære i enhver av gruppene.

Det er ingen lærerstyrt, felles progresjonstvang, og dette fører til fritt samarbeidende undergrupper. Det blir gjerne gruppedannelser som er forskjellige i ulike fag. Denne organiseringen fører blant annet til at det er uproblematisk å motta nye barn i løpet av skoleåret.

I tillegg til de faste stamgruppene og de varierende undergruppene, har man det bestemte organet "Skoleforsamlingen". Skoleforsamlingen er overordnet de andre gruppene og består av elever, lærere, foreldre og andre voksne fra skolekretsen. Skoleforsamlingen skulle utgjøre det organisatoriske båndet mellom lokalsamfunnet og skolen (Stafseng 1996).

Omgang og vaner

Petersen mente at skolen bør påvirke følelseslivet. I den forbindelse er tilknytningen til den fysiske skolen viktig. For eksempel bør elevene finne seg til rette i grupperommet sitt allerede den første dagen. Det er gjerne stadige ommøbleringer i rommet, med læreren som vennlig, men bestemt påpasser av den ytre orden. Rommet bør pyntes som en "stue", og elevene må selv få være med å pynte. Det bør være store tavleflater på flere vegger, og

hyller og rammer til forskjellige arbeids-, oppbevarings- og utstillingsformål. Rommet skal fleksibelt kunne omorganiseres til å inneholde forskjellige "læringssoner". Den tradisjonelle inndelingen av et klasserom, med "lærersone" ved tavla og elevene med ansiktene rettet mot tavla, brytes bevisst ned.

I følge Petersen skal menneskelige relasjoner stå sentralt i skolen. Det er viktig med hensynsfull atmosfære fra første stund. Skolen skal være preget av åpenhet, debatt og lik rett til meningsytring. Spesielle saker skal behandles av hele skoleforsamlingen.

Lærerne bør, om det trengs, tilstrebe korte og ordknappe formaninger, ledsaget av klare handlinger. Målet er å skape mulighet også for en "stillhetens skole", med stille handling og stille tenkning.

Fester skal være en del av skolehverdagen. For eksempel feiring av fødselsdager, feiring av elevers ankomst eller avskjed med skolen og feiring av høytider og årstider. Og det må være rom for både planlagte og spontane fester, initiert av hvem som helst på skolen. Foreldre og andre slektninger og venner er velkomne inn i skolen, både til hverdags og til fest.

Tilvenning til skolelivet

Stamgrupperommet i en Jenaplanskole er ikke et vanlig oppholdsrom. Det har en helt spesiell oppgave, og det er derfor knyttet regler til bruken av rommet.

Undervisningssamtalene skal i følge Petersen være dannende, og ikke innebære tidsfordriv. Man skal reflektere over det man gjør, og man skal slutføre arbeidet sitt.

Det skal oppmuntres til spørsmålsstilling og utforskning, ut fra tanken om at fakta blir til spørsmål når man *jobber* med dem. Man skal altså gå forbi ren faktareproduksjon, da "faktabasert skolekunnskap" har en tendens til å forsvinne etter kort tid (Petersen 1931).

Læreren har en viktig rolle i elevenes læring. I de lavere årskullene må samtalene ledes av læreren. Senere kan også barn lede samtaler. I læringsarbeidets gang bør læreren peke på løsninger, men alltid gå den veien *barna* har valgt. Læreren må være forsiktig med å gripe inn i barnets arbeid, da det viser seg at mange velmenende inngrep tvert i mot virker negativt på barnets motivasjon.

Læreren har et overordnet ansvar for orden, for eksempel å forhindre det ubeherskede, og læreren må avrunde øktene, for eksempel ved å formulere et resultat eller et problem. Også de eldre elevene spiller en rolle i læringsarbeidet, fordi aldersblandingen gjør at elever hjelper hverandre.

Sosial-etisk påvirkning

Petersen mente at skolen ikke bare skulle være kunnskapsformidlende, men også bidra til sosial og etisk modning. For eksempel er det en selvsagt plikt å holde orden i rommet, og elevene skal medvirke ved måltider. Eldre elever hjelper de nye, slik at det vokser fram en naturlig fadderordning, som ikke er arrangert.

Hele skolen møtes til morgenmøte på mandager, samt til omfattende, halvårlige ”pedagogiske tilbakeblikk”, med presentasjoner, sanger, dramatiseringer og utstillinger. Hele skolen samles også til forskjellige fester, som barna gjerne organiserer selv. I fester og prosjekter kan barn fra flere stamgrupper blandes. På mandagsmøtene presenteres ”ukas tekst”, som følges opp gjennom hele uka. Fellesmøtene inneholder også sang og opplesning. Uka avsluttes med oppsummering og ev. konfliktbilegging. I skolens sosiale liv legges det opp til et vidt spenn i uttrykksformer: fra høytidsstemning til ren underholdning.

Undervisningsarbeidet

Undervisning i Jenaplanskolen defineres som summen av *alle* handlinger som leder til ferdigheter, kunnskaper og dypere innsikter. Utgangspunktet er elevenes naturlige læring. Derfor skal man ikke kreve lik progresjon for alle elevene i et emne. Det er en relativt stram ukestimeplan, men med stor frihet for elevene i hvordan det arbeides. Lærere bør bytte på undervisningen innimellom, av hensyn til elevene.

Skolen bør i følge Petersen inneholde en blanding av obligatoriske og valgfrie emner. Elevene bør i obligatoriske kurs lære seg en ”elementærgrammatikk”, det vil si noen grunnleggende ferdigheter innen de forskjellige emnene. (Her bruker Petersen begrepet ”grammatikk” i utvidet forstand, og mener basisferdigheter innen flere emner enn språk.) Slike kurs gjør barna i stand til å arbeide på egen hånd senere. Etter disse forskjellige kursfasene, har elevene fri tilgang til læremidler og verktøy. For eksempel læres fremmedspråk ved et innledende, obligatorisk begynnerkurs på 4–5 måneder, etterfulgt av grupper. Det er også obligatoriske kurs i for eksempel matematikk. Ekstrakurs settes i gang

etter behov. Også i kursfasene vil det gjerne være slik at forskjellige elever arbeider på forskjellige måter. Det er altså snakk om obligatoriske *kurs*, men innenfor et kurs er det ikke obligatoriske læremidler eller metoder.

Når det gjelder praktiske fag i Jenaplanskolen, er 1.–3. klasse rent fantasibetont, der læreren bare gir tekniske angivelser. I 4.–6. klasse er det mer teknisk trening og materialkunnskap, og dermed en viss begrensning i frie aktiviteter. Fra 7. klasse er det fri bruk av verksteder og materialer. Elevene er deltakere i praktisk arbeid ved skolen, og får dermed en "Bro til social Forstaaelse av Haandværket i alle dets Virksomheder og Arbejdsmaader" (Petersen 1923).

Skoleoppgavenes rangordning

Petersen mente at det ikke er slik at noen tradisjonelle teoretiske skolefag (matematikk, fremmedspråk, eget språk, naturfag, samfunnsfag, ...) skal ha forrang foran andre. Derimot presenterer han totaliteten av "oppgaver"/aktiviteter i Jenaplanskolen i en rangordning med seks punkter. Her skal punkt 6 først behandles når 1–5 er tatt vare på i forkant eller parallelt, altså aldri 6 alene. Merk da at det er under punkt 6 vi finner de tradisjonelle teoretiske skolefagene. De seks oppgavene er:

- 1 Kroppsøving (i utvidet betydning, dvs. fysisk arbeid, lek, trening, ekskursjoner, ...)
- 2 Omgangstone og vaner. Omsorg
- 3 Tale og sang
- 4 Arbeid med hender og sinn
- 5 Arbeid med følelseslivet
- 6
  - a Elementære ferdigheter: Lesing, skriving, regning, ...
  - b Allmennkunnskap om samfunnet. Fremmedspråk.
  - c Personlighetsinnsikt

En premiss for skolearbeidet er at barn har en medfødt evne til konstruktiv oppbygging. Petersen mente at utvikling skjer alltid i sprang, og at akkurat slik ser man barns fremskritt i skoler som gir barna frihet. Oppdragelse følger som et biprodukt av skoleoppgavene, ved at undervisningen tilbyr ekte, virkelighetssanne situasjoner. Undervisningens mål ligger i den sosiale verden, og arbeidsformene må føre til ansvarlighet og hjelpsomhet.

Vurdering

Petersen mente at karakterer ikke skal brukes. Målet er at læreren oppdager de situasjonene der barnet *selv* ønsker en vurdering. Barna vil etter hvert "kjenne til" verdien av egne prestasjoner, også uten karakterer. Ved bruk av karakterer er det alltid en fare for at barnets arbeid rettes inn med tanke på lærerens antatte ønsker. Da ødelegger man sikkerheten og den indre stemmen hos barnet. Petersen knyttet vurdering med karakter til "den gamle skole", en skole basert på straff og belønning. Opp mot dette satte han en "ny skole" uten tvang og straff, og også uten tradisjonelle former for belønning. Skolen må tvert i mot motvirke at elevene utvikler et begjær etter ros. Her støtter han seg bl.a. på Montessori:

Maria Montessori fortæller gentagne Gange om sine Iagttagelser fra Børnehjemmene, hvor likegyldige de skolemæssige Belønninger var Børnene. Et kort Ord, et venlig Blikk betyder meget mer for Barnet, ... (Petersen 1923)

I Jenaplanskolen, slik Petersen beskriver den, ble det utarbeidet to skriftlige redegjørelser fra lærerne til hver elev ved slutten av hvert år. Dette bl.a. for å lette samarbeidet med hjemmet. Den ene redegjørelsen ble kalt "objektiv", og var ment *bare* for foreldrene. Den andre ble kalt "subjektiv", og var ment også for eleven og eventuelt andre eleven ville vise den til. I den subjektive varianten ble det foretatt et utvalg fra den objektive. Man valgte da ut det man antok var til beste for dette barnet, og den subjektive rapporten dannet basis for samtaler med elev og foreldre sammen. For de aller yngste elevene ble det ikke utarbeidet skriftlige redegjørelser. Petersen mente at for at slike redegjørelser skal fungere, må lærerne først ha foreldrenes hele og fulle tillit.

Læringens og selv-dannelsens "urformer"

Essensen av Peter Petersens teori er at læring og selv-danning bygger på fire "urformer": *Språk* (dialog), *Lek*, *Arbeid* og *Fest* (Stafseng 1996). Disse fire ordene brukes gjerne av Jenaplanskoler for å oppsummere kort hva skolen står for.

3.5.3 Kort om Jenaplanskoler i dag

Man finner Jenaplanskoler i dag først og fremst i Nederland og Tyskland. Det er også enkelte initiativer for å starte Jenaplanskoler i andre europeiske land. I Tyskland fins det ca. 40 Jenaplanskoler (www.jenaplan.de). I Nederland er det ca. 220 Jenaplanskoler (www.jenaplan.nl), med til sammen mer enn 45 000 barn. De fleste av dem er barneskoler

(årsklasser 4–12), og noen få er ungdomsskoler (12–15 år). Den første Jenaplanskolen i Nederland startet i 1960.

I Nederland har skolene stor grad av frihet når det gjelder både læreplaner, undervisningsmetoder og skoleorganisering. Det er altså mindre grad av nasjonal kontroll over skolen i Nederland enn i mange andre land. Skoler kan være styrt av f.eks. menigheter, foreldre, stat og kommuner. Alle skolene i Nederland er fullfinansiert av det offentlige, og alle lærere har de samme lønnsforhold, uavhengig av skoleslag.

Jenaplanskolene er den største av friskolegruppene i Nederland, og er organisert i ”Nederlandse Jenaplan Vereniging”, NJPV. Organisasjonen er spesielt kritisk til de voksende ønskene om sentraliserte målesystemer (f.eks. avsluttende eksamener) og rangeringer av skoler etter elevenes karakterresultater. Det er også utviklet egne lærerutdanningsprogram innen ”Jenaplan-pedagogikk”. NJPV har utarbeidet en plattform med 20 basisprinsipper for Jenaplanskolene (Both 2004). Disse prinsippene er også akseptert av NJPVs tyske søsterorganisasjon, ”Gesellschaft für Jenaplanpädagogik in Deutschland”.

3.6 Oppsummering

Mosse Jørgensen og Forum Ny Skole har gjennom mange år jobbet for å endre skolen for at den skal passe bedre for barna. De vil vekk fra de nåværende skolesystemenes oppdeling i klasser med barn på samme alder, hvor alle skal lære det samme på samme måte og til samme tid. Målet er en skole som tar utgangspunkt i barns iboende lærelyst og interesse. I denne skolen skal elevene ha sin opplæring i aldersblandede grupper hvor de kan jobbe alene eller sammen med andre ut fra interesse og nivå. Sentralt i skolen står søskengruppene, skolemøtet og den elevinitierte læringen.

Mosse Jørgensen knytter Nyskolen pedagogisk til den reformpedagogiske bevegelsen, og da spesielt Peter Petersen og Jenaplanskolen. Jenaplanen betoner sterkt den sosiale komponenten ved individets læring. I kapittel 5 vil jeg se nærmere på hvordan Nyskolen framstår i dag, i følge ledere og foreldre, og diskutere kort eventuelle likheter med Jenaplanskolen slik Peter Petersen beskriver den.

4. Foreldres motiver for å velge Nyskolen, sammenlignet med NIBR 2003:8

I dette kapittelet vil jeg først kort redegjøre for noen generelle motiver for valg av privatskole, hentet fra NIBR-rapporten. Videre vil jeg trekke frem noen hovedtendenser for informantenes valg av Nyskolen, før jeg redegjør for de forskjellige typene motiver for valg av privatskole: Først ser jeg nærmere på pedagogikk og barns behov som motiv for valg av skole. Så søker å belyse motiver begrunnet i foreldrenes misnøye med andre skoler. Derne tar jeg for meg engasjement som motiv, mens jeg siden ser nærmere på sosiale motiv. Jeg retter så fokus mot innflytelse som motiv, og ser deretter på ideologi som motiv for valg av privat skole. Til slutt oppsummerer jeg kapittelet. Gjennom hele kapittelet vil jeg drøfte og forta sammenligninger mellom NIBR-rapportens resultater og mine resultater der det er aktuelt.

4.1 Motiver for valg av privatskole, generelt

Foreldreinformantene i NIBR-rapporten valgte privatskole av flere grunner. Samtlige la stor vekt på pedagogikk og verdier som motiver for valget. Derne var foreldrene også opptatt av barns behov og skolemiljø. Svært mange av informantene hadde også ideologiske og politiske begrunnede motiver. Halvparten av informantene med barn i skoler som representerer pedagogiske alternativ oppga misnøye med offentlig skole som en viktig motivasjonsfaktor, mens den tilsvarende andelen for livssynsalternative skoler var under en tredjedel.

Innflytelse som motiv oppgis å gjelde for halvparten av foreldre med barn i skoler som livssynsalternativer, mens det kun var en fjerdedel av foreldrene med barn i pedagogisk alternative skoler som oppga dette som et motiv. Kun én av alle informantene oppga at valget hadde vært motivert av ønsket om en praktisk organisering av hverdagen. Ingen av informantene hadde motiver som falt inn under det NIBR-rapporten omtaler som sosialt begrunnede motiver.

4.2 Motiver for valg av Nyskolen

Foreldrene jeg intervjuet valgte Nyskolen først og fremst på bakgrunn av det de opplevde som skolens alternative pedagogikk. Noen av foreldrene mente at det dreier seg om tre ulike utgangspunkt: Én gruppe foreldre som har hatt dårlig erfaring med annen skole, og ønsket et alternativ, én gruppe som undersøkte skoletilbudet i Oslo før barnet skulle begynne på skolen og valgte Nyskolen, og så én gruppe foreldre som er svært opptatt av pedagogikk og har vært med på å starte denne skolen.

I følge Nyskolens ledere er det mange ulike grunner til at foreldrene har valgt Nyskolen. Det kan for eksempel være fordi de trengte et alternativ til den skolen barna har gått på, da barnet ikke hadde det bra der. Skolen opplever at de etter hvert har fått et godt rykte i forhold til å ta seg av elever som har kommet skjevt ut andre steder. De får mange søknader om skoleplass fra denne gruppen og fra folk som har hørt om skolen fra andre som har barna sine der og er fornøyde. I følge lederne ser noen foreldre for seg at skolen er tryggere enn andre skoler, fordi den er mindre og mer oversiktlig, og også har stor voksentetthet. Lederne tror også at foreldrene er opptatt av skolens pedagogiske grunnlag, med fokus på blant annet fellesskap, frihet, ansvar, skoledemokrati, aldersblanding og søskengrupper. Men mest av alt er foreldre opptatt av eget barn og hva som passer for det barnet. Når foreldrene velger en privat skole, tar de et aktivt valg. De er engasjerte i barna sine og ønsker at de skal ha en bra hverdag.

I følge Nyskolens ledere kan foreldrene grovt sett deles inn i fire hovedgrupper, med mange varianter innen hver gruppe:

- ”Flyktningene”

Dette er foreldre med barn som mistrives sterkt på den skolen de går. Dette kan skyldes mobbing, opprørstrang, faglig tilkortkomning eller kjedsomhet, atferdsvansker, mangel på venner, ”usynlighet” og dårlige relasjoner. Disse foreldrene ønsker at barna skal få en bedre hverdag enn de hadde på sin tidligere skole. I denne gruppa foreldre vil vi også finne noen hvis barn ikke har gått på noen annen skole før Nyskolen, men hvor foreldrene fant den lokale skolen til dels avskrekkende og ønsket et alternativ.

- ”Idealistene”

Her finner vi foreldre som er opptatt av å gjøre bevisste valg, som har mange tanker og

meninger om oppvekst og skole og som er kritiske til mange offentlige og private skoler. Noen av disse er, i følge skolelederne, selv lærere, tidligere elever på Forsøksgymnaset eller ”Steinerskolefolk”.

- ”Ryktegruppa”

Foreldrene som befinner seg i denne kategorien kjenner gjerne andre som har barn på skolen og som er fornøyde. De har fått høre mye positivt om skolen og har fått lyst til å prøve.

- ”Praktisk løsning”-gruppa

Dette er de foreldrene som har valgt Nyskolen fordi det er lettvint, siden skolen ligger rett i nærheten. Disse er det ikke så mange av enda, men de finnes, i følge lederne.

Mitt inntrykk etter å ha intervjuet ti foreldre om deres motivasjon for å velge Nyskolen for sine barn, er at jeg langt på vei kan støtte denne kategoriseringen, og jeg ser også at det finnes mange ulike nyanser innenfor hver kategori.

Jeg har valgt denne inndelingen i motiver: 1 Pedagogikk og barns behov, 2 Engasjement, 3 Sosiale motiv, 4 Innflytelse, 5 Ideologi og 6 Misnøye med andre skoler.

4.3 Pedagogikk og barns behov som motiv

Selv om samtlige av foreldreinformantene fra Nyskolen var motivert av skolens pedagogikk, var det ulike pedagogiske prinsipper de la vekt på. Vurderingen av skolens pedagogikk begrunnes særlig i eget barns behov. Dette er også skoleledernes oppfatning. Selv om foreldrene er opptatt også av de ”store spørsmål” i forhold til pedagogikk, så er det først og fremst eget barns trivsel og læring som står i sentrum.

I de tilfellene der barna hadde opplevd å være ”usynlig” i tidligere skole, så var det behovet for å bli sett i skolesitasjonen foreldrene la vekt på. De var da særlig opptatt av skolens størrelse og lærernes evne til å møte barna på en god måte. Det samme var foreldre som mente at deres barn var spesielt forsiktig og sjenert og derfor ville ha det bedre på en liten skole enn en stor.

Foreldre som hadde dårlig erfaring fra offentlig skole i forhold til barnets mistrivsel og skolevegring, var svært opptatt av at Nyskolen hadde fokus på hvert enkelt barns lærelyst og motivasjon. De trakk også frem skoledemokratiet og barnas rett til å ta valg i forhold til eget arbeid, og da særlig ønsket om å ta utgangspunkt i barnas interesser i forhold til læring.

De informantene som hadde jobbet mye i forhold til det de opplevde som lite imøtekommende og lite samarbeidsvillige skoler, la stor vekt på Nyskolens oversiktlige oppbygning og de ansattes lydhørhet. Skolens ønske om og mulighet for fleksibilitet ble særlig trukket frem av denne gruppen foreldre.

Søskengruppene og aldersblandede grupper ble nevnt av mange foreldre, men ble særlig poengtert av de som hadde barn som foreldrene mente ikke var på "aldersgjennomsnittlig nivå" i forhold til lek og læring. De mente at muligheten til å velge venner og samarbeidspartnere på tvers av alder var et stort gode for deres barn.

4.3.1 Tilpasset opplæring

I følge Backmann og Haug (2005), vektlegger forskere ulike forhold når de diskuterer begrepet "tilpasset opplæring". Mens Imsen beskriver det som *"nærvær av bestemte elevsentrerte aktiviteter og undervisningsmetoder, og fravær av lærerstyring og lærerdominans"* (Backmann og Haug 2005: 27), sier Nilsen (2005) at det er en klar spenning mellom de to mest sentrale aspektene i begrepet tilpasning, nemlig forholdet mellom individet og fellesskapet. Den ene eller den andre av disse kan lett komme til å dominere. Utfordringen så langt har vært å balansere de to opp mot hverandre. Ensidig vekt på fellesskapets interesser skaper fare for at den enkeltes behov ikke blir tatt tilstrekkelig vare på. Fellesskap uten tilpasning kan føre til at individene blir oversett. Ensidig vekt på de individuelle behovene kan lede til spesialiserte løsninger som skiller ut elever, og som er til hinder for et levende fellesskap. Nilsen understreker at tilpasning uten fellesskap lett kan skape segregering og stigmatisering (ibid.)

En progressiv pedagogikk krever frigjøring fra lærebøkene, kreativitet fra lærerens side, tilpasning til elevenes interesser og behov og tilrettelegging av elevaktive arbeidsformer. (Imsen, 2003, i Bachmann og Haug, 2005)

Målsettinger om felles nasjonale kompetansekrav må også danne bakteppe for tilpasset opplæring, og ikke bare relateres til individualisering. Slik jeg ser "tilpasset opplæring" som

begrep, forstår jeg det særlig med hensyn til hvert enkelt barns faktiske ståsted. Hvem er dette barnet? Hva har det lyst til å lære, og på hvilken måte greier dette barnet best mulig å tilegne seg læring? Hvilke individuelle forutsetninger har barnet for læring, og hvilke behov har det? Jeg mener at en vellykket tilpasning vil måtte ta utgangspunkt i dette. Når jeg så ser at mange pedagoger benevner enten den ene eller den andre metoden som best egnet i forhold til å nå en best mulig tilpasset opplæring for alle elever, kjenner jeg at jeg ikke er helt enig. Mitt ståsted er forståelsen av at alle barn er forskjellige, og at den metoden som passer for ”Kari” ikke nødvendigvis passer for ”Per”. Kanskje har lille Per den beste læringsoppnåelsen når det er sterk lærerstyring og tavleundervisning? Og kanskje lille Kari har det best læringsmessig når hun kan jobbe sammen med en venn?

4.3.2 Aldersblanding

Foreldreinformantene mener at barna lærer å vise omsorg og ta vare på hverandre ved å gå i grupper med barn av ulik alder. De store tar seg naturlig av de små når de er sammen, og de små lærer av de store, både i forhold til fag og sosialt samspill. En av lederne fortalte meg om flere episoder hvor hun hadde sett dette i praksis. De store hjelper de små med å ordne opp i konflikter og gir dem trøst.

I Barbara Rogoffs ”Apprenticeship in thinking” (1990) hevder hun at barn som har omsorgsfunksjoner for yngre barn eller leker og arbeider i grupper med barn i ulik alder, har større mulighet til å utvikle evne til opplæring og hjelpsomhet overfor andre barn enn barn som bare har omgang med barn på samme alderstrinn (Rogoff 1990).

Vygotsky mente at barn lærer gjennom samspill med andre, og at aktivitet er grunnleggende for at denne læringen skal foregå. Det sosiale kommer, i følge Vygotsky, før det individuelle (Imsen 1991). Barnet må først lære å gjøre ting sammen med andre, før det kan gjøre det alene. Den ”proksimale utviklingssone” eller ”vekstsone” befinner seg mellom det barnet klarer å gjøre på egen hånd og det som barnet kan klare å gjøre med hjelp og støtte fra andre (Imsen 1991, Bunkholdt 1994). Det blir dermed viktig å stimulere barna til å arbeide sammen med andre, og å gi dem den støtten de behøver for å utvikle seg.

Som nevnt i kap. 3, skal alle barn i Nyskolen kunne jobbe ut fra sitt nivå, alene eller sammen med andre. Hvis det er noe du er flink til, har du også rett til utfordringer som passer for deg. Tilpasset opplæring gjelder for alle elever, ikke bare de svakeste. Barna skal få anledning til

å jobbe sammen med andre selv om de ikke er like gamle. Fellesskap og samhørighet kan oppstå på tvers av alder, og du skal slippe å kjede deg med å tvinges til å jobbe med noe du kan fra før. Noen av foreldrene opplever det som svært positivt at deres barn ikke føler seg stigmatisert selv om de ikke er på nivå med sitt årskull. Noen valgte også Nyskolen blant annet på grunn av dette. De hadde en forventning om at eget barn ikke var faglig på høyden i forhold til barn på samme alder og hadde tenkt at det ville bli fint for barnet å slippe å være ”dårligst i klassen”:

De kan velge aktiviteter ut ifra sitt nivå, i samarbeid med lærerne,... de slipper belastningen ved å ikke å greie å henge med.

Men vil ikke barna uansett sammenligne seg med andre som de vet er like gamle? Og vil det ikke være enda verre å sammenligne seg, og komme til kort, overfor barn som er yngre enn deg? På den annen side vil det å være delt opp i grupper med barn født i samme år, med likhet som ideal, nærmest tvinge deg til å sammenligne deg selv med de andre. Når barna kan jobbe med forskjellige ting i ulike grupper, vil forskjellen mellom dem kanskje være mindre interessant? Alle barna på Nyskolen vet trolig at det er andre barn der som er like gamle som dem og som kan mer om mangt, men de vet kanskje også at det ikke er så viktig. Alle mennesker er forskjellige og lærer i ulikt tempo. Det er kanskje slik at når barna er vant til å jobbe i aldersblandede grupper, så blir det også større rom for ulikhet, og flere barn vil kunne oppleve mestring. En av informantene mine sier det slik:

Er du kjempegod, så kan du sitte sammen med de som er litt eldre. Har du noe du strever med, så kan du sitte sammen med de som er litt yngre, sånn at du uansett vil få en følelse av at du mestrer i den situasjonen hvor du er, ... Jeg tror det vil være mye vanskeligere, takk og pris, å lage skoletapere på den skolen.

I følge skolens nettside deltar barna i praktiske oppgaver på skolen, også dette i aldersblandede grupper. De lærer seg å knytte teori til praksis i skolearbeidet. Skolen har også mulighet til å bruke praktiske og nødvendige oppgaver for å bygge opp elevenes selvtillit ved å legge til rette for mestringsopplevelser. Som en av lederne sier det:

Vi har brukt kjøkkenet mye. Elever som har det vanskelig lager kjempegod mat til resten av skolen, for eksempel. Bake en deilig pizza, for ikke å snakke om tjue deilige pizzaer. Eller hjelpe dem å lage en stor, fin plakat om et eller annet, som de kan vise til de andre.

Også NIBR-informantene la vekt på tilpasset opplæring når de valgte privat skole for sine barn. Alle skolene som utgjorde pedagogiske alternativ i undersøkelsen, driver undervisning på tvers av alder. Tydeligst er dette i Montessoriskolen, som har aldersblanding som en del av sitt pedagogiske grunnlag, men det vektlegges også i de andre alternativene. Forskjellen mellom NIBR-informantene og Nyskoleinformantene er at aldersblanding ikke utgjorde et motiv for valg av privatskole for flertallet av NIBR-informantene, mens mine informanter la stor vekt på dette som en del av Nyskolens pedagogiske grunnlag og et viktig motiv for valget av skole. Men felles for alle var at verdien av aldersblanding både er relatert til dens betydning for læring, og som redskap for integrering og læring av sosiale ferdigheter og gode arbeidsmetoder.

4.3.3 Elevinitiert læring

Nyskolens målsetning om at mest mulig av læringen skal være elevinitiert har flere av foreldrene sans for. De ønsker at barna skal beholde lærelysten og tror at denne bevares best ved at barna i så stor grad som mulig får være med å bestemme hva de skal lære, og hvordan de skal lære det.

Nyskolens ideer om at ungene er genuine, at de har masse iboende og at det gjelder å vekke lysten, det har jeg veldig sans for.

Det er måten å følge opp barna på, det de der kaller elevinitiert læring. En holdningstanke til læring. Liv og lære som en helhet og læring som knyttet til noe annet enn produksjon. En får en veldig følelse av at læring blir en slags reproduksjonsidé i mange måter å lære på.

I tillegg har mange av foreldrene tro på at barna får mer varig kunnskap når ”den faglige læringen” knyttes til noe praktisk. Ved at skolen jobber tema- og prosjektbasert og knytter de ulike fagfeltene sammen, sier noen foreldre at de tror skolen også blir mer interessant. Barna kan selv sette i gang ulike prosjekter, alene eller sammen med andre barn. W. H. Kilpatrick (1871–1965) understreket elevaktivitetens betydning i opplæringen. ”Han definerte prosjekt som en målrettet aktivitet som drives med begeistring i et sosialt miljø.” (Øzerk 1999.)

En foreldreinformant sier:

Det er et menneskesyn som bygger på et helhetlig forhold med tanke på læring både når det gjelder matematikk og når det gjelder holdninger til hva du gjør.

Nyskolens vektlegging av barnets interesse som det beste utgangspunkt for motivasjon og læring, kan sies å være godt forenlig med Kilpatricks ideer om prosjektarbeid som metode. Kilpatrick mente at læring var et erfaringsbasert fenomen og utformet følgende slagord "we learn what we live" (Øzerk 1999).

Mine foreldreinformanter mener at motivasjon som et prinsipp for læring er viktig, og dette er noe de setter pris på ved Nyskolen. De mener at Nyskolen i større grad enn andre skoler de kjenner til, ønsker å ta utgangspunkt i barnas interesse og motivasjon. Begrepet motivasjon defineres av Imsen som

det som forårsaker aktivitet hos individet, det som holder denne aktiviteten ved like og det som gir den mål og mening. (Imsen 1991)

Ifølge P. O. Brunstad (Meyer 2000) er det viktigste grunnlaget for motivering for læring at det er et godt samspill mellom lærer og elev. Det er også viktig at samspillet mellom hjem og skole er bra og at samfunnet setter pris på barnas ferdigheter og er med på å styrke deres identitet (Meyer 2000).

4.3.4 Fellesskap og skolemiljø

Nyskolen er en liten skole. Per i dag, mars 2007, har den 64 elever. Dette gir god oversikt for barn og voksne. Barna vet hvem alle på skolen er, selv om de ikke nødvendigvis kjenner hver og en veldig godt. De vet hva alle heter, hvor gamle de er og hvilken søskengruppe de går i. Søskengruppene oppløses hver sommer og nye etableres for det nye skoleåret. Dette gjør at barna sakte men sikkert får utvidet sin bekjentskapskrets. Skolens størrelse har vært viktig for flere av mine informanter. De valgte dermed også bort en skole som de anså å være for stor. De var redde for at deres barn ikke ville trives i et stort og kanskje uoversiktlig miljø i en skole med kanskje mer enn 400 elever. Mange trakk frem viktigheten av å bli sett. De ville at læreren skulle se barnet deres og legge merke til om hun hadde det bra, om hun hadde venner og om hun lærte noe:

Vi vurderte flere skoler fordi skrekkscenariet; - lille ... bakerst i en kjempeklasse, og aldri ville turt å rekke opp handa.

Gemeinschaft

Som nevnt tidligere i oppgaven var Peter Petersen av den oppfatning at Jenaplanskolen fungerte som et ”gemeinschaft-samfunn”, ved at man her kunne utvikle tette bånd til hverandre, og få tilbakemelding fra sine omgivelser, både med hensyn til faglig utvikling og sosial tilpasning. (Tönnies 1887 og Petersen 1923). Et stort flertall av mine informanter har valgt Nyskolen blant annet på grunn av størrelsen. De mener at en liten skole vil gi deres barn bedre rammer for sin utvikling, både faglig og sosialt. De sier at skolen virker trygg og oversiktlig, og at det er en fordel for både barnet og dem som foreldre at de kjenner de andre elevene, foreldrene og lærerne. Flere av mine informanter har ikke opplevd å ha et ”nærmiljø” med mange kjente der de bor. Noen har flyttet før barnet begynte på skolen, eller de bor i områder hvor det er mange lokalskoler. De sier at det de ønsker for sine barn er at de skal føle en tilhørighet til Nyskolen, og kjenne seg som en del av fellesskapet der.

Noen har ”fått både i pose og sekk” ved at det er flere kjente ved Nyskolen som flyttet til samme sted. Disse foreldrene bytter på å hente og bringe barn til skolen, og barna treffes også utenom skoletid:

Nei, jeg tenker at hun ble ikke tatt ut av et nærmiljø når hun begynte på Nyskolen, vi hadde ikke et nærmiljø der vi bodde da. Men, nå har vi det med de barna som går på Nyskolen, fordi det er så mange som bor i nærheten.

Stor voksentetthet

Mange av foreldrene jeg har snakket med mener at voksentettheten er større enn på offentlige skoler. De mener at tilgangen på voksne og voksnes tilstedeværelse er viktig for både miljøet og for det enkelte barns utvikling. Mine informanter vektlegger de gode mulighetene for tilpasset opplæring en kan få når det er mange voksne tilgjengelig. I tillegg mener de at det har stor betydning for barnas trygghet og sosiale utvikling at det alltid er voksne i nærheten. Dette legger også foreldre i NIBR-rapporten vekt på:

På Steinerskolen kjenner alle lærerne hver enkelt elev, på tross av at det er en stor skole... Jeg er takknemlig for at barna mine har fått med seg dette, som ikke andre barn får, å ha så mange voksenpersoner rundt seg som ser dem.

Når det er mange voksne til stede hele tiden, gir dette bedre muligheter for uformelt sosialt samvær enn når de voksne ”trekker seg tilbake” til lærerværelset i friminuttene. De gode relasjonene utvikles over tid. På Nyskolen gjør lærere og elever mange praktiske ting sammen, som for eksempel å lage mat eller å spille trommer i pausen.

Relasjoner

Noen av mine informanter har hatt svært dårlige erfaringer med andre skoler når det gjelder det å ha respekt for barn. De har opplevd at deres barn har blitt behandlet med mistenksomhet og møtt med negative holdninger. Disse foreldrene er derfor spesielt opptatt av hvordan Nyskolen har møtt barna og dem selv. En av informantene sier at en viktig grunn til at de valgte Nyskolen var lærernes positive og vennlige imøtekommenhet overfor barna:

Respekten deres og den nysgjerrigheta på ungene. Jeg har veldig tro på at hvis du tror på folk, og at du ikke bestemmer for dem, men lytter til dem, så tror jeg du kan få folk til å komme langt.

Mine informanter uttrykker stor tilfredshet med de mellommenneskelige forholdene i Nyskolen. De har stor tro på at skolens personale møter barna med respekt og tillit. Dette er en viktig forutsetning for at gode relasjoner kan oppstå mellom barn og voksne:

Jeg tror det har vært avgjørende at det har vært så veldig gode voksne der, som har vært veldig oppmerksomme, men også veldig kjærlige og nære.

Nyskolen har ikke et eget lærerværelse, og barn og voksne spiser sammen. Da skolen startet, hadde de heller ikke egne arbeidsværelser, men dette kom ganske raskt på plass etter krav fra Fylkesmannen, og fordi lærerne erkjente at de hadde behov for det. Voksne og barn tilbringer mer tid sammen enn det som er vanlig i andre skoler. Når man stikker innom skolen som forelder, ser man ofte lærere og elever sitte og snakke sammen eller spille sjakk i pausene. Slik utvikles gode relasjoner. Lærerne viser at de liker å være sammen med barna i stedet for å trekke seg tilbake til et lærerværelse i pausene. Når lærere er til stede hele tiden, blir det både mindre rom for mobbing og for konflikter mellom elevene. Samtidig blir elever og lærer bedre kjent med hverandre og kan få til bedre samspill. I "Som elevene ser det" har Berger (2000) blant annet funnet at elevene i stor grad trekker fram gode relasjoner som en forutsetning for læring. Særlig vektlegges enkeltlæreres og lærerkollegiets betydning for å legge til rette for eller forhindre at det utvikles gode relasjoner mellom lærere og elever og elevene imellom. Ved å legge aktivt til rette for at elevene skal være en del av gode sosiale prosesser forebygges mobbing og hærverk. For at lærerne skal få til dette kreves det at de både er kompetente i de fagene de skal undervise i, og at de er kompetente i forhold til sosialpedagogisk arbeid. Stillingsinstruksen må også, i følge Berger, være tydelig på at lærerne hele tiden må være sammen med elevene. De må aldri la elevene være overlatt til seg selv (Berger 2000).

Slik sier en av mine informanter omtrent det samme:

At det er et naturlig samkvem mellom voksne og barn, at ikke de voksne er lærere for seg selv på et lærerrom og gjemmer seg når det er pause og har en veldig sånn hierarkisk eller autoritær stilling. At man prøver å minimere det i hvert fall. Det synes jeg er viktig.

I min undersøkelse og i NIBR-rapporten blir lærernes rolle vektlagt. Hver enkelt lærer er viktig for hvordan skolen framstår. Deres personlighet og den omsorg de viser overfor hverandre og elevene har stor betydning for miljøet på skolen, både som rollemodeller, men også i kraft av den ”stemningen” de er med på å skape (Helgesen 2003, Berger 2000).

4.3.5 Skolemøte og demokrati

Flere av mine informanter mener at Nyskolens vektlegging av demokrati i form av skolemøte også var en viktig faktor i forhold til valget av Nyskolen. De sier at deres barn lærer demokrati i praksis, i tillegg til at de lærer hvordan de kan ytre egne meninger og delta i beslutningsprosesser. Når de opplever å være en del av et demokrati, og ser at deres deltakelse er viktig fordi den gir helt konkrete resultater, vil de samtidig oppleve at de betyr noe som medlemmer av skolesamfunnet. Elevene oppdager også at dersom de har valgt å ikke være tilstede på skolemøtet, kan det vedtas ting som de er uenige i, og av og til med svært små marginer. Kanskje hadde deres stemme vært utslagsgivende dersom de hadde møtt opp, ytret seg og avgitt stemme? Barna lærer, i følge foreldrene, at det er viktig å delta. Et barn som selv har vært med på å stemme fram en regel om at ingen skal bruke mobiltelefonen i timene, vil ha et mer aktivt forhold til regelen enn hvis den bare har blitt utlevert av læreren.

Som en av lederne sier:

Hvis vi bestemmer noe på skolemøtet, da sitter det ganske hardt. Man kan ikke komme og gå med vinterstøvler inne hvis skolemøtet akkurat har bestemt at det skal være tøfler. Skolemøtets ord står veldig sterkt, heldigvis.

4.4 Engasjement som motiv

I følge mine informanter er det lettere å engasjere seg i en skole når en kjenner og støtter skolens pedagogiske grunnlag. Skolen og foreldrene kan jobbe mot samme mål og ha en

felles forståelse av dette målet i større grad enn hva man kan i en skole med en mer uklar pedagogisk profil. Skolen vet at de har støtte i foreldregruppen, og foreldrene vet hva skolen står for. Dette gir grunnlag for et godt samspill mellom skole og hjem. Når du tror at det skolen driver med er riktig, er det lettere å stå sammen med lærerne og være støttende i forhold til barnas læring. Da deler foreldre og lærere det samme engasjementet og jobber mot samme mål.

Flere av mine informanter sier at de ønsker at deres barn skal omgås engasjerte mennesker. Når man er sammen med folk med engasjement, så smitter det, og barna blir interesserte og vil ønske å lære mer. Mosse Jørgensen fortalte på et møte på Nyskolen en liten historie fra Møllergata skole i Oslo: Korpset trengte flere musikanter, og noe måtte gjøres for å rekruttere nye medlemmer. En flink musikant satte seg da i skolegården og spilte på sin kornett. Vips var det en flokk av barn rundt han som også ville spille.

Langt de fleste av mine informanter sier at det er viktig med engasjement, og at det er noe som kjennetegner alle private skoler, både med hensyn til foreldre og lærere:

Privatskoler er bedre uansett! Foreldre som går ut og velger et pedagogisk alternativ til barna sine, uansett hvilken grunn, om det er religion eller hvilken skole det er, så er de hakket mer engasjerte, ofte, hvis de har muligheten til å velge noe annet.

Nesten samtlige av mine informanter mener at engasjement hos lærerne er en av grunnene til at de valgte Nyskolen. De har en opplevelse av eller en formening om at lærerne i private skoler er mer engasjerte, og brenner mer for jobben sin enn lærere i offentlige skoler gjør.

Så hva er det som gjør at noen er engasjerte, brenner for noe, synes noe er gøy, ønsker å lære mer, ønsker å lære bort noe? Hvor henter lærerne sitt engasjement fra? En av lederne sier at hun tror det blant annet dreier seg om et personlig engasjement som handler om politikk og samfunn og en idé om hvordan en ønsker at verden skal se ut. Hun tror også at det handler om et behov for autonomitet, og et ønske om å overføre dette til andre. I tillegg er det en dynamikk på skolen hvor du kan oppleve at du får igjen for investeringene:

Bare et sånt eksempel ... plutselig går brannalarmen her en dag. Og så opplever vi, vi har forsømt brannøvelsen lite grann, for Jostein var borte og han er brannansvarlig og, ... egentlig litt sånn dårlig samvittighet i forhold til en brann. Og så i løpet av 1 minutt og 13 sekunder så er hele skolen kontrollert, lyset er slukka, alle dører og vinduer er lukka og alle barna står pent oppstilt på plassen. Det fungerte kjempebra. Og sikkert 13, 14, 15 av elevene går rundt og bærer på andre elever som tilfeldigvis hadde glemt å ta på seg tøfler. Og ingen av elevene har stoppa for å ta med seg sekken sin eller utesko eller noe som helst, de har bare vasa ut i sokkelesten. Og så ser du hvordan de store går og bærer på de små, og noen trøster de som har begynt å gråte. Plutselig får du øye på det, akkurat det vi har snakka om så lenge, ikke sant, det der med omsorgen for de andre. Ser at en stor, barsk åttendeklassing går og bærer på ei jente i fra tredjeklasse.

Dette er opplevelser som gjør at hun som lærer og leder opplever at engasjementet blusser opp. Hun sier videre at det for henne har vært viktig å få være med å styre dagen selv. De har et utstrakt samarbeid lærere og elever imellom, og diskuterer seg fram til hva de skal jobbe med og hvordan de skal jobbe. Sammenlignet med sin erfaring fra andre skoler opplever hun ved Nyskolen muligheter til større fleksibilitet. De bruker blant annet det offentlige biblioteket mye, og kan bestemme seg for å dra dit på kort varsel. Når man er med å legge premissene for egen jobb og hverdag i så stor grad, så både fordrer det og opprettholder et engasjement, mener hun. I tillegg trekker hun fram at hun får så mye tilbake fra elevene. Hun ser at det de jobber med gir resultater, og at barna stadig overrasker i positiv retning. De viser omsorg for hverandre og tar stort ansvar for fellesskapet.

Men det at man er engasjert i jobben sin betyr ikke at man ikke kan bli utbrent, sier en av lederne ved Nyskolen. Det vil alltid kunne være en fare for at en sliter seg ut, og kanskje særlig i en jobb hvor man vil så mye. Lærerne strekker seg langt i forhold til samarbeid med elever, foreldre og andre lærere.

Også NIBR-informantene mente at engasjement var noe som hadde motivert dem til å velge privat skole for sine barn. De mente da, som mine informanter, at denne forventningen og opplevelsen av engasjement gjaldt både andre foreldre og skolens personale.

4.5 Misnøye med andre skoler som motiv

Kanskje er det slik at noen av de barna som begynner på Nyskolen etter å ha hatt erfaring med andre skoler, i stor grad velger seg bort fra den andre skolen, på grunn av dårlige

erfaringer? Av mine ti informanter er det fire som har hatt barnet sitt i offentlig skole først. Samtlige av disse begrunner byttet av skole med misnøye. I tillegg var det 5 av mine andre informanter som også anså det offentlige tilbudet som for dårlig. Av NIBR-informantene var det halvparten med barna i ”skole som pedagogiske alternativ” som oppga misnøye med offentlig skole som motiv, mens det var nesten en tredjedel med barn i ”skole som livssynsalternativ” som hadde dette utgangspunktet.

Foreldre som velger å flytte barna sine fra en skole til en annen, synes ikke det er et lettvinnt valg. Det kan ta tid for et barn å etablere seg med venner og relasjoner til lærere på en ny skole. Når foreldrene likevel bestemmer at de skal prøve en annen skole, ligger det derfor en solid overveielse bak dette valget. Flere av mine foreldreinformanter og NIBR-rapportens informanter som har vært i en slik situasjon, har forsøkt å forbedre barnets hverdag ved den gamle skolen først. De har hatt kontakt med lærerne om problemene, de har snakket med rektor og de har selv tilbrakt mye tid på skolen. Men etter en tid med misnøye uten at situasjonen har bedret seg tilstrekkelig, er lojaliteten med skolen brutt ned, og man forsøker å finne alternativer. Noen av mine informanter har, i likhet med NIBR-rapportens informanter, erfart at det kan være vanskelig å få plass i andre offentlige skoler i nærheten, på grunn av plassmangel. Da blir alternativet private skoler som har ledig kapasitet. Dette er heller ikke alltid en mulighet, ettersom etterspørselen i Oslo etter alternativ til offentlig skole er større enn tilbudet. Skolens ledere forteller om stadige henvendelser fra fortvilte foreldre.

Noen av mine informanter hadde opplevd at den offentlige skolen de hadde erfaring fra virket byråkratisk og tungrodd. Endringer var vanskelige å få til, og samarbeidet med lærere og administrasjon var vanskelig å få til. Bare å få kontakt med rette vedkommende kan være tidkrevende. Lærere har undervisning og er ikke så enkle å få tak i på telefon. En av mine informanter fortalte hvordan hun hadde måttet møte opp på skolen for å få snakket med læreren, men hvor det likevel ikke hadde vært mulig å gjøre noen avtale:

På Nyskolen kan du ringe opp og ta en prat og du kan ta et møte og de er villig til å bruke en halv time på kvelden av sin egen fritid fordi de er opptatt av jobben sin. Mens på den kommunale skolen: er de ferdig klokka tre, så går de klokka tre. Det er ikke noe slingsringsmonn, det er ikke noen imøtekommenhet.

En annen informant hadde opplevd at den offentlige skolen egentlig mest var en arbeidsplass for de voksne, og at barna bare måtte sørge for å passe inn. Dersom det ble noen vanskeligheter med det, så var det aldri skolens skyld:

I barneskolen opplevde jeg at vi kom til et ferdig system, og at vi skulle passe inn i det systemet, og når det var noe som ikke gikk helt som skolen ville, så var det vår skyld, ungenes skyld.

Mange av informantene mine mente at den offentlige skolens største problem var størrelsen. Klassene er for store, voksentettheten for lav og det er for uoversiktlig på skolens område, med for mange elever samlet på ett sted. Lærerne som har inspeksjon kjenner kanskje ikke navnet på barnet ditt og vet ikke hvilken klasse det går i. Størrelsen har også mye å si for om foreldrene opplever oversikt i forhold til hvem de kan snakke med. Flere nevner også alderen på lærerne som en variabel. Jo flere eldre lærere, jo mer hierarki, mener noen:

Den skolen hun sogner til er veldig stor, mange gamle lærere, hierarkisk system.

En av mine informanter fortalte hvordan barnet hadde mistrikket i den offentlige skolen over lang tid. Foreldrene hadde jobbet i forhold til skolen for å prøve å forbedre situasjonen, men uten å lykkes. Til slutt så de ingen annen utvei enn å finne et alternativ:

Når jeg har sett på henne, hvor dårlig hun har det når hun har det dårlig på skolen, så kan jeg jo ikke, hvis jeg vil si at jeg er en god forelder, bare lene meg tilbake og si at ja, ja, alle har det dårlig av og til, og det går nok over, det kan jeg ikke. Det er mange timer hver dag hvor barnet er på skolen. Jeg overfører det til meg selv og tenker, tenk hvis jeg skulle vært på en jobb som jeg syntes var helt forferdelig, 8 timer hver dag. Hva ville det ha gjort med meg som menneske?! Det ville ha gjort at de resterende timene av min dag også ville ha vært forferdelige, pluss at det er grunnlaget for videre læring.

Informanter i NIBR-rapporten mente at undervisningen i offentlig skole ikke var tilpasset nok i forhold til barnets interesser og behov, og at de av den grunn hadde valg privat skole. Det samme synspunktet var det flere av mine informanter som ga uttrykk for:

At hele klassen skal sitte og lære noe, det samme akkurat da, uansett om du er motivert for det eller ikke, at det blir en utrolig vanskelig situasjon både for elev og for lærer å liksom få det til å fungere.

En av NIBR-informantene fra offentlig skole uttrykte utilfredshet med hva han opplevde som et uklart pedagogisk opplegg. Han syntes skolen ble for uforutsigbar og for avhengig av hver enkelt rektors "pedagogiske innfall". Noen av informantene fra privat skole mente også at det var for mange offentlige skoler som var svært opptatt av nye "pedagogiske trender", slik at foreldrene følte seg fremmedgjort i forhold til skolen. De syntes for eksempel det ble for mye prosjektarbeid, og flyttet barna over til private skoler.

4.5.1 Hva skiller Nyskolen og offentlige skoler?

I følge NIFU STEP-rapport 2/2005 (Helland og Lauglo 2005) er det større variasjoner privatskolene i mellom enn mellom privatskoler og offentlige skoler når det gjelder foreldres inntekt, skolens pedagogikk og størrelse.

Offentlige skoler er også forskjellige. De har ulik størrelse, ulik fysisk fremtoning og beliggenhet, ulike lærere og ledelse og ulike foreldre og elever. Men det kan virke som om mine informanter og NIBR-informantene likevel ser noen fellestrekk ved de offentlige skolene. Jeg skal kort oppsummere de mest tydelige forskjellene slik de oppleves av informantene:

Gruppestørrelsen

Det er særlig størrelsen på klassene/gruppene flere av foreldrene nevner som et problem i offentlig skole. Dette har de til felles med informantene i NIBR-rapporten. Også foreldrene med barn i offentlig skole misliker det faktum at klassene er store. En av mine informanter sa at det var mye uro i klassen der barnet gikk før, og at mye av tiden gikk med til å få arbeidsro. Barnet trivdes etter hvert så dårlig at de bestemte seg for å finne en annen skole. Først forsøkte de naboskolene, men fikk ikke plass. Deretter begynte de å se etter private alternativ, og valget falt på Nyskolen.

Pedagogisk profil og prioriteringer

Offentlige skoler fremstår ikke med en tydelig pedagogisk profil. Foreldrene lurte på hva skolen "vil". De undres over om lærerne og ledelsen på skolen er enige, og om de trekker i samme retning. Planene for hva som skal skje på skolen oppleves som upåvirkelige for foreldrene, og kan også oppfattes som uforutsigbare for barna. Når det er økonomien som styrer og rektor har makt til å omprioritere midlene, kan dette oppleves som frustrerende for elever og foreldre:

I det ene øyeblikket skal ungene få lov til å fare på leirskole, og i det neste så skal de ikke likevel. Det er jo helt umulig å planlegge noen ting.

Mine foreldreinformanter sier at Nyskolens fysiske framtoning har hatt lite å si for valg av skole, men for noen har nærskolens fysiske framtoning hatt en del å si. For tre av informantene var problemet med nærskolen at den så svært sliten ut, og at det ikke virket som skolens ledelse gjorde noe i forhold til ytre vedlikehold:

Det var veldig skittent og shabby, det var akkurat som om det var meninga at det skulle se ut som om de hadde dårlig råd, den klokka ble det jo aldri satt batterier i ...

Samarbeid

Når foreldre sliter seg ut på å prøve å få til et samarbeid, men opplever at det er vanskelig å få til gode dialoger med lærere og skoleledelse, så blir de utslitte og velger en annen skole for barna sine hvis de har mulighet til det. En av informantene sier:

Prioriteringen fra det offentlige er for dårlig. Man må jo kjempe for alt.

De vet ikke helt hvem de skal henvende seg til, og kan oppleve å bli avvist av for eksempel rektor med henstilling til ”å følge tjenestevei”. Men som en NIBR-informant sier:

Det finnes ingen tjenestevei for foreldre.

Noen av mine informanter har kjent seg maktesløse i forhold til skolen, og har flyttet barnet sitt, fordi de følte seg umyndiggjort i forhold til eget barns opplæringssituasjon. Å ta valget om at barnet skal gå på en annen skole, har derfor vært viktig for egen selvaktelse. Dette har vært nesten like viktig som gleden over å kunne gi barnet et bedre tilbud.

4.5.2 Nyskolen vs. Steinerskolen

For noen av foreldrene var det ikke bare offentlig skole som ble valgt bort da de valgte Nyskolen. Mange av mine informanter har vurdert ulike alternativer før de endte opp med Nyskolen. Derfor har de ikke bare valgt bort offentlige skoler, men de har i like stor grad valgt bort andre private skoler. Fire av mine informanter har hatt barna sine enten på St. Sunniva (katolsk skole) eller Steinerskole før barna begynte på Nyskolen. Informantene mine opplevde disse skolene som svært forskjellige fra Nyskolen. Forskjellene blir forklart med blant annet pedagogikk, størrelse, voksenteitet, foreldresamarbeid og lydhørhet. NIBR-rapporten har flere informanter med barn i Steinerskole og benytter mange utsagn fra disse foreldrene. Jeg ser at disse informantene vektlegger mange av de samme problemstillingene som mine informanter, men ofte med motsatt fortegn. Dette synes jeg er interessant, og ønsker derfor å se litt nærmere på det.

Steinerskolen og Nyskolen er begge skoler med bakgrunn i reformpedagogikken. Steinerpedagogikken bygger på Rudolf Steiners lære, mens Nyskolen, i følge Mosse Jørgensen, har

sitt tankegods fra den samme tiden. For Nyskolen er det særlig Peter Petersen og Jenaplan-skolen som, i følge henne, har vært viktig. (Se kapittel 3.)

Noen av mine informanter mener at det er visse likhetstrekk mellom Nyskolen og Steinerskolen. I sammenligningen av NIBR-rapportens informantyttringer med hva mine informanter vektlegger, finner jeg en del fellesnevner. Steinerskoleforeldrene i NIBR-rapporten trekker særlig frem helhetstenkningen i forhold til barnets læring, respekt for mennesket, toleranse, voksentetthet og at lærerne kjenner alle barna. Flere av mine informanter hadde aktivt vurdert Steinerskole for sitt barn, men hadde valgt Nyskolen:

Hadde ev. blitt Steinerskole. Jeg er kanskje litt sånn, det er jo litt religiøst preget, som jeg er litt skeptisk til. Så det, Nyskolen er jo litt sånn Steinerskole, bare tatt vekk de litt for kategoriske synspunktene om biologisk utvikling og sånn, det virker litt mer strengt om hva barn skal lære på de forskjellige alderstrinn, litt mye lærerstyrt når det kommer til stykket, men samtidig så er det veldig mye positivt med det også.

En av foreldrene sier det slik om hvorfor de ønsket å flytte barnet sitt til Nyskolen:

Her er mer en gjeng med det jeg i min verden ville kalle oppegående, radikale mennesker som har en såpass basis i seg sjøl at de tør å tenke sjøl, og ikke må ha en autoritet, en Steiner, eller en annen, altså ikke må følge et dogme. At man føler seg fram, vi starter noe nytt og vi er voksne mennesker, og vi tør og vi prøver og vi orker å tenke sjøl. Klart med visse forbilder, som for eksempel skolen i København. Så var jeg på et sånt kurs hos Mosse. Jeg følte det som å komme hjem. Mer min type mennesker, som det gikk an å forholde seg til og som var litt avslappa.

Det var altså ikke bare forhold ved Steinerskolen som gjorde at denne informanten flyttet barnet derfra. Det var også noe ved Nyskolen som trakk:

I en viss forstand var det kanskje en flukt fra Steinerskolen, men det er klart man flykter jo ikke til hva som helst. Vi var misfornøyd med det en god stund, og så dukket skolen opp. Det vil si jeg har drømt om i mange år, lenge før... gikk på skole, at det skulle finnes en lignende skole. Jeg tenkte det burde være en sånn skole for barn og. Det fantes jo på Forsøksgymnaset litt lignende struktur, og barneskole har jo ikke eksistert.

En av disse foreldrene mente at undervisningen på Steinerskolen ikke nødvendigvis involverte så mange elementer av steinerpedagogikk som de hadde forventet. Det forklares med at det er veldig avhengig av den enkelte lærers kunnskap om steinerpedagogikk og lærerens ønske om å bruke den. Mange av klassene på barnetrinnet i Steinerskolen har den samme læreren i mange fag, i likhet med i offentlig skole, og man blir veldig avhengig av at

den ene læreren fungerer godt. Når barnet til informanten fikk en lærer som ikke var steinerpedagog, og som i tillegg ble opplevd som lite lydhør, så opplevdes det ikke som så alternativt. For disse foreldrene var det særlig det de kalte lærerens og skolens dogmatiske faglige tilnærming som ble utslagsgivende:

De kunne for eksempel holde på med en tegning en uke, fjorten dager, før læreren vurderte at nå var tegningen ferdig. Det er ikke barnet som sier ”nå er min tegning ferdig”, det er læreren som bestemmer når tegningen er ferdig.

Steinerskolens uforanderlighet

Noen av foreldrene fra både mitt materiale og NIBR-rapportens materiale gir uttrykk for at de opplever steinerpedagogikken som rigid og lite endringsvillig, og at den virker sær og for lite i kontakt med samfunnet utenfor. Eller man kan si det med andre, positive ord: Stabil, trygg, tydelig og med stor kontinuitet i pedagogikken. Dette viser at foreldre kan ha en svært ulik oppfatning av hva som er positivt og negativt ved en skole. Flere av informantene i NIBR-rapporten uttrykte at det de opplevde som Steinerskolens ”uforanderlighet” var noe de satte stor pris på. Foreldrene i mitt materiale som har erfaring som forelder ved Steinerskole, har reagert negativt på denne uforanderligheten, og har søkt til Nyskolen blant annet på grunn av at de opplever Nyskolen som mer fleksibel:

Jeg er glad for at vi er med i startfasen av denne skolen, hvor man famler seg fram til en form. Jeg opplever at den formen er veldig åpen. Jeg gikk på foreldremøte der før ... begynte på skolen. Og det var jo som å komme til en annen verden i forhold til foreldremøte på Steinerskolen. Her var det jo mennesker som satt og diskuterte sammen og ikke hadde svarene ferdig. Og det var jo helt åpent, foreldre og lærere og hva vil vi, sånn opplevde jeg det.

De fleste av mine informanter trekker fram det de opplever som Nyskolens foranderlighet som noe de opplever som svært positivt:

Ikke et klart pedagogisk alternativ, det er snarere som om alt er under utforming, og endrer seg en del. At det er mer struktur nå enn det var i begynnelsen, for eksempel.

Og at det er en pågående diskusjon om hva som er rammene. Men det er likevel visse ting som ligger der, og en slags grunn-idé om demokratiske valg, om demokratiske prosesser ligger der.

Noen av mine informanter som vurderte ulike privatskoler ønsket ikke at skolen skulle være for ”spesiell”. De ville ha en skole som var mest mulig ”vanlig”, og lignet mye på offentlig

skole. Disse foreldrene var skeptisk til Steinerskolen på grunn av det de opplevde som rart, med en noe uklar religiøs overbygning:

Steinerskolen virket som for lite skole for meg. Det at de ikke hadde bøker ...

Steinerskolens pedagogikk er et felt som foreldrene i NIBR-rapporten opplever å ikke ha noen innflytelse på:

Pedagogikken ligger fast og foreldre kjøper det, vi kjøper en pakke.

Sosialt beskyttet

Kan det tenkes at barn i noen privatskoler vil kunne leve en mer sosialt beskyttet tilværelse enn hva barn kan gjøre i en offentlig skole? Når foreldre og skole er enige om verdier og mål for skolen, vil dette være positivt i forhold til samarbeid, ved at alle vil dra i samme retning. Men kan dette "trekket" bli for kraftig? Hvis skolen representerer en sterk kontrast til det samfunnet skolen befinner seg i, kan dette bli vanskelig for barna når de engang skal ut og møte samfunnet.

Flere av foreldreinformantene i NIBR-rapporten omtalte som nevnt steinerpedagogikkens uforanderlighet som noe trygt og positivt, mens mine informanter opplevde denne uforanderligheten som til dels noe negativt. Steinerskolens tradisjonelle syn på bruk av datamaskiner i skolen er et eksempel på slik uforanderlighet.

Men kanskje er dette nødvendig for Steinerskolens overlevelse? Når skolen gjennom tidene er bygget så sterkt opp rundt den enkelte lærers formidling og evne som historieforteller, kan man spørre seg om datateknologiens inntog kan stille lærerens autoritet som kunnskapskilde til veggs. Dette er selvfølgelig i dag en utfordring for alle skoler, men kanskje spesielt for Steinerskolen?

Som Lars Løvlie sier det i sin artikkel "Teknokulturell danning" i Dannelsens Forvandlinger, 2003: "I skolen truer teknologien snarere med styringsglipp og kunnskapskaos." Han sier at data- og teleteknologien utfordrer skolen ved at den store tilgangen på informasjon kan konkurrere med skolens og lærernes autoritet. Tilgangen til Internett gjør det enkelt for elevene å finne svar på mange spørsmål læreren ikke kan svare på. Informasjonen elevene finner på Internett har ofte ikke noen hierarkisk oppbygning eller noe senter, og dermed vil også læreplanene kunne miste sin autoritet som felles rettesnor for undervisningen.

Løvlie mener også at dette vil kunne medføre en oppløsning av klassene som det naturlige sosiale fellesskap, ved at elevene stadig vil være i bevegelse og samarbeide med ulike grupper på ulike steder og til ulike tider. Dette er Nyskolen et godt eksempel på med sin utstrakte bruk av prosjektarbeid som læringsmetode.

Løvlie oppsummerer ved å si: ” Kort sagt, skolen blir mer interaktiv og elevene blir mer inter-individualisert i det skolelandskapet som det moderne mediatek er et eksempel på. Det er ikke nok å ta stilling for eller mot denne tilstanden. Vi bør snarere ta stilling til mulighetene i den.” (Slagstad mfl. 2003.)

Noen av mine informanter med bakgrunn i Steinerskolen sa klart at de som foreldre nettopp hadde et ønske om å beskytte barnet mot ”mainstream-Norge” og det de oppfatter som dårlig barnekultur da de valgte Steinerskolen:

Man så for seg en forferdelighet av kommersiell barnekultur. Pokèmon og TV-tittende barn som bare har spilt data hele livet. Så vi valgte egentlig Steinerskolen på grunnlag av foreldrene, og det at man sender ungene dit, innebærer et valg. Da har man gjort noe, tenkt noe og tatt en eller annen stilling.

Han forteller videre at steinerskoleforeldrene absolutt svarte til forventningene. De delte mange av de samme verdiene i forhold til blant annet barnekultur og kjøpepress. Han mente også at han fant mange av de samme ”typene foreldre” i Nyskolen. Med dette mente han at blant annet holdningene til det kommersielle, til økologiske varer og til frihet kontra penger var ganske samsvarende:

Og det var veldig lite fokus på å kjøpe ting, og TV og dette, som jeg synes invaderer barns hverdag drastisk mye mer enn det gjorde da vi var barn. Og det har jo kommet fram at barn er overvektige, barn er passive, barn har dårlig motorikk og dette har jo en sammenheng med at de er jo ikke ute lengre, de sitter inne og ... Så det var et viktig valg. Altså, bort fra de tingene.

Steinerskoleforeldrene i NIBR-rapporten og mine informanter setter positive fortegn ved mange av de samme forholdene ved sine skoler. De legger vekt på at lærerne kjenner barna deres, at det er stor voksentetthet i skolen og at de opplever å dele noen felles verdier med de andre foreldrene og lærerne.

4.6 Sosiale motiv

Det var bare to av Nyskoleforeldrene som sa at de ønsket at barnet skulle gå i et sosialt beskyttet skolemiljø. For den ene av disse informantene dreide dette seg om særlige behov hos barnet for trygghet og oversikt, og for den andre dreide det seg mer om beskyttelse mot hva foreldrene opplever som negativ kulturell påvirkning i offentlig skole. Denne informanten sa også at de som foreldre hadde en klar oppfatning om hvilke foreldre som valgte Nyskolen for sine barn, og at dette også var en medvirkende årsak til at de selv tok dette valget.

Med sosialt begrunnede motiver forklarer NIBR-forskeren at hun tenker på i hvilken grad valg av skole er en del av rammen rundt familien. For det første jobber de ut fra en hypotese om at ”familier velger skole ut fra at de tilhører bestemte nettverk” og for det andre at ”det å ha barn i private skoler er mer utbredt i noen nettverk enn i andre, og hvordan foreldre forstår nettverkens holdninger til private skoler, eller holdninger til den offentlige skolen, kan legge betingelser for deres valg”. Med andre ord at ved å velge en bestemt skole viser foreldrene hvordan de ønsker å framstå. De sender ut signaler om hvem de er, og om hva de tror på. De identifiserer seg med et sett kjennetegn for hvordan de er som foreldre og hvilken type familie de vil være, og de sier samtidig noe om hvilket nettverk de er en del av eller ønsker å være en del av.

For å kaste lys over foreldres eventuelle sosiale motiver for valg av privat skole for sine barn, har NIBR-forskeren utformet ni spørsmål. Disse spørsmålene favner om informantenes syn på egen posisjon i sine eventuelle nettverk med hensyn til økonomi og utdanning, deres tilknytning til nettverkene og likheten/ulikheten i forhold til de andre foreldrene.

Informantene blir også spurt om hvilke temaer som eventuelt diskuteres i nettverkene i forhold til skole / valg av skole og om det er vanlig at barna i deres nettverk går i privat skole.

Akkurat dette punktet om sosialt begrunnede motiver i rapporten har jeg funnet noe utfordrende. Svært få av mine informanter hadde venner blant de andre foreldrene før de ble ”Nyskoleforeldre”, men noen opplever å ha fått venner etter hvert, mens andre igjen verken hadde fått venner eller hadde opplevd at de var en del av et nettverk med tilknytning til skolen. Jeg spurte blant annet om de opplevde at de var en del av det sosiale nettverket rundt Nyskolen, og flere av foreldrene svarte, til dels unnskyldende, at det var de ikke, men at det

kanskje var fordi de var litt sære selv. Kanskje er det slik at når man er forelder på en privat skole, så har man også selv en forventning om at man skal være mer engasjert og dermed kanskje mer sosial i retning mot andre deltagere i skolesamfunnet. I mitt utvalg var det få foreldre som så seg selv som en del av et nettverk rundt skolen, men flere som hadde ambisjoner om å bli det. Dette kan henge sammen med at skolen er ganske ny, slik at det ikke har vært så mange anledninger ennå til å knytte kontakter og bygge opp et nettverk. Tiden strekker ikke alltid til i forhold til å etablere og pleie nye vennskap. Å ha et sosialt liv hvor man blir kjent med foreldrene på skolen i tillegg til å pleie omgang med familie og nære venner, oppleves for noen som et utpreget overskuddsfenomen. Dette gjelder kanskje særlig de foreldrene som har vært igjennom mye av det samme tidligere ved en annen skole. De forteller at de er slitne av å ha måttet slåss med skolesystemet der barna var elever før, og at nå vil de bare hvile seg litt. En informant sier det slik:

Etter ti år med kamp med offentlig skole så var det så godt å levere et barn og si "puuuuh".

Det var bare én av informantene mine som tilkjennega et ønske om tilhørighet i et nettverk som motivasjon for valg av skole.

Noen av foreldrene ga uttrykk for at de etter hvert kjente en viss tilhørighet til Nyskolen, og at de hadde blitt kjent med og identifiserte seg med andre foreldre der etter at barna hadde begynt. Hvem du identifiserer deg med har stor sammenheng med hvilke verdier de har, og hva du selv tilkjennegir at du står for. Noen av mine informanter opplevde at de var en del av et fellesskap på Nyskolen:

Man kan føle seg veldig forskjellig i mange settinger, at man liksom ikke snakker samme språk, men det føler jeg ikke på Nyskolen, selv om det er en blanding både i alder og bakgrunn og økonomi så synes jeg likevel det er en fellesnevner, og det tror jeg er litt spesielt. Det er en brokete samling mennesker. Ikke så homogent.

Blant mine ti foreldreinformanter hadde samtlige utdanning utover videregående skole, og av disse hadde fire høyere universitetsutdanning (hovedfag eller mer) og fem høyskoleutdanning eller universitetsutdanning av lavere grad. Nå er det selvfølgelig ikke mulig å generalisere på bakgrunn av dette utvalget, men det eksisterer en felles oppfatning blant mine informanter om at foreldrene jevnt over har et høyere utdanningsnivå enn hva som er vanlig blant foreldre til barn i offentlig skole. Dette støttes av Helland og Lauglo (2005).

I NIBR-rapporten anser de fleste informantene med barn i privat skole at de ikke er i tilsvarende posisjon som sine nettverksmedlemmer. Variasjonene er store, mener de, både med hensyn til økonomi, utdanning og etnisk bakgrunn. Av de som har svart på spørsmålet om hvorvidt de anser at de er sterkt knyttet til de nettverkene de inngår i, svarte samtlige ja. Slik svarte også mine informanter. Men alle mine informanter betraktet seg selv som ganske like de andre foreldrene ved skolen med hensyn til verdier og engasjement, mens noen påpekte at økonomisk var det en del variasjoner, og at foreldrene ved Nyskolen jobbet med mye forskjellig:

De virker mye mer spennende, de driver med mange flere forskjellige ting enn min oppfatning er av foreldre i den offentlige skolen. Hvis du hadde tatt 49 foreldrepar i den offentlige skolen, så hadde du ikke funnet foreldrepar som drev med så mye forskjellig.

Spørsmålet blir da hvordan foreldrene definerer likhet og forskjellighet når de snakker om andre foreldre. Her har jeg ikke funnet noe entydig svar. Men det er én beskrivelse av foreldre til barn ved friskoler/privatskoler som mine informanter har til felles med NIBR-rapportens informanter, og det er engasjement. Dette kan man igjen blant annet relatere til interesse for pedagogikk og utdanning. Som nevnt er det slik i følge Helland og Lauglo (2005) at når foreldre med høyere utdanning i større grad enn foreldre med lavere utdanning velger private skolealternativer for sine barn, så kan dette skyldes mange ulike faktorer. De som har valgt å ta en lengre utdanning er sannsynligvis mer opptatt av utdanning og skole enn hva som er tilfelle for foreldre med lav utdanning. Det er også sannsynlig at disse foreldrene har lettere for å søke informasjon og å kjenne sine og barnas rettigheter. De har gjerne lest mye og er opptatt av pedagogikk, samfunn og kultur. Foreldre som tar lang utdanning, tenderer også til å få barn senere, og er kanskje også av den grunn svært motivert for å tilrettelegge best mulig for barna:

De er mye mer interessert i det ungene skal gjøre på dagtid, som vil si å være på skolen. Du skjønner på en måte at du er inne i et system hvor det kreves litt.

Skole som diskusjonstema

Foreldrene til barna i Nyskolen er engasjerte, på lik linje med informantene fra NIBR-rapporten, og mange snakker mye om skole. De drøfter ulike aspekter ved Nyskolen og sammenligner med det venner og bekjente forteller fra offentlig skole eller andre private skoler. Det kan virke som om temaet valg av skole oftest blir gjenstand for diskusjon når de

snakker med folk som har barn i offentlig skole. Når man velger et privat alternativ, velger man samtidig vekk offentlige og andre private alternativer. Og særlig velger man bort den lokale offentlige skolen. Flere av mine informanter hadde, i likhet med NIBR-utvalget, ofte opplevd å måtte forsvare valg av skole. Særlig var det vanlig å måtte forsvare skolevalget når de møtte nye mennesker og noen kom inn på temaet skole, eller de møtte gamle kjente som hadde valgt nærskolene:

Når jeg for eksempel snakker med det gamle nettverket fra der hvor ... sognet til før, og når jeg sier at vi har valgt en annen skole, så sier jeg jo indirekte at det de gjør er noe tull.

Mange har ikke hørt om Nyskolen før og har vanskelig for å forstå hvordan Nyskolens pedagogikk er mulig å gjennomføre. De reagerer på aspektet av frihet, og lurte på om barna lærer noe:

De er bekymret for at mine barn ikke lærer noe, men det gjør de jo, men de lærer kanskje på en annen måte. Folk opplever det som provoserende, sånn skal det ikke være, det er ikke det de opplever som skole.

Noen av foreldrene snakker mest om skole med andre foreldre på samme skole. Da diskuteres det mye pedagogikk og skole generelt:

Vi snakker om hvor bra Nyskolen er og hvor dårlig de andre er (haha).

Men noen av mine informanter har blitt overrasket over at nettverket ikke reagerte negativt da de fortalte at barnet hadde begynt på Nyskolen. De har et nettverk hvor det å ha barna på privatskole hører til sjeldenhetene, og hvor regelen er at man støtter opp om det offentlige tilbudet:

Jeg hadde vel forventet at folk skulle krevd mye mer forklaring enn det som har vært, enn det som har skjedd. Jeg var helt sikker på at alle skulle steile hver gang de hørte det, og det er det ingen som har gjort.

Dette forklares med at alle kjenner til hvordan barnet deres har hatt det på den offentlige skolen og det faktum at det er Nyskolen som er valgt:

Og det at vi har valgt skolen som Mosse Jørgensen har vært med på å starte tror jeg, for hun har ganske høy stjerne i det norske samfunn. Hadde de startet på en Steinerskole eller en Montessoriskole eller noe sånt, så hadde det nok vært mye verre.

Dette beskrives av andre foreldre som også har litt større barn, og som har valgt å flytte dem til Nyskolen fordi det offentlige tilbudet fungerte dårlig for dem. De forteller om støtte fra nettverket i forhold til det valget de har tatt og opplever at andre også ser at de er foreldre som er engasjert i barna sine og velger ut fra hensynet til barnets beste:

Ikke annet enn at jeg får ros for det jeg gjorde for sønnen min, i etterkant. Det syns veldig godt at han har det mye bedre nå.

Helgesen (2003) sier at foreldres selvaktelse også kan være et motiv for valget av privatskole for sine barn. Jeg har valgt å ikke behandle selvaktelse direkte som et motiv. Grunnen til det er at jeg gjennom intervjuene helt klart har fått forståelsen av at selvaktelse kommer i annen rekke for foreldrene. Først og fremst er det barnas behov som har vært motivet, dernest har de handlet i tråd med sin overbevisning ut fra barnets beste. I tillegg er det ingen av mine informanter som mener at de ved å velge privat skole viser at du er en god forelder. De mener at en finner gode foreldre i alle skoler. Det som betyr noe er at barnet har det bra der det er.

4.7 Innflytelse som motiv

Foreldrene i min undersøkelse var til dels på linje med foreldrene i NIBR-rapporten når det gjaldt spørsmålet om hvorvidt de valgte skole fordi de ønsket innflytelse på den undervisningen barna får tilgang til. Ingen av foreldrene i NIBR-rapporten sa at de hadde valgt privat skole fordi de ønsket innflytelse på undervisningen, mens to av mine informanter sa at de ønsket slik innflytelse. Åtte av mine informanter hadde ikke primært valgt skolen fordi de ønsket slik innflytelse, men to av dem reflekterte over dette og konkluderte med at de ved å velge en skole med en uttalt pedagogisk profil, hadde valgt en bestemt undervisning. Begge sa også at de opplevde å få denne innflytelsen ved å snakke med lærerne, som ga inntrykk av å være interesserte og imøtekommende. Disse to foreldrene sa også at de har tillit til lærerne og at de mest er ute etter å gi tips i forhold til eget barn eller diskutere dersom det er noe de reagerer på. Også blant NIBR-informantene var det mange som mente at de hadde innflytelse på barnas skolehverdag ved å velge denne skolen for dem. De opplevde også at de kunne ha innflytelse på skolens drift ved å sitte i styret.

Ved alle de private skolene som behandles i NIBR-rapporten ble det vektlagt at undervisning og pedagogikk var noe foreldre ikke hadde innflytelse på. Foreldrene oppfattet det også slik:

Vi tar opp ting ganske åpent, men vi diskuterer ikke pedagogikk, der er skolen på grensen til dogmatisk.

Det samme sier NIBR- informantene fra offentlig skole:

Vi har ikke innflytelse som foreldre i den offentlige skolen, men vi har ansvar. Det er frustrerende og det er tungt å ha ansvar for barns læring, og samtidig ingen innflytelse på de pedagogiske programmene skolen tar i bruk.

Spørsmålet blir om foreldrene opplever at de har behov for innflytelse, eller om de er fornøyd så lenge de ser at barna har det bra. På Nyskolen diskuterer foreldrene pedagogikk med hverandre og med lærerne ved skolen. FAU arrangerer temadager i samarbeid med skolen, og det meste blir diskutert. Slike diskusjonsmøter oppleves som viktig både for mange foreldre og for lærere, fordi både skolen og foreldrene trenger tilbakemelding og spørsmål for å forbedre seg og for å få forklare og rydde opp i misforståelser:

Vi snakker med lærerne eller rektor. Og det fungerer bra. Når vi har tatt opp noe, så blir vi hørt.

Er det slik at foreldrene har innflytelse på skolens virksomhet, og i så fall hvilken del av virksomheten og i hvor stor grad? En av mine lederinformanter sa det slik:

Og det er jo sånn at foreldrene utgjør jo en tredjedel av styret, de har jo veldig stor påvirkningsmakt, og de skal ha det, men det pedagogiske ansvaret ligger jo tross alt i lærerkollegiet likevel.

Jeg spurte også om hun opplevde at foreldrene blandet seg opp i det pedagogiske opplegget, og det bekreftet hun at de gjorde. Hun sa videre at bakgrunnen for ”innblanding” gjerne var ut fra eget barns behov:

Det er ofte ut fra egne barns behov, ikke sant. At man kommer med pedagogiske teorier som stemmer med egne barns behov. Det er veldig vanlig, det tror jeg mange foreldre gjør. Jeg synes ikke det er det minste rart.

Samtlige av mine informanter sa at de kunne snakke med lærerne og rektor dersom det var noe de ønsket å ta opp. Rektor på skolen blir like gjerne inkludert i lærergruppa, samt omtalt ved fornavn. Alle foreldrene sier at de opplever at de er velkomne på skolen. De kan komme innom når de vil og bli tatt vel imot. En av mine lederinformanter bekrefter dette, men sier også at det har vært situasjoner hvor hun har hatt følelsen av å bli observert, og har tenkt at det er en grunn til besøket:

De er hjertelig velkommen. Så det jeg kan si. Det eneste jeg kan si er at jeg vil fryktelig gjerne vite det hvis jeg blir observert i timevis, om det er en grunn til det. Fordi man kan jo godt få litt prestasjonsangst som lærer, jeg tror kanskje særlig på en privat skole, for at vi i større grad enn andre opplever den der "hvis de ikke er fornøyd med oss, så slutter kanskje eleven".

Denne lederen antar at når man jobber på en privat skole, vil man i større grad oppfatte seg som en del av et servicetilbud til elever og foreldre, og vil strekke seg langt for å oppfylle de ulike forventningene. Nyskolen er også en liten skole, hvor man godt vil merke det dersom en eller to elever forsvinner:

Vi legger stor vekt på å stille opp når foreldre ber om en prat eller stikker innom for å ta en titt. Ofte har foreldre viktige innspill, og kan være et viktig talerør for elever som ikke synes det er så lett å si ifra hvis det er noe de strever med.

Alle mine informanter svarer at de anser den innflytelsen de har på Nyskolen for å være bedre enn den innflytelsen foreldre kan få i den offentlige skolen. De trekker særlig fram skolens størrelse som en forklaring på dette:

En grunn er at det er så liten skole i seg selv, og det hjelper jo veldig. Og så tror jeg at skolen har en større frihet også til å kunne forandre. På mange offentlige skoler så tror jeg det er så tungt maskineri at noen vil gå nye veier eller tenke på andre måter, og så tror jeg det er veldig vanskelig å få med seg hele, så det tar veldig lang tid å gjøre forandringer, men det tror jeg ikke det gjør her. Forandringer kan skje mye raskere, og man kan ta det mer innenfor skolesamfunnet.

Det faktum at skolen er liten gjør det lettere å få oversikt og dermed kunnskap om hvem du kan snakke med om hva. Skolen har også lagt ut en oversikt på sin hjemmeside over hvem på skolen som har ansvar for ulike oppgaver. I tillegg mener foreldrene at skolens størrelse kombinert med mangel på byråkratisk tenkning setter enkeltlærere i stand til å ta raskere avgjørelser enn hva som fremstår som mulig innenfor enkelte større skoler.

I NIBR-rapportens informanter har foreldrene også inntrykk av at deres innflytelse ved de respektive privatskolene er større enn de antar den ville vært ved offentlige skoler. Disse privatskolene er ikke alle like små som Nyskolen, så der kan ikke forklaringen ligge i størrelsen.

Så hva er det ved den offentlige skolen som gjør at innflytelse kan bli vanskelig? En av mine informanter, som hadde erfaring fra offentlig skole, sa dette:

Det er for lite engasjement, personlig engasjement. På en kommunal skole så vet du ikke hvem du skal kontakte, og så skal det godkjennes, og så skal det opp i komiteer, altså uansett hva du har å si så er det,... Bare for å få ekstralærer til mitt barn så brukte vi et år på å prøve å få det igjennom.

Flere av NIBR-informantene legger vekt på den enkelte lærers betydning i forhold til å møte barnas ulike behov. En av informantene med barn i offentlig skole sier at hans egne barn har blitt møtt svært forskjellig. Hans ene barn hadde ADHD og den mest utilgjengelige læreren. Informanten spekulerte i om dette kunne skyldes at lærerne skyr problemer:

Eldste sønn har ADHD, og jeg er ikke fornøyd med den måten vi ble møtt på i skolen. Men det går på læreren, ikke på skolesystemet. Barna er møtt veldig ulikt. Den ene er utagerende, og den andre er snill. De fikk svært ulike reaksjoner. Den "snilles" lærer er tilgjengelig, den andre er det ikke.
(Helgesen 2003)

Er det slik at lærere og ledelse blir mindre tilgjengelige når det dreier seg om problemer?
Eller er det foreldrene som er for krevende og har for store forventninger til hva skolene og den enkelte lærer skal klare?

4.7.1 Aktivt valg av skole som innflytelse

Flere av mine informanter mener at det ligger en stor påvirkningskraft i det at man aktivt har foretatt et valg av skole. Idet man valgte akkurat denne skolen hadde man dermed også fått innflytelse på både den undervisningen barnet skulle få, og hvor denne undervisningen skulle foregå:

Den største innflytelsen er ved å i det hele tatt flytte barnet vårt dit, altså ved å si at dette her vil vi tro på, dette her vil vi være med på.

Tradisjonene tilknyttet foreldredeltakelse og motstanden fra lærere er så sterk at foreldreinvolvering ikke nødvendigvis endres (jf. Nordahl 2003). For foreldre ser valgene først og fremst ut til å dreie seg om muligheten for å velge skole, og mindre om utformingen av innholdet i barnas skolegang og undervisning (ibid).

I tillegg hadde man som Nyskoleforelder valgt en skole hvor man hadde en positiv forventning om å finne lærere og foreldre som delte et syn på pedagogikk:

Her er det en liten gruppe som er knyttet til samme ideen. Og så tenker jeg at alle foreldrene og alle de som er ansatt her har tolket det litt forskjellig, men vi har hatt en tenning på det, og dermed så blir muligheten til innvirkning større. På en annen skole så er det jo mye større og der er det jo en annen styringsmodell i det hele tatt. Det er ikke lagt opp til at vi skal kunne påvirke ... det blir en helt annen måte å påvirke på, det blir veldig instrumentelt.

Også NIBR-rapportens informanter trekker fram den positive forventningen de hadde i forhold til å treffe andre foreldre med det samme synet på oppdragelse og grensesetting. For eksempel hvordan man forholder seg til språkbruk, lommepenger osv.

Ni av ti av mine foreldreinformanter sier at de deltar i skolens aktiviteter. Dette er sammenfallende med NIBR-rapportens informanter, hvor samtlige av foreldrene sier at de deltar i skolens aktiviteter. Mine informanter sier at de ønsker å delta, og at de både opplever det som nødvendig og hyggelig. På lik linje med informantene i NIBR-rapporten sier de at det ofte er de samme menneskene som deltar, men at det er en større prosentvis deltakelse enn de har opplevd i offentlig skole. Mange av foreldrene vektlegger at de ser at det er behov for deres kompetanse, og at skolen ønsker deres bidrag velkommen. De opplever at de kan bidra med det de kan, og at de ikke blir avvist, slik mange forteller at deres tilbud om å bidra har blitt avvist i offentlige skoler. En forelder spekulerer over om grunnen er at de offentlige skolene er større og mer byråkratiske, så det er ikke bare å ta imot gratis hjelp. Kanskje må ting ut på anbud, funderer han på, eller drøftes i driftsstyret eller i lærerkollegiet? Den eneste av mine informanter som svarer nei på spørsmålet angående deltakelse i skolens aktiviteter, har likevel deltatt på både dugnader og vasking, men sier at hun føler at de har deltatt for lite. Grunnen til dette er at familien er utslitt på grunn av tiden barnet gikk i offentlig skole. Hun har altså en klar forventning til seg selv om å være aktiv som forelder men at hun akkurat nå ikke orker:

Altså på de øvrige punktene så har jo vi svikta så det holder. Vi har brukt det litt som sovepute, må jeg jo ærlig innrømme. Men jeg opplever jo at det er stort rom for å delta på skolen, hvilket vi burde gjøre mye mer, både det å møte opp, være til stede... Jeg opplever at det er rom for det. Og jeg opplever at det i motsetning til i annen skole at det er ønska.

4.7.2 Innflytelse på skolens drift og på skolehverdagen

Nyskolens styre består av to foreldrerepresentanter, to lærerrepresentanter og to representanter fra Forum Ny Skole. De to foreldrerepresentantene er også med i FAU. FAU består per mars 2007 av seks foreldre. De har, i likhet med styret, lagt ut kontaktinformasjon for

hvert enkelt medlem på Nyskolens hjemmeside. I tillegg har de også lagt ut referat fra møtene sine, samt informasjon om hva FAU er og hvordan foreldrene kan bruke dem. Jeg har foretatt to telefonintervjuer med henholdsvis en foreldrerepresentant fra styret og to fra FAU. De sier at de øvrige foreldrene i liten grad bringer inn saker for styret. Foreldrene tar heller ikke i stor grad opp ting med FAU som har med problemer i forhold til skolen å gjøre. Dette mener de kan skyldes to ting. For det første at det kanskje ikke er så stort behov for det, ettersom det er lett å ta opp ting direkte med skolen. Dette vet jeg ikke med sikkerhet, selv om alle mine ti informanter klart gir uttrykk for det. Det kan likevel finnes foreldre ved Nyskolen som synes det er vanskelig å snakke direkte med skolens personale om problemer knyttet til skolen. Den andre grunnen kan være at FAU har vært for lite tydelig på at dette er noe foreldrene kan bruke FAU til. FAU har i større grad satset på sosial utvikling av skolemiljøet og nettverket rundt, ved at de har arrangert temakvelder, 17. mai-fest, fritidsklubb, loppemarked og fester for foreldrene. Slike arrangementer hvor foreldre og lærere bringes sammen, kan også være forum for ulike problemstillinger.

Ved de fleste private skolene i NIBR-rapporten er det også driftsstyre og FAU, men representantutvelgelsen til styret er forskjellig. Ellers var skolenes styrende organer forholdsvis like, i følge Helgesen. Erfaringen med foreldrenes bruk av FAU eller styret som organ for å ta opp saker til behandling, var lik Nyskolens. Informantene sa selv at de bare tok opp ting direkte med lærerne eller rektor.

Offentlige skoler i Oslo har også driftsstyrer med foreldrerepresentanter. ”Driftsstyrene i Oslo-skolen oppnevnes av byrådet. Dermed er det ikke nødvendigvis slik at det er foreldrenes representanter som sitter i styret som foreldrerepresentanter.” (Helgesen 2003.)

4.8 Ideologi som motiv

Det er vanskelig å fastslå hvor mange av mine informanter som ideologisk sett er imot privatskoler, eller imot private løsninger av tjenester som under velferdsstaten har vært et offentlig tilbud til alle. Svarene på spørsmålene knyttet til dette ga ikke noe entydig inntrykk. Mange sa også under intervjuet at de syntes dette var vanskelige spørsmål. Jeg har likevel forsøkt å telle opp antallet ut ifra svarene på spørsmålet om de syntes det bør legges bedre til rette for etablering av friskoler. Her svarte åtte ja til etablering av flere friskoler, men diskusjonen rundt svarene var flertydig. En av foreldrene startet med å si at han var for

friskoler, men avsluttet med at han ønsket friskolene kunne vært offentlige. En annen av foreldrene sier først at hun er for en tilrettelegging for etablering av friskoler, for så litt senere å poengtere at hun egentlig er helt imot privatskoler. Følgende utsagn kan oppsummere noe av denne debatten:

Ideologisk så er jeg vel egentlig imot, for det jeg ønsker meg er jo en offentlig skole som fungerer, men si et frislipp hvor det private sørger for et mangfold det offentlige etter mitt skjønn burde hatt, at de tar noe av den rollen på en ikke-kommersiell basis, det kan jeg være med på.

Noen av mine informanter er helt på linje med Mosse Jørgensen i forhold til ønsket om å påvirke den offentlige skolen for å ”redde den”:

Det er ikke viktig at skolen er privat. Noen må tørre å ha eksperimenter, og da definerer jeg det som en friskole, men jeg vil helst ha den i den offentlige fold, rent økonomisk og organisatorisk. Slik at de kan gi feedback til det gamle offentlige systemet, og holde det gående.

Når man velger friskole, er det fordi man er engasjerte foreldre som ønsker å tilby det beste for sine barn. Det kan virke som om noen av mine informanter opplever at det mangler alternativ innen offentlige skole, og velger da den nest beste løsningen, privat skole. Det er et flertall blant foreldrene som i utgangspunktet ønsker å støtte opp om det offentlige tilbudet, men de ønsker ikke at den støtten skal gå på bekostning av eget barns behov. De ønsker at barnet skal få det beste de kan gi det av skoletilbud, og velger derfor, ofte på tross av politisk overbevisning, et privat alternativ:

Jeg synes at min datter skal få det beste jeg noen gang kan klare å organisere for henne i verden, og hva resten av samfunnet da gjør, det er jeg ikke så interessert i. Det er bunnlinja.

Flere av foreldrene synes også at spørsmålet angående deres rett til å bestemme hva slags utdanning barn skal ha, var problematisk. De fleste mente at denne retten må være stor og at det er problematisk å tenke seg at det skulle være noen annen som skulle bestemme det. Noen av de samme foreldrene tenker også på mindre ressurssterke foreldre og barna deres og er bekymret i forhold til at alle de som har sterke meninger og er bevisste og ressurssterke skal velge seg bort fra offentlige skoler. De frykter segregering:

Alle de ressurssterke foreldrene greier å oppspore det som er best for barna, og de ressursvake gidder ikke å engasjere seg. Det er jo det som er hovedkritikken mot de private skolene, at de tiltrekker seg ofte de som er ressurssterke.

En av informantene diskuterte det paradoksale ved at Nyskolen med sine fellesskapsideer og åpenbare sosialdemokratiske profil fikk starte på bakgrunn av en borgerlig regjering, og at Arbeiderpartiet i sitt alternative statsbudsjett da de var i opposisjon, strøk alle pengene til de private skolene:

Så du kan si det sann at du beholder menneskerettighetene, foreldrene kan velge skole til barna, men hvis det ikke også ble bevilget offentlige ressurser til det så ville det virkelig bare være de rike som kunne greie å ha nytte av den menneskerettsbestemmelsen.

Dette var sammenfallende med NIBR-resultatene. Der sier en av informantene at det å velge privat skole kan kjennes motsetningsfullt:

Ideologisk er jo skolen litt merkelig. Det er de på venstresiden, SV'erne, som velger private alternativer. Partier på venstresiden vektlegger skole, de riktige tingene, men de gjennomfører dem ikke politisk.

Jeg spurte om hva informantene trodde konsekvensen av flere friskoler ville bli. Halvparten svarte at de trodde konkurransen ville være av det gode for offentlig skole, ved at den ville være nødt til å skjerpe seg. Fire av informantene trodde det ville bli dårligere forhold innen de offentlige skolene dersom det ble veldig mange friskoler, mens en av mine informanter trodde ikke det ville få noen konsekvenser, verken av positiv eller negativ karakter. Denne informanten påpekte også at det er langt igjen i Norge før de private grunnskolene utgjør noen "trussel" overfor de offentlige skolene. Det er foreløpig altfor få til det. Selv om noen av informantene sa at de egentlig var imot privatskoler, så var likevel hele ni av informantene positive til at samfunnet skal legge bedre til rette for etablering av flere privatskoler. De mener at de er viktige for å kunne skape et nødvendig mangfold av skoler:

Ja, jeg tror jo på konkurranse til en viss grad, og jeg tror jo litt konkurranse vil skjerpe de offentlige skolene. For det er jo et faktum at de offentlige skolene ikke har fulgt med i tiden. At utviklingen har stått stille i forferdelig mange år.

Enhetsskolen

Blant NIBR-rapportens informanter fra private skoler sier halvparten at de støtter enhetsskolen. konkluderer med at 19 av 22 informanter med barn i private skoler anser at private skoler er en del av enhetsskolen. NIBR-forskeren mener at dette tyder på at disse foreldrene definerer enhetsskolen som "den skolen som er felles for alle grupper i samfunnet uavhengig av økonomi og etnisitet". Når de begrunner at de støtter enhetsskolen, er det faren

for segregering, etablering av homogene, monokulturelle miljøer og ”creaming” de setter fram som argument. Creaming vil si at privatskoler kan skumme fløten, fordi de enten har bedre økonomi, som følge av at de tar betalt fra foreldre, eller fordi de har en elevmasse med bedre forutsetninger for å gjøre det bra akademisk enn den offentlige skolen har (Helgesen 2003).

Grunnen til at de da anser den private skolen som en del av enhetsskolen ligger i det faktum at det er barn med ulik bakgrunn som går der, og at den fremstår som mer heterogen enn den offentlige skolen barna sogner til.

Kun to av mine informanter sier at de støtter enhetsskolen. Disse to foreldrene la spesielt vekt på at alle barn har like rettigheter til opplæring innen enhetsskolen:

Støtter enhetsskolen i og for seg, fordi alle får like muligheter der. Men så ser det jo ikke ut til at min trives der, fordi at gruppene blir for store. Det han skulle lære føltes etter hvert veldig meningsløst og at derfor enhetsskolen burde ha noen utvekster, –ikke helt annerledes, men gir litt mer rom for de som trenger det den ene eller annen retningen, men jeg ønsker jo at de skal ha tilgang til det samme som utgangspunkt.

Åtte av mine informanter sier altså at de ikke støtter enhetsskolen slik de oppfatter den. De er likevel enige i at det i utgangspunktet er en fin tanke at alle skal ha lik rett til utdanning, men sier at dette ikke virker etter hensikten. Alle mennesker er ikke like, og kan ikke lære like mye. De synes det bør være større variasjon og undrer seg over hvorfor vi skal ha en felles læreplan:

Ja, at det som er bestemt av departement og samfunnet om hva som er viktig pensum eller det jeg synes er viktig ... det er en åpen diskusjon.

Ifølge Engelsen (1990) vil det være slik at innholdet i skolen via læreplaner og rammeforhold vil gjenspeile maktforholdene i samfunnet. Flere av mine informanter lar seg provosere av tanken på enhetsskolen som et likhetstyranni hvor alle skal lære det samme til samme tid, og uttrykker seg tydelig om dette:

Jeg er veldig for enhetsskolen. Men likhet er ikke det samme som likeverd. Og alle må ikke gå i takt.

Fordi det høres veldig nazistisk ut, spør du meg.

Alt det individuelle er borte.

En av mine foreldreinformanter tror at Nyskolen kanskje kan bidra med å være et godt eksempel:

Kanskje det kan skje positive ting. Poenget er ikke å ha en privat skole, men det er vanskelig å gå inn i den offentlige skolen og gjøre forandringer. En kan heller gjøre forandringer på utsiden, for at man kan få prøvd ut noen ideer som kan komme inn i den offentlige skolen på sikt.

Tre av mine informanter tror ikke enhetsskolen finnes, men at det bare er en myte. De mener at det er store forskjeller mellom de offentlige skolene. Denne forskjellen kan skyldes mange forhold. Personalet ved skolene betyr mye i forhold til blant annet pedagogikken, serviceinnstillingen og miljøet. Skolens geografiske beliggenhet og nedslagssone har også stor betydning med hensyn til hvilke sosiale grupper som er representert ved skolen.

Det var flere av de av NIBR-rapportens informanter som hadde valgt privatskole for sine barn som oppga ønsket om et mer heterogent skolemiljø som et av motivene. Dette var også tilfelle for en av mine informanter. Flere av bydelene i Oslo kan sies å ha en ganske homogen kultur, og dermed kan skolemiljøet på enkelte privatskoler representere et større mangfold kulturelt sett.

Noen av mine informanter sier at selv om de kan støtte at alle barn skal ha rett til utdanning, så tror de ikke på ideen om enhetsskolen som en skole hvor du møter barn fra ulike sosiale lag:

Så sosialt lagdelt hvor folk bor geografisk, så er jo fellesskolen en stor myte. På tjukkeste vestkanten og i Bærum så er det jo ikke representativt for Oslo. Heller ikke på Tøyen.

Denne informanten fortalte også at i hans barndom var skolen hans delt inn i geografiske soner på klassenivå:

Så jeg har alltid gått på skoler hvor det var en sosseklasse med barna fra de største villaene med foreldrene som tjente mest. Og der hvor det var fire klasser på ungdomsskolen, med de som kom fra de dårligste sentrumsområdene de var for seg sjøl. Jeg var i en sånn mellomstasjonsklasse. De Iron Maiden-folka og de sossene de gikk jo ikke i de samme klassene.

Noen av mine informanter forteller også om kritikk fra venner for det de tilsynelatende har valgt seg bort fra. De blir beskyldt for å velge bort det flerkulturelle Oslo indre øst. Dette blir opplevd som svært urettferdig av disse foreldrene, ettersom de ser på seg selv som tolerante, ikke-rasistiske og åpne mennesker som har valgt å bo i en bydel hvor det flerkulturelle

dominerer. Noen av foreldrene forteller om hvor vanskelig det er å forsvare valget av privat skole i forhold til dette aspektet. Man kan få spørsmål fra andre, og spesielt andre som ikke selv har barn, om hvorfor man ikke støtter den lokale skolen ved å bidra til å heve andelen ”etnisk norske” barn. En av informantene mine sier det slik:

Men jeg mener at det er ikke derfor jeg tok ... ut av ... skole. Det er ikke fordi det var 96 % innvandrerbarn, men fordi de ikke har noe tilbud til de resterende 4 %. Hadde de hatt det, så er det helt greit. Du må gi et tilbud til de ”etnisk norske” barna der, ikke bare si at de er dumme som velger privatskole.

Nyskolens første adresse var på Carl Berner i bydel Grünerløkka, og mange av barna hadde de første årene også adresse enten i denne bydelen eller i bydel Gamle Oslo, to bydeler med svært høy andel barn med minoritetsspråklig bakgrunn ved sine skoler. De øvrige privatskolene i Oslo ligger stort sett utenfor bykjernen, med unntak av St. Sunniva og Den franske skolen. St. Sunniva er også kjent for å rekruttere fra mange ”ulike kulturer”, så det ville være søkt å beskyldte noen som har valgt å ha barna sine der for å velge bort det flerkulturelle. De har i følge skolens hjemmeside ”elever fra ulike kulturer og ulike trossamfunn, kristne som ikke-kristne, ca. 50 % av skolens 540 elever har en fremmedspråklig eller to-språklig bakgrunn.”

Skolepolitikk

Av mine informanter var det kun tre som oppga at skolepolitikk hadde vært viktig i forhold til deres stemme ved kommunevalg eller stortingsvalg. Samtlige ti informanter sa at de vurderte helheten når de avga stemme, og svært mange sa også at de stemte ideologisk, og at de dermed stemte på partier som var imot privatskoler. Kun én av mine informanter oppga å velge parti avhengig av hvor positiv de var til private skoler, men flere andre sa at de ville vurdere dette ved neste valg. Blant NIBR-informantene var det 18 av 22 med barn i private skoler som sa at skolepolitikk var viktig i forhold til deres stemmegivning i valg. Kanskje skyldes dette at disse informantene har barn i skoler som er mer etablerte enn Nyskolen. Svært mange av dem mente jo også at deres skole var en del av enhetsskolen. Når så forskeren spør om skolepolitikk så tenker de kanskje på andre forhold enn Nyskoleforeldrene. Mitt inntrykk er at mine informanter i stor grad tenkte på privatskolens eksistens når jeg spurte dem om skolepolitikk. Mange av dem har kanskje stemt på partier som er negative til privatskoler, og informantene må dermed si at skolepolitikk ikke var viktig da de sist avga stemme.

4.9 Oppsummering

Pedagogikk og barns behov som motiv

Det er ikke store forskjeller mellom mine foreldreinformanternes motiver for å velge Nyskolen og NIBR-informantenes motiver for å velge andre private skoler. Samtlige informanter la vekt på pedagogikken eller livssynet ved den skolen de valgte. Men skolene er forskjellige og pedagogikken er ulik, dermed er det også forskjellige pedagogiske forhold som vektlegges. De fleste informantene oppga også barns behov og skolemiljø som et viktig motiv for valg av skole, og knyttet dette til pedagogikken.

Engasjement som motiv

Mine foreldreinformanter ønsker å ha sine barn i en skole hvor det arbeider engasjerte mennesker. De tror dette er viktig for barnas læring og trivsel. Mine informanter synes også at foreldrene ved Nyskolen har engasjement til felles. Dette synet på foreldrene i egen skole deles også av NIBR-rapportens informanter.

Misnøye med andre skoler som motiv

Halvparten av NIBR-informantene med barn i pedagogisk alternativ skole oppga misnøye med offentlig skole som et motiv for valg av privat skole. Det var færre med dette motivet blant foreldre med barn i livssynsalternativ skole. Blant mine informanter var det ni av ti som anså det offentlige tilbudet å være for dårlig. Blant mine informanter var det i tillegg noen som var misfornøyd med andre privatskoler.

Sosiale motiv

Ingen av NIBR-rapportens informanter hadde sosialt begrunnede motiver for valg av privat skole. Én av mine informanter oppga dette som et motiv. Men mange av informantene hadde forventninger om å treffe likesinnede blant foreldre og lærere ved skolene, og dette har i stor grad blitt innfridd.

Innflytelse som motiv

Foreldrene i Nyskolen valgte ikke først og fremst skolen fordi de ønsket innflytelse på undervisningen, men de opplever at de kan ha slik innflytelse dersom de ønsker det. Dette står i motsetning til skolene i NIBR-rapporten, hvor pedagogikken er skolens område alene, og der innblanding fra foreldre på dette området er uaktuelt. Mange av mine informanter sa

at de følte seg velkomne på skolen, og at det de hadde å bidra med ble positivt tatt imot av skolene. Dette opplevde også NIBR-informantene fra private skoler, men ikke NIBR-informantene fra offentlig skole.

Ideologi som motiv

Mange av mine informanter er, i likhet med mange NIBR-informanter, ambivalente med hensyn til om de er for eller imot å legge til rette for etablering av privatskoler. De fleste ønsker en god offentlig skole, men ønsker samtidig å ha muligheten til å velge noe annet for sine barn dersom de anser det for å være bedre. Svært mange av mine informanter oppgir at de ikke har latt skolepolitikk være avgjørende ved stemmegivning ved siste stortingsvalg, mens hele 18 av 22 informanter med barn i andre private skole sier at dette hadde vært viktig for dem. NIBR-informantene er også mer positive til enhetsskolen enn mine informanter. I tillegg anser 19 av de 22 NIBR-informantene med barn i private skoler at de anså at private skoler er en del av enhetsskolen. Kun én av mine informanter mente det samme.

5. Nyskolen i Oslo: Status og utfordringer

I dette kapittelet skal jeg se nærmere på hvordan Nyskolen framstår i praksis, med utgangspunkt i uttalelser fra mine foreldreinformanter og lederinformanter. Jeg ser først på hva mine foreldreinformanter mener målet med skole bør være. Så diskuterer jeg endringer skolen har gjennomgått siden starten i 2004. Videre spør jeg informantene mine om de tror Nyskolen passer for alle barn, og spør hvordan lederne mener hvordan en god lærer ved Nyskolen bør være. Så ser jeg nærmere på foreldre- og skolesamarbeidet og diskuterer fellesskapet i skolen. Jeg tar så for meg nødvendigheten av informasjon. Dernest drøfter jeg kort noen likheter og forskjeller mellom Peter Petersens Jenaplanskole og Nyskolen, før jeg oppsummerer. Formålet mitt er ikke her å avdekke så mange aspekter som mulig ved Nyskolen, men å peke på noen av synspunktene til mine foreldre- og lederinformanter.

5.1 Målet med skole

Jeg spurte mine foreldreinformanter om hva de mente målet med skole bør være. Jeg spisset også dette spørsmålet ved behov, ved å spørre: ”Hva synes du barnet ditt skal sitte igjen med etter grunnskolen? Hva er det viktigste?” Her har jeg opplevd at spørsmålet gir stort rom for tolkning. Når jeg spør om hva målet med skole er, så tenker jeg på skole generelt. Jeg tenker på alle grunnskoler i Norge og på hva mine informanter måtte mene er det viktigste et menneske kan sitte igjen med ved å gå på skole. Mine informanter forstår spørsmålet like gjerne som om jeg spesifikt er ute etter hva som bør være formålet med Nyskolen. Dette har blitt mer tydelig for meg etter å ha diskutert dette spørsmålet i andre kontekster, med blant annet noen av de samme foreldrene, og etter å ha hørt gjennom intervjuene flere ganger.

Ifølge Freire (Gundem 1998) bør målet for skolen være å hjelpe barna til å bli ”subjekter i eget liv” slik at de kan bygge opp sin personlighet, forandre verden og etablere gode relasjoner med andre mennesker. Den pedagogiske metoden som kreves for å nå dette målet beskrives som en bevisstgjøringsprosess. Barna skal lære å lese og skrive samtidig som de skal arbeide for å bli bevisste sosialt og politisk. Det viktigste virkemiddelet i denne bevisstgjøringen er ifølge Freire dialogen. Dialog beskrives som møter mellom mennesker

som sammen oppdager hvordan virkeligheten egentlig er, for så å kunne beskrive den med ord. (Freire 1970, Gundem 1998)

5.1.1 Sosialisering som mål

Sosialisering er en livslang prosess som foregår i alle de sosiale sammenhenger et individ befinner seg i, i følge Martinussen (1986). Den er vanligvis ikke uttalt eller tilsiktet, men dreier seg om overføring av kunnskap og verdier:

”Sosialisering” kan defineres som ”overføringen av forventningene og kunnskapene om de grunnleggende rettigheter og plikter til nye medlemmer av et sosialt system” (Martinussen 1986)

Sosial kompetanse kan defineres som ”en vellykket sosialisering”. Det har sammenheng med de kunnskaper, ferdigheter og holdninger som er nødvendige for å kunne mestre ulike sosiale situasjoner. Kort sagt dreier det seg om hva et individ trenger for å kunne fungere godt i samfunnet, utvikle vennskap, oppføre seg i henhold til gjeldende normer og ”passe inn” i ethvert sosialt system:

Sosial kompetanse synes i dag å være det begrepet som best dekker de oppgavene skolen er gitt i forhold til elevenes sosiale og personlige læring (Nordahl 2002)

Sosial læring defineres av Nordahl som sosialisering og utvikling av sosial kompetanse. Han sier også at skolen har to hovedmål:

Skolen skal på den ene siden gi elevene skolefaglige kunnskaper og ferdigheter. Dette er en tradisjonell oppgave i skolen som fortsatt vil være viktig. Men skolen skal også bidra til elevenes sosiale og personlige utvikling. Skolen skal sette elevene i stand til å møte livet sosialt og personlig. Skolen skal være identitetsdannende. (Nordahl 2002)

Sosial læring i skolen står i en annen stilling enn faglig læring. Det finnes ikke noe eget fag på timeplanen i grunnskolen som heter sosial kompetanse, og det finnes ingen egne lærebøker. I og med at den sosiale læringen er noe som foregår kontinuerlig og i alle settinger eleven befinner seg, er det også et arbeid som må foregå kontinuerlig fra skolens side. I følge Nordahl (2002) er det da viktig at lærerne innehar forståelse for og innsikt i eleven for at de skal kunne hjelpe den enkelte elev til å utvikle sosial kompetanse og en trygg identitet.

Alle mine informanter mente at sosial læring var essensielt. Mange trakk fram Nyskolens overbygning med søskengruppene og skoledemokratiet som viktige arenaer for den sosiale utviklingen. Opplevelsen av å være en del av et fellesskap er viktig for de fleste mennesker, og blir vektlagt av flere av mine informanter. Det fellesskapet som dannes i en gruppe som er sammen over tid, er viktig for den sosiale læringen og for individets trygghet. I oppstarten av skolen husker mange at det var flere av barna som strevde med å etablere seg, og det var stadige intriger og konflikter. Foreldrene sier at barna etter en stund i skolen har funnet sin plass i skolegruppen, og falt til ro. Hvert år kommer det nye barn til som rokker ved de tidligere konstellasjonene, og barna vil igjen kunne streve en stund før de finner roen. Her kan det være både positive og negative sider ved de aldersblandede søskengrupper. Selv om gruppene oppløses hvert år og det dannes nye, så vil det være slik at de aller fleste i gruppa kjenner hverandre fra før. De eneste nye er de som kommer utenfra og må finne sin plass mellom barn som allerede er etablert i en kultur. Kanskje er du som førsteklasing den eneste nye i akkurat den søskengruppa, og det kan være vanskelig å få innpass hos de andre? Det blir da viktig hvordan skolen jobber med dette, og hvordan de greier å legge til rette for nyankomne. En av lederne sier:

Vi har fått en del innspill i år i forhold til behov for trygghet og skjerming av de aller minste. Det var lite som skulle til, men det var viktige tilbakemeldinger fra foreldre som opplevde at barna var utrygge på skolesituasjonen. Vi jobber med å utvikle dette med tanke på neste års førsteklasinger.

Foreldrene sier at de opplever at skolen jobber spesielt godt med å skape et godt miljø, og at trivselen er stor blant barn og voksne:

Ja, det har jo spilt en viktig rolle at vi har en tro på at det er en bedre måte å drive skole på. Men det henger veldig sammen i det sosiale, jeg tror ikke man kan lære om man ikke trives.

Noen av foreldrene fremhevet vektleggingen av fellesskapet som noe av det viktigste og mest positive med Nyskolen. Det er viktig å lære at du er en del av noe større og at du har ansvar for helheten og ikke bare for deg selv som individ. De mente at dette var nærmest fraværende i de fleste andre skoler. Mosse Jørgensen snakker mye om dette, og sier det slik: ”Meningen er de andre” (Jørgensen 2006). En av foreldrene vektlegger også tankene om fellesskapet i Nyskolen som en del av pedagogikken han setter spesielt stor pris på:

Jeg tror at en del av det som må være målet gjennom mange år i skolen at barna har lært seg ikke bare å kunne hevde seg, og være seg selv nok, men også å kunne lære å være en del av et fellesskap og lære hva det innebærer av samarbeid av å forstå og respektere andres grenser, andres behov og andres lyster og redsler, og alt det som er å prøve å leve sammen. Og det å skape noe mer enn seg selv, -skape samfunn ...

Flere av mine informanter var også opptatt av at barna skulle vokse opp med sin kreativitet og integritet intakt. Én informant mente at forholdene på Nyskolen bedre ville kunne ivareta dette, fordi det er en skole som i større grad enn den offentlige skolen tar vare på og verdsetter forskjelligheten:

At barnets personlighet, barnets særegenhet ikke har blitt kuet gjennom å ha gått i skolen, at en ikke har blitt utsatt for en så sterk standardiseringsprosess, at en har blitt en slags brikke i systemet, men kan fortsette å være selvstendig, handlende og tenkende menneske.

Det var også flere av informantene som syntes det var et mål at barna skulle bli i stand til å tenke selv og å uttrykke egne meninger. En av foreldrene trodde barna ville kunne utvikle en sterkere integritet ved å gå på en skole som la større vekt enn vanlig på barnas egne meninger, og som lot dem være med å bestemme.

Ifølge H. Rudolph Schaffer er sluttproduktet av sosialisering:

et individ som kan skille rett fra galt og er beredt til å handle i samsvar med dette. Man kan si at et slikt individ har utviklet en moralsk bevissthet, det vil si at han eller hun vil handle slik at de opprettholder den sosiale orden og vil gjøre det gjennom indre overbevisning og ikke på grunnlag av frykt for straff. (Schaffer 1996)

I pressemelding nr. 037-03, den 6. mai 2003, kommenterte daværende utdanningsminister Kristin Clemet Maktutredningens del om skoleelevers mulighet for påvirkning over egen hverdag. Boken "Ungdom, makt og mening" spør blant annet om skoleelever har innflytelse over egen hverdag. Clemet mener at lovverk og rammeverk legger til rette for slik innflytelse, men at mulighetene ikke blir utnyttet godt nok. Hun sier videre at:

skolen har et ansvar for å gi elevene mulighet til å påvirke egen læring. Skoler som har arbeidet bevisst med dette kan ofte vise til mer motiverte elever.

Kunnskap og sosialisering representerer for mange to motpoler, og også mine informanter stiller dette opp mot hverandre:

Lærdom er fryktelig viktig, og skolelærdom er fryktelig viktig, men det aller, aller viktigste det er sosial læring. Så du kan bli et helt menneske uten å kunne lese og skrive, men du kan ikke bli et helt menneske uten å kunne omgås andre mennesker sosialt.

En av mine informanter sa at spørsmålet om hva som er vitsen med alt en må lære på skolen hadde kommet opp noen ganger hjemme, og at dette var svaret hun hadde gitt til sitt barn:

Jeg tenker at det å forberede seg først og fremst for arbeidslivet, men også for privatlivet. At du må kunne såpass mye matematikk at du kan styre økonomien din, og du bør kunne lese såpass at du får med deg beskjer og sånt, både på TV og i aviser og det som kommer i posten ... Resten blir på en måte noe vi lærer for å ikke virke dumme når vi prater med andre, og noe av det vi lærer gjør at vi kan utvikle hobbyer som vi slapper av med og koser oss med, og resten trenger vi på en måte på jobben.

5.1.2 Kunnskap som mål

Det faglige innholdet i skolen, formidlet via skolens formålsparagraf, opplæringsloven og læreplanene, er selvfølgelig noe både de ansatte og foreldrene ved Nyskolen tar på alvor. Det er tydelig at alle mine informanter tenker mer helhetlig kompetanse enn bare faglig kompetanse. Her er de altså på linje med Peter Petersen.

Jeg spurte foreldrene om de ikke var redde for at barnet ikke skulle lære nok. Til det svarte de ganske forskjellig, men de aller fleste var enige om at de følte seg trygge på læringen, og at de stolte på skolen i forhold til dette. De regnet også med at skolen ville si fra dersom det skulle være grunn til bekymring i så henseende. Samtidig er foreldrene selv kunnskapsrike mennesker og ønsker at barna skal lære mest mulig. Men de ønsker ikke at barna skal lære for enhver pris, og noen stiller også spørsmålsteget med hva de skal lære og på hvilken måte dette skal foregå. Noen av informantene var også opptatt av hva samfunnet hadde bruk for av kompetanse:

Jeg syns det er viktig for ethvert samfunn å ha så kunnskapsrike borgere som overhode mulig. Men hvis kunnskapen bankes ned i hodet på dem, så har jeg ikke noe tro på det. Jeg tror på at kunnskap skal komme via nysgjerrighet, ved at folk har lyst, lurer på hvordan er det med det, hvorfor det, hva skjer, at mennesker er jo utrolig nysgjerrige, det er jo den måten vi har klart å utvikle oss på i alle år og det må vi klare å ta vare på.

Foreldrene vil at barna skal lære mest mulig, men de er opptatt av at det skal tas utgangspunkt i hvert barns eget ståsted. De legger vekt på at barna skal få en god basis for å lære mer, og at de skal bli i stand til å tilegne seg lærdom selv:

Og hvis man skal kunne utruste barn på noen som helst måte, på en best mulig måte, så må det være å lære dem metoder eller teknikker for å lære, viktigere enn det å ha masse faktakunnskaper i seg selv.

Alle foreldrene legger vekt på lærelysten som utgangspunkt for læringen og som noe de ønsker skal bevares gjennom skolegangen. Disse foreldreutsagnene illustrer dette:

Egentlig synes jeg det hadde vært helt nydelig hvis folk kom ut av skolen med massevis av kunnskap, og massevis av lyst til å lære mer.

Jeg mener at sosialiseringprosessen er veldig viktig, og så mener jeg at noe av det som er viktig med å sette skolen i system, er å gi alle en sånn allmennkunnskap opp til et visst nivå, som gjør at du kan gå videre.

Trygghet. Selvstendig og trygg. Uten det så kommer du ingen vei samme hvor bra du er i noen fag, det hjelper ikke.

5.1.3 Kunnskap og sosialisering

Hvorfor er det så vanlig å dra opp et skille mellom sosialisering og kunnskap når man snakker om hva som er viktig i skolen? Er det slik at de som er opptatt av å vektlegge kunnskap i skolen dermed er mindre opptatt av å vektlegge det sosiale?

Dette tilsynelatende skolepolitiske skillet mellom kunnskap og sosialisering, eller ”pedagogiske kunnskapsidealer” og ”sosialpedagogiske omsorgsidealer” er av forholdsvis ny karakter. (Stafseng 2000). Stafsens trekker det tilbake til etterkrigstida, hvor Herbarts skolesystem sto sterkt. (Se kapittel 3.1.) Han sier videre at det er ”lektorregimet” som har representert kunnskapssiden innen skolen, sammen med deler av det pedagogiske og psykologiske miljøet. Mens som støttespillere for ”omsorgssiden” fant en representanter fra sosialpedagogikken, ungdomsarbeidere og deler av den pedagogisk-psykologiske tjenesten (PPT). Stafsens sier at det ikke ble tatt noe oppgjør med de militærpsykologiske tankene etter 1945, og at vi derfor fortsatt diskuterer dette temaet uten tilstrekkelig dybde.

Dette skillet mellom sosialisering og kunnskap finner en ikke innen Peter Petersens Jenaplan (se kap. 3.5.2). Han beskriver hvordan den faglige læringen rangeres, og at blant annet

omsorg, kroppsøving og sang kommer før, eller parallelt med, arbeid med de tradisjonelle skolefagene. Petersen betoner sterkt at undervisningens mål ligger i den sosiale verden, og at arbeidsformene må føre til ansvarlighet og hjelpsomhet.

Dersom målet er, slik flere av mine informanter påpeker, å bli et helt og selvstendig menneske med selvtillit og kreativitet, må en jobbe for å gi barnet alle de redskaper det trenger for å bli nettopp det. Skal man greie seg i dagens samfunn, er det nødvendig å kunne lese og skrive, og det er også nødvendig å forholde seg på en adekvat måte til andre mennesker. Mine informanter setter tilsynelatende sosial livskvalitet foran faglige kunnskaper, men er det egentlig noen grunn til å ikke kunne forvente begge deler? Informantene påpeker samtidig at barn lærer best når de har det bra. Kanskje er det som Petersen sier at de "basale" ting må være på plass før barna kan egne seg til matematikk og lesing?

Skolens og lærernes oppgave, i følge Nordahl, blir å sørge for å skape gode vilkår for en best mulig faglig og sosial utvikling hos elevene. Kort sagt vil det dreie seg om å:

bidra til at det utvikles en skole der elevene føler seg verdsatt, deltar i meningsskapende aktiviteter og får positive mestringsopplevelser. Dette vil gi læringserfaringer og kompetanse som kan bidra til at elevene senere kan gå ut av skolen med rett rygg og tro på at de vil være i stand til å møte de utfordringer som kommer senere i livet. (Nordahl 2002)

Jeg spurte lederne ved Nyskolen om dette, og de var helt klare på at de forholder seg til de faglige målene i Kunnskapsløftet, og at de også jobber med å hjelpe barn til å utvikle sin sosiale kompetanse. De tror ingen barn har godt av å lære at de ikke duger sosialt eller faglig, og at trygge og glade barn lærer masse positivt både om samarbeid og tro på egne muligheter. Barn kan, i følge Nyskolelederne, utvikle tillit til seg selv gjennom å mestre faglig, derfor er skolen opptatt av at elevene skal oppleve at de lærer og utvikler seg i forhold til grunnleggende ferdigheter. Det er viktig at man stiller krav til elevene, for da sier man samtidig at man tror de kan mestre oppgaven de har fått. Dette gjelder både i forhold til faglige ting, praktisk arbeid og samarbeid. Da er det selvfølgelig viktig å kjenne barnet så godt at du greier å tilpasse oppgavene, slik at de kan oppleve mestring.

Slik sa Mosse Jørgensen det når jeg spurte henne om hva hun syntes er det viktigste et menneske kan lære på skolen:

Å være medmenneske. Det mener jeg absolutt, hvis vi skulle ha en formålsparagraf, da spør man jo etter meningen med livet, og min tese er at meningen med livet det er de andre. Andre mennesker, at du er her i verden sammen med andre mennesker, og ditt forhold til andre mennesker det blir veldig avgjørende for ditt liv. Og når jeg tenker demokrati så tror jeg det er helt nødvendig at vi må brøyte mot den utrolige individualismen, selvopptattheten "krafts til deg-grådigheten", alt dette, det må enhver skole kjempe imot.

Det betyr jo ikke noen forakt for kunnskaper, men det betyr at de kunnskapene du får på skolen, de kunnskapene du får med deg i livet, de hjelper jo selvfølgelig deg selv til å få et rikere liv. Ikke nødvendigvis i materiell forstand, men et liv hvor du bruker dine kunnskaper og får frem dine beste sider til fordel for dine medmennesker. Og det kan være de nærmeste, eller det kan være en familie, eller landsbyen, eller hele verden.

5.2 Nyskolen: En skole i endring

En av lederne oppsummerer hovedtrekkene ved endringene skolen har vært gjennom siden oppstarten i 2004, med å si at "strukturen har blitt fastere, med fast timeplan og fokusfag for alle". Hun sier også:

I starten gjorde alle det de ville – både barn og voksne. Da var vi litt mer enn 20 elever, og noen ville lære matte, mens andre ville lage kirsebærpai. Det kan jo i stor grad kombineres, og vi jobbet veldig praktisk med de forskjellige fagene og var til elevenes disposisjon når nysgjerrigheten kom til uttrykk på forskjellige måter.

Da det hadde gått en tid, ble det tydelig at noen barn valgte bort svært mye av de faglige tilbudene. Dette handlet i følge lederne om at barn kunne ha med seg negative erfaringer fra andre skoler, eller at de var redde for å gå glipp av lek med venner som ikke ville gå på faggrupper.

Alle barna jobbet med sitt, og vekten på den individuelle læringen ble stor. Ledere og lærere savnet et felles fokus for hele skolen, og de foreslo for elevrådet å innføre et felles "fokusfag". Målet var at barna også skulle se hva de andre gjorde og la seg inspirere av det. Elevrådet syntes dette var et godt forslag og vedtok det, som et forsøk.

Lærerne syntes ikke basisfagene ble godt nok ivaretatt, og jobbet fram en løsning på dette sammen med skolemøtet. Særlig var dette en utfordring for elevene i 3. og 4. klasse, i følge en av lederinformantene:

Løsningen ble at alle skulle komme på fagtimene, og at det skulle settes av tid på timeplanen til selvstendige prosjekter / lek / sosialt samvær for nåværende oransje gruppe. Dette gjelder fremdeles. Det ble tatt opp på skolemøtet nå for en uke siden. Da ble det foreslått at fagtimer ikke skulle være obligatoriske. Av de 14 elevene og 4 lærerne som var til stede var det bare tre som stemte for at det ikke skulle være obligatorisk. To av disse var voksne ...

Skolen ønsker ikke å lage helt faste opplegg, men en slags ramme som elevene kan velge ut fra, sier en av lederne. Barna kan fortsatt fordype seg i et fag/tema en periode, i samråd med en lærer, og de er med på å bestemme hvordan de skal jobbe, og ut i fra hvilket nivå innen de ulike gruppene.

Lederne synes det virker som om de fleste elevene trives med mer faste rammer. Noen trenger slike rammer for å kjenne seg trygge. Lærerne ser at det for noen elever ikke alltid er så lett å velge og planlegge selv. Ikke alle elever og foreldre ved skolen er helt fornøyd med denne "innstrammingen". Samtidig ser mange av disse foreldrene og elevene at det fortsatt er mange muligheter for egne valg og tilpasninger.

Frihet og struktur

Nyskolen har altså endret seg siden oppstarten i august 2004. Da var det "fri flyt" en tid, og barna fikk gjøre omtrent det de ville. Noen ville tegne, noen ville spille ball og noen ville leke i mange uker i strekk. Lærerne holdt på med det de hadde lyst til, og noen av barna ble interesserte og ville gjøre det samme. Tanken var at barna etter en tid i "flyt" ville etterspørre mer læring og at de ville ønske å sette i gang ulike prosjekter. Mange av elevene er aktive i egen læringsprosess og setter i gang nye prosjekter med stor iver, men ikke alle. En av lederne sier at hun hadde trodd før skolen startet at elevene ville være mer aktive i forhold til planlegging av læringsaktiviteter enn hva som foreløpig er tilfelle:

Jeg opplever at elevene i mindre grad tar del i den planleggingen enn det jeg hadde ønsket meg.

Det har etter hvert utviklet seg en struktur skolen stort sett følger hver dag. Den innebærer (fra Nyskolens mini-brosjyre):

Morgensamling kl 08.30, søskengrupper 08.45, ulike faggrupper 09.30, lunsj, lek og hvile 11.30, ulike faggrupper 12.30, søskengrupper 14.00, vasking og rydding 14.30 og ha-det-møte 14.45. Fredager slutter skolen kl 13.00, så da blir planen litt annerledes.

Skoledagene på Nyskolen har endret seg fra å gi stor frihet til det enkelte barn, til å få en ganske fast timeplan. Dette skyldes i følge skolens ledere flere forhold. Den viktigste grunnen er uttrykt i barnas behov:

For en god del elever er det vanskelig å strukturere dagen sin. Og kanskje har det vært ekstra markant med de eldste elevene, de som jeg har jobbet mye sammen med. For de er så vant til å bli fortalt hva de skal gjøre. Det var en som sa det: "Jammen herlighet, læreren har alltid sagt hva jeg skal gjøre, hvordan skal jeg plutselig vite det helt av meg selv?" Men det er det ingen som forlanger at han skal, heller. Så det er en veldig gradvis prosess.

Andre viktige grunner er blant annet fylkesmannens press, læreplanarbeid og skolens vurderinger av barnas faglige utvikling. En av lederne sier:

Det er mange grunner. Det handler litt om foreldrenes behov. Foreldre vil vite på forhånd hva som skal skje. De vil ha planer, de ønsker seg, ... Så er det mer praktisk for oss lærere også. Det går også på at elever har etterspurt mer lærerstyring.

Av mine foreldreinformanter var det to som ikke var fornøyd med at Nyskolen hadde fått en strammere ramme for barnas frihet. De mente at friheten og elevenes store mulighet til egne valg var av avgjørende betydning da de valgte skolen, og at de nå opplevde at denne friheten hadde blitt kraftig innskrenket:

I starten var de mye mer åpne på de valgene barnet fikk ta selv, men det har blitt mer og mer rammer også på Nyskolen, og det ser jeg barna reagerer på og jeg tror ganske mange voksne gjør det. Men jeg skjønner at det kanskje er bra for Nyskolen, at det er mye lettere for de ansatte å jobbe innen visse rammer, men jeg skulle ønske de gikk tilbake igjen til det opprinnelige, at det var mer fri flyt, men jeg vet ikke.

I følge en av mine lederinformanter er det et flertall av elevene og foreldrene som uttrykker seg positivt i forhold til at skolehverdagene er blitt mer strukturerte. Hun tror også at prosessen har vært god ved at elevene selv har deltatt hele veien. De har hatt mange og lange elevmøter om struktur. Og når elevene opplever at de faktisk får mange gode ting igjen for det, så tror hun at de får en slags fornemmelse av at de har vært med på å gjøre noe som er bra, og at de føler seg tatt på alvor. Men alle er ikke like fornøyde, forteller hun. Det har vært en del frustrasjon i elevgruppen, hvor enkelte elever sier at de føler seg lurt, og at dette ikke var den skolen de begynte på.

Læring

Det var en av mine foreldreinformanter som var skeptisk til om barnet lærte nok.

Informanten mente likevel at barnet helt sikkert lærte mer nå enn det ville gjort på sin gamle skole. På den gamle skolen var det støyproblemer i klassen, og barnet hadde etter hvert nektet å gå på grunn av mistrivsel:

De lærer mye mer på Nyskolen enn på en vanlig skole. ... ble lett sittende og sløve i klasserommet uten å få med seg noe.

Foreldrene legger også vekt på ulike aspekter i forhold til hva de synes det er viktig å lære, men flere fremhever at barnet har blitt veldig dyktig til å diskutere. Da snakker de ikke bare om å komme med egne meninger, men også lydhørheten overfor andres ytringer. De irettesetter foreldre eller andre som viser dårlig ”diskusjonsvett” og for eksempel avbryter andre eller ikke lytter på en god nok måte:

Jeg opplever i alle fall at de er blitt mye flinkere til å argumentere, og det synes jeg er kjempebra. Det viktigste er det å kunne søke informasjon og å kunne samarbeide med andre.

Mine informanter med barn som ikke har gått på andre skoler enn Nyskolen, forteller at barna lærer mye uten at de selv definerer det som ”læring”. For mange barn er læring forbundet med noe som andre bestemmer at de skal lære. Når de lærer noe av seg selv, eller jobber med ting som de synes er gøy, kaller de det derfor ikke for læring:

Hun gjør jo veldig mye skoleting uten å tenke at hun holder på med lekser. For eksempel er skriving en del av leken. Det er like intenst når de holder på med fag som når de leker. Jeg synes hun har lært mye, og jeg tenker at når hun blir større, så trenger hun kanskje den lille hjelpen, særlig det der at hele gjengen er ute og leker og så skal du velge et fag, det tror jeg blir et for vanskelig valg.

Men størst av alt for mange foreldre er at barna deres er glade og tilfredse og ønsker å gå på skolen hver dag:

De er åpnere og friere og gladere, de kommer hjem fra skolen og er glade hver dag.

Barns nysgjerrighet

En av Nyskolens grunnleggende ideer, som vi har sett tidligere, er troen på at barnet har en iboende lærelyst. En av skolens viktigste oppgaver er å ta vare på lærelysten og å utvikle

barnas nysgjerrighet. Men hva hvis barna ikke virker det minste nysgjerrige? En lederinformant sier:

Og så er det noen elever som rett og slett ikke er nysgjerrige. Og det er jo helt grusomt, det hadde vi jo aldri trodd, men det er jo faktisk sånn at det er noen elever som bare overhodet ikke er nysgjerrig, på nesten ingen ting. Bortsett fra om det kanskje er noen nye spill på PC-en.

Hva gjør skolen da? I følge min lederinformant prøver de som lærere å ”finne nøkkelen” til den enkelte elev. Med det mener hun at de forsøker å finne ut hva som kan motivere eleven og hva som gjør at vedkommende ikke viser interesse. De må av og til bare be eleven om å komme på time eller foreslå arbeidsoppgaver. I tillegg jobber de mye i forhold til å lære elevene ulike læringsstrategier, altså metoder for å ”lære å lære”.

Tilpasset opplæring

Nyskolen har tilpasset opplæring som et bærende prinsipp i sin pedagogikk. Jeg har bedt en av lederne om kort å fortelle hvordan den tilpassede opplæringen foregår i dag. Kort sagt går dette blant annet ut på at nytt stoff gjennomgås i fellesskap i de ulike aldersblandede gruppene; gul, oransje, rød og ungdomsskolen. De deler opp gruppene dersom det er mest hensiktsmessig, og elevene jobber også individuelt eller i grupper med egne arbeidsplaner dersom de ønsker det. Noen elever synes det er vanskelig å jobbe på skolen og foretrekker å få med oppgaver hjem. Barna fordypet seg ofte innen et eget valgt tema etter at de har fått med seg den felles gjennomgangen av stoffet, eller de planlegger et opplegg sammen med lærerne.

Sammenlignet med den svært detaljerte, omfattende og metodespesifiserende læreplanen L97 er nyskolelederne fornøyd med Kunnskapsløftet:

Kunnskapsløftet er bra for oss, selv om det er mange krav. Det sier noe om hva barna skal kunne – ikke i detalj hva de skal ha gjort på hvilket trinn. Vi tar alltid utgangspunkt i læreplanen, og viser ofte elevene hva det står de skal lære. Så er det noen som liker å lese, andre vil skrive, noen vil bygge eller leke inn kunnskapen. Andre ganger krever innlæringen en del pugging eller gjentatte øvelser – det er mange barn som synes det er kjempegøy fordi vi ikke gjør det så ofte. Det er i alle fall min erfaring i matematikk.

5.3 Passer Nyskolen for alle barn?

Jeg spurte mine lederinformanter og flere av mine foreldreinformanter, samt Mosse Jørgensen, om de tror Nyskolen passer for alle barn. Her fikk jeg ulike svar. Mosse Jørgensen sa:

Jeg ville aldri i verden ha vært med på denne skolerevolusjonen hvis ikke jeg mente at den passet for alle. Jeg mener at den passer for de aller fleste mennesker, de aller fleste barn, og de som det ikke passer for, hvis de kommer i en sånn skole, så tror jeg nettopp den skolen vil finne frem til hva som passer for dem.

En av mine lederinformanter sa det slik:

Jeg tror Nyskolen passer for de aller fleste. Noen barn har helt spesielle behov som grenser til behandling/terapi – og da er det viktig å kjenne sin begrensning i forhold til hva vi kan tilby av kompetanse. Jeg tror imidlertid at det er noen barn som trenger Nyskolen i større grad enn andre barn – for eksempel barn som trenger store faglige utfordringer eller strever faglig i forhold til jevnaldrende. Men jeg tror altså at så godt som alle passer inn hos oss. Barna er jo tross alt med på å forme skolen etter sine behov og ønsker.

Den andre lederinformanten var langt på vei enig, og mente at Nyskolen passer for de aller fleste barn. Men hun mente også at det kanskje kunne være barn som hadde behov for en svært rigid struktur som også ville kreve at andre barn skulle følge samme struktur:

Så de det ikke passer for er de elevene som ikke får til å forholde seg til at det finnes elever som har større frihet enn dem, ... hvis de da har sterke behov for struktur. Vi kan ikke tvinge alle til å følge et firkantet skjema fordi én elev har behov for det.

Noen av mine foreldreinformanter mente også at Nyskolen ikke ville passe for alle barn. En av informantene trodde dette spesielt ville gjelde barn som har veldig stort behov for autoritære voksne. En annen av informantene antok at foreldrenes holdning til autoriteter også ville kunne ha betydning for barnets tilpassing til Nyskolen. Denne informanten konkluderte også med at det som er viktig i skolesammenheng er et mangfold, og ikke nødvendigvis at alle skoler skal passe for alle barn:

Jeg tenker at barn som har foreldre som vektlegger autoriteter, nødvendigvis vil leve med den konflikten hvis de skal gå på Nyskolen. Men så tenker jeg også at de ikke ville ha valgt Nyskolen, så det ville nok ikke ha blitt noe problem. Tror ikke det er nødvendig for at det skal være en god skole heller, at den skal passe for alle barn.

Jeg tror ikke noen skole nødvendigvis passer for alle barn.

I tillegg trodde noen at det faktum at skolen er liten, kan få noe å si for hvorvidt barnet vil finne noen å være sammen med:

Jeg kan tenke meg at det kan komme barn som vil slite mye med å finne en eller annen gruppe å tilhøre. Fordi man sånn sosialt sett er forskjellige. Og man kan være på en måte som kan gjøre det vanskelig for andre å bli inkludert.

Jeg spurte en av lederne om hun var redd for at skolen skal få en overopphopning av ”barn med problemer”, og som andre skoler ikke greide å hjelpe, og om hun var redd for at Nyskolen skal bli oppfattet som ”spesialscole”?

Hun sier at skolen er svært langt fra å ha en overopphopning av barn med ”problemer”, men at dette er noe de har drøftet med skoleavdelingen hos Fylkesmannen. Skolen kan ikke avvise elever som trenger ekstra oppfølging eller et skjermet miljø, men kan eventuelt begrense inntaket på enkelte trinn dersom det blir mange som sliter innen én bestemt aldersgruppe. Dette må de da opplyse søkere om før inntaket starter. Skolen har fått henvendelser fra foreldre som har barn som sliter i andre skoler og som lurte på om Nyskolen passer bedre for deres barn:

I løpet av de siste to årene har jeg fått fire henvendelser fra folk ansatt i PPT som spør om skolen i forhold til barn de arbeider med. Alle unnskylder seg og sier de ikke har anledning til å anbefale private alternativ, men de gjør det likevel. De ringer oss, og foreldrene søker like etterpå og forteller at PPT anbefalte dem å ta kontakt med oss. Vi har hørt fra andre tilsvarende skoler i Danmark at det er viktig å ikke tro at vi kan ”redde” alle. Vi får se hvordan det utvikler seg – hos oss arbeider jo elevene på det nivået de er, enten de trenger ekstra utfordringer eller ekstra støtte.

Mine foreldreinformanter støtter ikke udelt tankene om skolen som en enhet som passer for alle barn og har likhet som ideal. Foreldrene er opptatt av at eget barn skal oppnå sitt potensiale, mens det trives og har det bra. I tillegg er de opptatt av at alle andre barn også skal få en god skolegang. Informantene mine mener jevnt over at ved å sørge for et større mangfold, så sørger vi også for at det blir større sjanse for at hvert barn finner en skole som passer godt for dem.

Nyskolelederne og Mosse Jørgensen heller mer til den oppfatning at Nyskolen i kraft av sin fleksibilitet passer for så godt som alle barn. Dette er på linje med Peter Petersen.

5.4 Passer Nyskolen for alle lærere?

Alle kan ikke uten videre gå inn og være lærere på Nyskolen, sier mine lederinformanter. Kort sagt er det en del egenskaper eller ferdigheter som må være på plass før en lærer vil kunne klare å fungere tilfredsstillende i Nyskolen.

En nyskolelærer må for det første ha et ønske og en vilje i forhold til å jobbe i Nyskolen, og må ikke være redd for kaos. Han må greie å se struktur der det ytre sett virker kaotisk. Han må ha respekt for barn og klare å behandle barn som likeverdige. Han kan ikke ha en veldig autoritær holdning. En Nyskolelærer må ha evnen til å være veldig fleksibel i forhold til arbeidsmetode, for arbeidsdagen er ikke nødvendigvis fast. Endringer kan skje, og har en ikke god evne til omstilling, kan en lett bli frustrert. Elevene er veldig forskjellige, både i forhold til behov og hvordan de ønsker å jobbe. Dette er krevende for lærerne i forhold til tilrettelegging og oppfølging. Nyskolen jobber mye med å få fram elevinitiativ og bruke det i undervisningen. Dette krever at en som lærer raskt kan omstille seg og ikke bare tvinge gjennom eget opplegg.

Skolen jobber med motivasjon og demokrati i praksis og er avhengig av at lærerne som jobber der tror at elevdemokrati er viktig, og at de forholder seg til det som vedtas i skolemøtene. For å klare å tilpasse opplæringen for hvert enkelt barn fordrer dette at lærerne tilbringer tid med elevene og blir godt kjent med dem, slik at de vet hvordan de lærer best og hva de trenger å jobbe med. Det er ikke alltid like lett å forene individets interesser med et sterkt fellesskap, så der er det også viktige at lærerne har evnen til å se enkeltbarnets behov og ta vare på de som trenger det. Det kan være en fare ved demokratiet at noen føler seg overkjørt, og da trenger de at noen er oppmerksomme på det.

Men totalt sett tror en av lederne at det dreier seg mye om engasjement. Dette synes hun er litt vanskelig, fordi en da står i fare for å gjøre læreryrket til et "kall". Hun mener også at det, optimalt sett, skulle vært slik at en kunne byttet ut alle de som nå jobber på Nyskolen, og likevel hatt Nyskole, men betviler at det i dag er mulig. Akkurat nå er den altfor person-avhengig.

Lederen synes det er viktig at lærerne og assistentene får anledning til å ha veilednings-samtaler og medarbeidersamtaler. I tillegg forteller lederen at de snakker mye sammen med utgangspunkt i ting som kan oppleves som utfordrende:

Hvordan synes du at du fungerer i skolemøtet? Hvordan er det for deg å ha krangle møte? Opplever du at du kommer noen vei når du skal diskutere med elevene? Hvordan får du til å ta med elevenes initiativ, for eksempel? Det er veldig mye samtale, egentlig, kollegaene mellom på skolen.

Jeg spurte den andre lederen hva hun synes kjennetegner lærerne i Nyskolen:

Entusiastiske, tålmodige, vil mye. Etter hvert ganske slitne. Lærere som starter her arbeider for lavere lønn og med stort arbeidspress, og de har valgt det selv. Tror mange har sett alt som ikke fungerer i offentlig skole, med liten tid til hvert barn, store grupper og mangel på ressurser, og ønsker seg noe annet. Det håper de å finne her og på andre friskoler. Drømmen om noe annet. Og et ønske om å få brukt evner/interesser som ikke nødvendigvis passer inn i en tradisjonell skole.

5.5 Foreldre- og skolesamarbeid

I følge FUG (Foreldreutvalget i grunnskolen) har foreldre stor betydning for om barna lykkes i skolen. De trekker frem forskning som Birkemo (2002) og Nordahl (2003). I følge Birkemo blir hans resultater i stor grad støttet av PISA-undersøkelsen (gjengitt i Lie mfl. 2001).

FUGs konklusjon er at alle foreldre kan ha en positiv funksjon i forhold til barnas skolegang, uavhengig av sosial status og utdanningslengde. Lærerne må ha positive forventninger til foreldrene og trekke dem inn i samarbeid rundt barna. Det må vektlegges at alle foreldre er ressurser for sine barn og har noe å bidra med. Et tiltak FUG foreslår er "Foreldreskole" etter modell fra Storhamar skole på Hamar, hvor de i flere år har invitert førsteklasseforeldrene til tre kurskvelder hver høst. Målet er

å motivere foreldrene til aktivt å støtte barnas skolegang og til å skape refleksjon om hvordan den enkelte lærer. (www.foreldrenettet.no)

Nyskolens ledere sier at de er ydmyke i forhold til foreldrene som tør å sende barna sine til en ny og annerledes skole. Foreldrene har bidratt med mye hjelp til skolen i form av praktisk arbeid og de oppleves stort sett som positive og konstruktive av personalet. Alle foreldre er opptatt av at barna deres har det bra, og når de tar opp ting med skolen, er det ofte på bakgrunn av hva de opplever som eget barns behov. Dersom barnet for eksempel er redd for å ta opp ting i skolemøtet, så blir det skolemøtet som er fokus for foreldrene, og hvis barnet er misfornøyd i søskengruppa, så lurar foreldrene på hvorfor de ikke kan få bytte.

Jeg spurte lederne om de ble redde for at foreldrenes engasjement skulle ”ødelegge” Nyskolen. Til det svarte begge at de først og fremst var interessert i å samarbeide med foreldrene, og når det oppsto konflikter, så skyldes det svært ofte misforståelser. Kanskje har skolen informert for dårlig, eller kanskje foreldrene har glemt å lese den informasjonen som har vært lagt ut, eller ikke møtt på foreldremøter? Kan hende forteller barna sin opplevelse av en situasjon hjemme, men uten å ha sett saken fra alle sider eller fått med seg nødvendige opplysninger? Da hender det at foreldrene reagerer med å stille spørsmål om skolens praksis.

Alle foreldre er sårbare i forhold til egne barn, men de fleste konflikter lar seg løse. Dersom de ikke lar seg løse, og foreldrene har mistet tiltro til skolen, vil det alltid være en mulighet at de velger å flytte barnet sitt til en annen skole. Trolig er foreldre med barn i privat skole mer troende til å benytte seg av slik ”exit” som løsning enn foreldre med barn i offentlig skole. Nettopp fordi de er foreldre som tar aktive og bevisste valg kan det hende at terskelen er lavere i forhold til å finne et annet skolealternativ dersom de ikke er fornøyd.

En av skolens ledere forteller at hun særlig i det året da skolen var nystartet var engstelig for at noen av barna skulle slutte. Da var det bare litt over tjue barn der, og de ansatte hadde fått et nært forhold til alle. Samtidig var skolen veldig i startgropa i forhold til hvordan den skulle bli, og lærerne følte seg fram i forhold til struktur. I dag er hun sikrere på egen rolle og hva hun står for som lærer og leder, samtidig som skolen har begynt å anta en mer tydelig struktur. Dermed er det lettere å være klar på hva skolen står for og hva hun som lærer står for i forhold til foreldre som er urolige. Skolen må, i likhet med foreldre, sette grenser når noen går over streken i forhold til krav. Gode grensesettere må være trygge på seg selv og hva de står for. Dermed blir det lettere for skolen i dag å si nei også til for kravstore foreldre.

Kanskje er det slik at foreldre som sender barna sine til trygge små skoler som Nyskolen ut fra en begrunnelse om at deres barn har behov for det, også er foreldre med spesielt stort behov for trygghet og kontroll? Dersom det er slik, vil det også være naturlig at foreldrene er mer krevende enn foreldre til barn i offentlig skole?

Mange av mine informanter forteller at de er en del på skolen, og at de føler seg velkommen der. Jeg spurte lederne om dette stemmer. De var svært klare på at alle foreldre er velkomne, og at det er hyggelig både når de deltar i morgenmøter og i undervisningen:

Eneste begrensningen er at vi må være bevisste i forhold til at foreldre ikke har taushetsplikt, og at foreldre som er på besøk kan fange opp problematikk rundt enkelte barn som de ikke skal ha innsyn i. Noen foreldre er veldig mye på skolen, og det kan bli vanskelig hvis de begynner å fortelle om/diskutere de ulike elevene. Da må vi balansere forsiktig. Jeg har tatt dette opp med noen foreldre, og de har forstått problematikken.

Foreldre ved Nyskolen opplever at lærerne er tilgjengelige, og at det er lett å få snakket med dem dersom de har behov for det. Skolen legger stor vekt på å stille opp for en prat når foreldrene ønsker det. De mener at foreldrenes innspill er viktige både som talerør for barna og i forhold til andre ting som lærerne ikke kjenner til.

Hva er det som virker positivt i forhold til å støtte opplevelsen av samhold og fellesskap? I følge Holthe (2000) kan dette være at man får bidra med det man kan til et felles mål. Vi bygger noe sammen, og vi har alle noe å bidra med. Skal et dugnadsarbeid fungere, må alle få en arbeidsoppgave og en rolle i prosjektet som gir dem en følelse av å bidra med noe viktig. Alle må oppleve å være en del av ”dugnadskollektivet”.

En av mine informanter opplevde at Nyskolen var flink til å gi rom for foreldre som ønsket å bidra med noe, og at de fikk bidra med det de var gode på.

Mange av de private skolene er avhengige av at foreldrene bidrar, og foreldrene ønsker å bidra. NIBR-informantene fra offentlige skoler forteller at deres skoler også ønsker at foreldrene skal bidra, men foreldrene opplever at de må bidra på skolens premisser. Skolen kommer med fordringer og foreldrene skal innfri. I mange (ikke alle) av de private skolene fra NIBR-rapporten får foreldrene bidra med det de kan. De opplever at de blir møtt på det de er gode på og har kompetanse innen.

Noen av mine informanter tror at en skole er avhengig av en viss dugnadsånd blant foreldre og ansatte for at den skal fungere bra. Problemet i de offentlige skolene de kjenner til, er at det er for få foreldre som besitter denne dugnadsånden, og det er for få ansatte som er villige til å strekke seg utover det de oppfatter som ”sin jobb” til å møte foreldrene når foreldrene har mulighet.

En av mine informanter diskuterer mye med skolens lærere, og er opptatt av at foreldrene må tørre å stole på at barna lærer. Han har selv stor tro på at det foregår mye god læring blant barna på Nyskolen og er ikke bekymret for eget barns faglige utvikling:

Jeg har tenkt at skolens største fiende kanskje er foreldrene. At vi ikke forstår, eller ikke helt tør å stole på at denne pedagogikken fungerer. For vi har ikke opplevd den sjøl, lærerne har ikke opplevd den sjøl, barna har ikke opplevd den. Altså, vi er i nytt territorium og det kan kanskje komme krav fra foreldrene; ”nå må vi få en orden og lære gangetabellen og...”, om det har skjedd vet jeg ikke, men det er en mulig fare, og det har jeg diskutert en del med dem.

Denne bekymringa deler han med en av mine lederinformanter som sier at når foreldrene blir utrygge på om barna lærer nok, så merker barna denne uroen og blir også bekymret:

Og så tenker jeg at det kan være vanskelig for en elev å gå på Nyskolen hvis foreldrene er veldig uenige i skolens pedagogikk. Og det handler ikke om at eleven ikke kan få til å gå der, men det handler om at det er veldig vondt, hvis det er sånn at det blir snakket dårlig om skolen hjemme, hvis det hele tiden er tvil om man skal gå der eller slutte, ... Det tror jeg ikke er bra for eleven.

Skolens ledere forteller at de har opplevd foreldre som har vært i tvil i forhold til barnas læring på Nyskolen. De tror det er viktig at disse foreldrene holder dette for seg selv, og ikke la bekymringene smitte over på barna. En bør heller ta det opp med de voksne på skolen og forsøke å klare opp i situasjonen. Barna havner lett i en lojalitetskonflikt og det kan igjen gå utover motivasjon og initiativ:

Da har jo selvfølgelig vi en viktig jobb å gjøre i forhold til trygging av foreldre. Men det tror jeg er noe vi må samarbeide om, da. Prøve å løfte det ansvaret vekk fra barna. (Lederinformant)

5.6 Fellesskap i skolen

Noen av mine informanter sier at de har fått gode venner blant de andre foreldrene på Nyskolen. Kanskje er sjansen større for at man møter likesinnede når man velger alternative skoler?

Men det kan synes som om det er de samme foreldrene som deltar hele tiden, i likhet med i offentlig skole. Forskjellen er, i følge informantene, at disse deltakende foreldrene utgjør en større prosentandel enn i offentlig skole. Det kan også virke som om det er særlig de foreldrene som har vært tilknyttet Nyskolen lengst, som også er mest aktive. FAU har diskutert dette på et av sine møter, og spekulerer (i referat fra 20.11.06, gjengitt på www.nyskolen.no) på om den forholdsvis labre deltakelsen på blant annet temakvelder, kan skyldes at noen foreldre føler seg utenfor, slik at det ofte blir de samme foreldrene som går

igjen i aktiviteter organisert av FAU. Problemet med dette er at de som deltar får mer kunnskap og tettere bånd til skolens ansatte, slik at de kan bli en “klikk” som virker avskrekkende og passiviserende på resten av foreldregruppa.

Mine foreldreinformanter var som nevnt i kap. 4 positive til de gode relasjonene mellom barn og voksne på skolen.

Som en av mine lederinformanter sier det:

Det foreldrene har gitt mest uttrykk for at de er fornøyde med, etter at de først har vært her en stund, er kontakten mellom barn og voksne, trygt, oversiktlig miljø og fleksibiliteten i forhold til interesser og læringsgrupper.

En foreldreinformant sier:

Jeg opplever at de virkelig har et inderlig ønske om at barna skal ha det bra der. At det er det aller viktigste for dem. Det er første gang jeg har opplevd det i skolen.

Foreldrene er svært fornøyde med skolen. De legger stor vekt på det de kaller ”stemningen” og humøret som møter dem når de kommer innom skolen. De har svært stor tillit til de voksne som jobber der. En av informantene mine sa at ”dersom lederen visste hvor stor tillit vi har til henne, hadde hun sikkert besvimt”.

5.7 Informasjonsflyt ved Nyskolen

Da jeg spurte mine informanter om det var noe de var misfornøyd med ved Nyskolen, var det tre informanter som sa at de ønsket seg mer og bedre informasjon. For å kunne ha innflytelse i forhold til barnas skolegang er informasjon en viktig faktor.

5.7.1 Behov for informasjon

Når foreldrene har valgt skole for sine barn, så er det et valg som er basert på informasjon de i stor grad har innhentet selv. De har vært aktive i forhold til å skaffe nødvendig informasjon til veie, og de har foretatt visse vurderinger for å finne det best egnede tilbud for barnet.

Foreldrene som aktivt velger skole har klare forventninger og besitter gjerne også de ressurser som kreves i forhold til å følge opp skolen. Fire av mine informanter var ikke like fornøyd med informasjonen. De øvrige seks syntes ikke dette var noe problem. De syntes

skolen informerte på en grei måte, og at barnet selv fortalte en hel del hjemme. Det viktigste for flere av disse foreldrene var også at barnet trivdes og hadde det bra. En mor sa at hun visste det hun trengte å vite. Hun så at barnet var fornøyd og lærte masse. Dette var nok for henne. Andre igjen var usikre på om barnet lærte nok, og om de kunnskapsmessig var på nivå med andre barn på samme alder. De ønsket også å vite mer om hva barna gjorde på skolen. De ville vite hva de lærte i de ulike fagene, prosjektene og hvilke temaer som var i fokus. I tillegg ønsket de konkret informasjon om hva deres barn hadde fått ut av arbeidet.

5.7.2 Faktorer ved Nyskolen som gjør informasjonsflyt ekstra viktig

Nyskolen har per mars 2007 eksistert i ca. to og et halvt år. Underveis har skolen forandret seg. Skolen har vokst, har fått nye lærere, ny timeplan og endret struktur. Mange ulike vikarer er også innom, og foreldrene hører stadig nye navn på lærere. For å sikre at foreldrene føler seg trygge på at alt fungerer bra på skolen, og at de vet hvem som er til stede der for barna, kreves det god og jevnlig informasjon. Jeg vil nå kort diskutere noen spesielle faktorer ved Nyskolen som jeg antar gjør informasjonsflyt ekstra viktig:

En ny type skole

Nyskolen er den første i sitt slag i Norge. Ingen har tidligere gått grunnskolen på ”en Nyskole”. Det er derfor ingen foreldre eller lærere som har egen erfaring med å være elev på en slik skole, og det er heller ingen som besitter erfaring fra å være foreldre eller lærere til barn på en slik skole. Når man gjør ting for første gang, vil man naturlig nok være litt usikker på hvordan det hele vil forløpe. Den skolen vi selv har erfaring med fra egen barndom, var velkjent for våre foreldre, slik mange av mine informanter uttrykte at offentlig skole i dag også virket velkjent for dem. I følge Stafseng (1996) kan vi i dag lett gjenkjenne skolepraksis fra egen skolegang, eller dagens undervisning og læreplan ved å ta utgangspunkt i Johann Herbart.

Våre foreldre visste hva de kunne forvente av skolens ansatte og overløt på mange måter ansvaret for ”skolelærdommen” til dem. Foreldrene kunne, om de ville, følge med på at vi barna gjorde leksene våre, og de fikk informasjon på foreldremøtene. Foreldremøtene var skolens arena, hvor foreldre ble fortalt hvordan klassen jobbet. Når læreren innkalte til

samtale om enkeltbarn, visste foreldrene at det var problemer i vente. Inntrykket er at en del foreldre før levde etter ordtakene ”intet nytt er godt nytt”.

Lekser

Barna på Nyskolen har skole fra 08.30 til 15.00 fire dager i uken, og fra 08.30 til 13.00 på fredager. De har dermed lengre skoledager enn hva offentlig skole i Oslo har. (Ca. 4 timer lengre per uke.) Jeg spurte lederne ved skolen om hvorvidt det var en regel om leksefri på skolen? Til det fikk jeg til svar at det til en viss grad stemmer at det er leksefri, men at noen barn ønsker lekser og får dette. Ved å ha lange skoledager skal lekser bli overflødige. Barna kan gjøre ferdig arbeidet i skoletiden og dermed slippe å ta med seg dette hjem. I forhold til tilpasset opplæring for hvert enkelt barn kan lekser forekomme der det er et ønske om det.

Når barna har med seg lekser hjem, kan foreldre se hva de arbeider med på skolen, og kan gjennom leksene danne seg et inntrykk av hvordan barna utvikler seg innen de ulike fag og ferdigheter. Når det ikke gis lekser og barna heller ikke har med seg bøker og/eller arbeid hjem, faller denne muligheten bort.

Pedagogikken

I tillegg til at Nyskolen er en ny skole, er den også under stadig omforming. Ingen vet hvordan skolen ser ut om ti år. For mange i skolesamfunnet er dette spennende, men for andre kan dette oppleves skummelt. Mange av foreldrene har vært på kurs hos Mosse Jørgensen for å lære om Nyskolens pedagogikk. Der hørte de om egeninitiert læring, skoledemokrati, trygghet, fellesskap og egne valg. Men én ting er å høre alt det fine om pedagogikken og om barns motivasjon og lærelyst, noe annet er å erfare dette i praksis. Kanskje begynner noen foreldre etter en tid å tvile på skolens pedagogikk? Kanskje opplever de at barnet deres ikke er så veldig motivert verken for å lese eller lære matematikk? Da kan man som mor og far lett få panikk og rope på fag og struktur:

Jeg tror de hadde tenkt seg at barnet deres skulle løpe inn og ha lyst til å lære hovedstedene i Europa, helt av seg selv. Men de opplevde at de ikke gjorde det. Og at bokstaver kanskje ikke var så interessant, for eksempel. Og at det da ropes på mer styring. (Fra lederintervju)

Jeg spurte foreldre om det var forhold ved skolen de var misfornøyd med. Fire foreldre svarte som nevnt at de ønsket mer og bedre informasjon om hva deres barn gjorde på skolen, og om hva deres barn hadde lært. De ønsket for eksempel å vite om de var på nivå med

andre barn på samme alder, og ville vite hvordan skolen sikret at de kom igjennom læreplanen. Bekymringene er stort sett relatert til faglig læring, og ikke til sosialt liv. Alle foreldrene var fornøyd med barnas trivsel og glede over å gå på Nyskolen. Dette var også det de vektla høyest i spørsmålet ”målet med skolen”. Det foreldre spesielt er opptatt av er, som vi har sett, særlig eget barns læring og velbefinnende.

Mine foreldreinformanter sier at de opplever at de kan kontakte skolen og lærerne når de har behov for det, og at lærerne alltid er lydhøre og tar seg tid. Nærmere informasjon om hvert enkelt barn ivaretas også formelt i dag ved samtaler hvert semester mellom kontaktlærer og foreldre. Noen barn er også med på disse samtalene. I tillegg har kontaktlærerne og barna elevsamtaler to ganger i semesteret. Disse samtalene blir det gjerne skrevet referat fra, og referatet kan brukes som grunnlag for samtaler med foreldrene.

Jeg spurte lederne ved skolen om hva som kunne gjøres for å sikre at informasjonsflyten ble god nok. De svarte at skolen kan være flinkere til å sende god informasjon hjem. I tillegg kan det utarbeides tydeligere målformuleringer og mer strukturerte planer av elever og lærere i fellesskap. Tid er også en viktig faktor. Ikke alle foreldre leverer og henter barna på skolen slik at de jevnlig kan se hva barna jobber med eller at de kan møte lærerne. Det er heller ikke sikkert at barnets kontaktlærer er der om du stikker innom skolen i hente- og bringetiden. Skriftlig informasjon er også tidkrevende å produsere, så foreløpig er den informasjonen foreldre får i skriftlig form fellesinformasjon. Så hvem har ansvaret i forhold til kommunikasjon? Jeg spurte en av skolens ledere:

Begge deler. Skolen har ansvaret for å informere, foreldrene ansvaret for å følge opp, lese og komme på møter. Foreldrene må følge med og ta opp ting de lurer på, men samtidig stole på at vi gjør jobben vår i forhold til å følge opp elevene.

Kanskje foreldrene ikke er flinke nok til å innhente informasjon om eget barn selv? Kanskje er det slik som en av mine informanter var inne på i forhold til et spørsmål jeg stilte om informasjon generelt:

Tror det er vanskelig å kunne gi tilstrekkelig info til alle, for alle har jo forskjellige spørsmål.

Når mye av kontakten mellom skole og foreldre foregår per e-post, kan det lett oppstå uheldige misforståelser, i følge en av mine lederinformanter. Når e-post i stor grad erstatter

samtale, kan det dermed skape samarbeidsproblemer der hvor poenget nettopp var å samarbeide og utveksle informasjon.

Det er vanskelig for skolen å vite hva hver enkelt forelder lurte på og er bekymret for uten at de har sagt fra om dette. Skolen kan sende ut generell informasjon i forhold til hva skolen/gruppen jobber med akkurat nå, men det er viktig at foreldrene tar kontakt og spør dersom det er noe som bekymrer dem.

Jeg spurte om foreldrene savnet noe ved skolen, og om det var noe de skulle ønske var annerledes. Flere av Nyskoleforeldrene sa da at de kunne tenkt seg et noe mer etnisk variert miljø. De ønsket flere barn med annen kulturell bakgrunn, slik at skolen i større grad kan gjenspeile det mangfold som finnes i Oslo.

5.8 Nyskolen vs. Petersens Jenaplanskole: en kort sammenligning

Jeg har i løpet av oppgaven forsøkt å danne et bilde av hvordan Nyskolen fremstår for mine foreldreinformanter og lederinformanter. Jeg har også gjort rede for Jenaplanskolen, slik den ble beskrevet av Peter Petersen. Når jeg nå kort vil forsøke å sammenligne Nyskolen med Peter Petersens Jenaplanskole, vil dette være min tolkning. Det er kun de områdene der jeg har tilstrekkelig informasjon om Nyskolen og Jenaplanskolen som vil berøres.

Som nevnt tidligere var formålet med Jenaplanskolene å skape et undervisningsmiljø hvor barna både skulle kunne virkeliggjøre sin individualitet og bidra dugelig til samfunnsutviklingen. Samarbeidet mellom lærere, elever og foreldre blir her viktig, og dette vektlegges i begge skoler. Petersen poengterer at foreldrene skal være velkomne til å delta i skolen, men at en viktig forutsetning er at de ikke bare skal handle ut fra eget barns interesse. De må arbeide for skolens fellesskap. Her er Petersens Jenaplanskole og Nyskolen på linje.

Tema- og helhetsundervisning, som alternativ til en fagstyrt og oppsplittet skolehverdag, bedrives i Nyskolen, i likhet med i Petersens Jenaplanskole.

Selv om aldersblandede grupper er idealet både i Nyskolen og i Petersens Jenaplanskole, så er det visse forskjeller i hvordan disse gruppene er organisert. I Jenaplanskolen er

”stamgruppen” elevens faste gruppe, både i sosiale og faglige aktiviteter. I Nyskolen har vi de to hovedinndelingene ”søskengrupper” og ”faggrupper/fokusgrupper”, som er grupper med forskjellige siktemål. Petersen legger vekt på at den stamgruppen barnet tilhører aldersmessig også skal være den gruppen barnet har sin opplæring i. Han mener at det barnet kan lære, skal det kunne lære i enhver av gruppene. Går man f.eks. i 4.–6.-gruppen, så skal man få opplæringen i denne gruppen. På Nyskolen er det ikke nødvendigvis slik per i dag.

Skoleforsamlingen er skolens høyeste myndighet i Jenaplanskolen. I tillegg til elever og lærere inkluderer Petersen også foreldre og andre voksne fra ”skolekretsen” eller lokalsamfunnet. Denne type lokalsamfunn eller skolekrets eksisterer ikke for Nyskolen, ettersom barna rekrutteres fra hele byen.

På lik linje med Nyskolen er Petersen opptatt av at målet med kunnskap ikke skal være ren faktareproduksjon. Barna skal lære seg å stille spørsmål selv og oppfordres til utforskning. Han er altså opptatt av å utvikle barnas nysgjerrighet på en liknende måte som man er i Nyskolen.

Skolens mål skal også være å bidra til sosial og etisk modning. Elevene må bidra til å holde orden på skolen, de må vaske og lage mat. Dette er felles både i Nyskolen og i Petersens Jenaplanskole. Petersen sier at skolens mål ligger i den sosiale verden og at arbeidsformene må føre til ansvarlighet og hjelpsomhet. Dette er gjenkjennelig fra mine informanters synspunkter på Nyskolen også.

I likhet med Petersens Jenaplanskole gir Nyskolen stor frihet til elevenes arbeidsmetoder og progresjon.

Som en konklusjon på denne korte og begrensede sammenlikningen kan vi si at Nyskolen har mange fellestrekk med Peter Petersens Jenaplanskole. Et viktig poeng er likevel at Petersens Jenaplanskole var en forsøksskole som ble dannet for over 80 år siden. Det ville derfor vært interessant å se nærmere på dagens Jenaplanskoler, bl.a. i Tyskland og Nederland. Mine foreldreinformanter sier at de fant Nyskolens foranderlighet tiltalende. Hvis man sier at Nyskolen er en Jenaplanskole, er det dermed slik at skolen skal være forpliktet til å operere innenfor visse ”Jenaplanrammer”? Og hvem skal ha myndighet til å definere hvorvidt Nyskolen faller inn under betegnelsen Jenaplanskole?

5.9 Oppsummering

Foreldreinformantene fra Nyskolen mente at sosial læring var svært viktig, og hadde tiltro til at skolen jobber godt med å skape et godt fellesskapsmiljø. De er fornøyd med at skolen arbeider med mer enn den rene fagkompetansen.

Det er en holdning blant lederinformantene om at man skal stille tilpassede krav til elevene: både faglige krav, krav om praktisk arbeid og sosiale krav. Lederne er fornøyd med Kunnskapsløftet, som de mener er en læreplan som passer bedre til Nyskolen enn den gamle læreplanen L97.

Skolen har gradvis fått fastere rammer, noe de fleste elever, lærere og foreldre er fornøyd med, med noen unntak. Disse rammene er ikke fastere enn at det fremdeles er gode muligheter for at barn kan fordype seg i enkelte fag/emner i perioder, og det er stor åpenhet for varierte arbeidsmåter.

Nyskolelederne og Mosse Jørgensen heller til den oppfatning at Nyskolen i kraft av sin fleksibilitet passer for så godt som alle barn. Hos foreldrene er ikke denne oppfatningen så klar. Foreldrene er mer opptatt av at det skal eksistere tilpassede skoletilbud for alle barn.

Nyskolelærere må ha en meget stor grad av evne og vilje til fleksibilitet, bl.a. som et resultat av elevenes store grad av frihet når det gjelder arbeidsmåter. En Nyskolelærer må også aktivt støtte opp om skoledemokratiet.

Foreldrene oppleves generelt sett som positive og konstruktive av personalet. Foreldrene bidrar med mye praktisk arbeid i skolen. Lederne sier at foreldre er velkomne på skolen, og foreldre opplever at lærerne er tilgjengelige. Foreldrene har også stor tillit til personalet og mener det er en god stemning på skolen.

Lederne sier at enkelte foreldre er usikre angående barnas faglige læring og skolens modeller for opplæring i fag. Lederne inviterer til diskusjon om dette og mener det er viktig at foreldrene prøver å unngå at slik bekymring smitter over på barna.

Enkelte foreldre er ikke fornøyd med Nyskolens informasjonsrutiner. Sannsynligvis har skolen spesielle utfordringer knyttet til foreldreinformasjon, blant annet på grunn av variasjonene i arbeidsmåter og organisering, og fordi det er lite utbredt med lekser.

Nyskolen har mange fellestrekk med Peter Petersens Jenaplanskole, slik den beskrives i litteraturen fra 1920- og 1930-tallet. Skolen er helt klart en representant for reformpedagogikken, men verken lederne eller mine foreldreinformanter plasserer den eksplisitt innenfor noen bestemt reformpedagogisk retning. Foreldreinformantene mener at Nyskolens foranderlighet er noe positivt.

6. Avsluttende utdanningspolitiske betraktninger

Her i kapittel 6 tar jeg utgangspunkt i den aktuelle utdanningspolitiske situasjonen når det gjelder private skoler. Først vil jeg gjøre rede for regjeringens forslag til ny privatskolelov og kort diskutere begrepene ”privatskole” vs. ”friskole”. Videre ser jeg på aktuelle argumenter mot privatskoler og gjengir statistikk om hvem som velger privatskole for sine barn. Jeg redegjør så for hva mine informanter sier om hvilken informasjon de har fått om skoler, og avslutningsvis diskuterer jeg behovet for privatskoler. Gjennom hele kapittelet drøfter jeg ut fra varierte skriftlige kilder, og tillater meg også å supplere med noen egne betraktninger.

6.1 Ny privatskolelov

Da den rød-grønne regjeringen overtok regjeringsansvaret, var utdanningsminister Øystein Djupedal rask med å trekke tilbake friskoleloven av 2003. Vedtaket hadde også tilbakevirkende kraft, slik at skolene som hadde fått godkjenning etter friskoleloven, men ikke hadde rukket å starte opp, ikke fikk starte likevel. Dette rammet også Nyskolen i Bergen, som hadde vært under planlegging i flere år.

Nå er regjeringens forslag til ny lov om privatskoler sendt ut til høring, og i mellomtiden er adgangen til å godkjenne nye skoler midlertidig opphevet. (Kunnskaps- og forskningsdepartementet, www.regjeringen.no/nb/dep/kd.)

Det er fortsatt enhetsskoletanken som ligger bak departementets vurderinger. Departementet legger særlig vekt på barnas mulighet til lokal tilknytning ved å gå på nærskolen, tanken om skolen som møteplass for alle uavhengig av sosial bakgrunn eller kulturell og livssynsmessig tilhørighet. Regjeringen ønsker å satse på den offentlige skolen ved å si nei til utbredelsen av privatskoler.

De privatskolene som allerede er i drift etter friskoleloven vil ikke bli berørt, og vil ha like rettigheter til eventuell utvidelse som andre privatskoler.

Forslaget til ny privatskolelov ble sendt ut på høring høsten 2006 og departementet behandler nå alle innspill og sender det til Stortinget. Dermed kan loven tre i kraft fra sommeren 2007. Departementet ønsker ikke å endre dagens tilskuddsordning på 85 prosent.

Det vil bare være bestemte typer skole som vil få godkjenning etter det nye lovforslaget. Skolene må enten basere sin virksomhet på et religiøst grunnlag, være en sertifisert internasjonal skole eller drive etter en anerkjent pedagogisk retning.

Med anerkjent pedagogisk retning mener departementet at skolene ikke trenger å utgjøre et klart pedagogisk alternativ til offentlig skole, men at den må "representere en sammenhengende idé og et verdigrunnlag som normalt ikke realiseres i den offentlige skolen fordi det kreves særskilt tilrettelegging av kompetansemålene i Kunnskapsløftet og/eller fordi de har en sammenhengende idé som "binder" opplæringen metodisk." Merk at begrepet "anerkjent pedagogisk retning" erstatter det tidligere "faglig-pedagogisk alternativ" i lovteksten. Departementet mener det er unaturlig å betegne skoler som "alternative" dersom skolens pedagogikk kan tilbys innenfor rammen av Kunnskapsløftet.

For å bli godkjent som en "anerkjent pedagogisk retning" må skolen følge "et helhetlig pedagogisk opplegg". Med det menes at skolen må organisere sin undervisning på en bestemt måte og bruke bestemte metoder og tilhørende læreplaner. Skolen må også ha et undervisningspersonale som er spesielt skolert i forhold til den eventuelle pedagogiske retningen i tillegg til å inneha godkjent lærerutdanning. For å bli godkjent som en "anerkjent pedagogisk retning" må pedagogikken være "utprøvd, utførlig beskrevet i litteraturen", "velrenommert og relativt utbredt". (www.regjeringen.no/nb/dep/kd.)

Slik jeg ser det, åpner ikke dette høringsutkastet for skoleforsøk i forhold til helt ny pedagogisk tenkning. Skal det søkes om å starte privatskole dersom denne loven blir vedtatt, vil bare det gamle, velkjente og utprøvede bli godkjent. De som ønsker å starte en skole må få det til innenfor rammene av for eksempel en Steinerskole, Montessoriskole, Daltonskole eller Jenaplanskole. (Disse eksemplene nevnes ikke i forslaget til lovtekst, men i høringsnotatet.) I tillegg må de stille med relevant og godkjent undervisningspersonell.

Dersom Nyskolen kan godkjennes, som en "anerkjent pedagogisk retning", med en pedagogikk som er "utprøvd og utførlig beskrevet i litteraturen", "velrenommert og relativt

utbredt”, kan det bli mulig å etablere flere Nyskoler i Norge. Nyskolen i Oslo har per i dag over 100 elever på venteliste, så det er grunn til å tro at etterspørselen er høy.

I forslag til lovtekst står det i § 3-4 om tilpasset opplæring og organisering av elever i gruppe, at det til vanlig ikke må deles inn etter blant annet faglig nivå. Her griper dermed privatskoleloven inn i skolenes metodikk. Dette kan kanskje få visse følger for blant annet Nyskolen, fordi inndeling i grupper etter faglig nivå er et av flere virkemidler for å oppnå best mulig tilpasset opplæring for hvert enkelt barn.

6.2 “Privatskole” vs. “friskole”

Tirsdag den 16. januar 2007 kunne vi lese i Aftenposten at Kunnskapsminister Øystein Djupedal ikke vil bruke ordet ”friskole”, fordi det kan gi inntrykk av at den offentlige skolen er ufri. Han vil dermed døpe om ”friskoleloven” til ”privatskoleloven”. Det var Kristin Clemet og den forrige regjeringen som kalte sin lov ”Friskoleloven” i 2003. Departementet vil heller ikke bruke begrepet ”frittstående skole”, fordi det også kan gi fornemmelser av at privatskolene er friere enn de offentlige skolene.

I min undersøkelse ba jeg informantene om å assosiere rundt begrepene friskole og privatskole. Noen syntes ikke det var noen forskjell, mens andre særlig mente at forskjellen lå i et eventuelt økonomisk aspekt. Privatskolene skal tjene penger, mens friskolene ikke er kommersielle. Noen forestilte seg også at i begrepet friskole lå det en forventning om at skolen ville representere et pedagogisk alternativ. Andre informanter knyttet begrepene til i hvor stor grad skolene fremsto annerledes enn tradisjonell offentlig skole, i den grad en kan si at offentlig skole representerer én form for skole. Det var også en informant som mente at skoletypene som var godkjente etter loven av 14. juni 1985, og som skulle representere et pedagogisk alternativ, ikke fremsto som så veldig alternative. Informanten trodde det alternative for henne kanskje var representert ved ”søskengruppene” i Nyskolen, mens det i de andre skolene i større grad virket som om de ga opplæring innen årskull-inndelte grupper. En annen av informantene mente at begrepet friskole ikke er så åpent som ordet ”fri” skulle antyde, og at privatskole derimot dekker alt som er utenfor offentlig skole, både skoler med pedagogisk alternativ og skoler med kommersielle motiv.

6.3 Argumenter mot privatskoler

I følge Sentio Norsk Statistikk sa 60 % av den norske befolkning at de synes det er greit å sende barna på privatskole. 50 % syntes også det er greit at det opprettes flere privatskoler. (Klassekampen 2002).

Det er 14 262 elever i private grunnskoler (med statsstøtte) i Norge. Totalt er det 621 733 elever totalt i grunnskolen i Norge. Privatskoleelevene utgjør dermed 2,29 % av det totale antallet elever i alle grunnskoler i Norge. I Oslo er det 4,15 % av elevene som går i private grunnskoler (GSI'06, Grunnskolens Informasjonssystem).

De som ikke ønsker privatskoler har flere argumenter for dette. Mine informanter har måttet forsvare sitt valg av skole i samtaler med venner og bekjente.

6.3.1 Segregering vs. lokal tilknytning

Hovedargumentet mot privatskoler blir uttrykt i frykten for segregering. Segregering er atskillelse av grupper, basert på kjennetegn som for eksempel utdanning, yrke, etnisitet eller inntekt. Frykten for privatskolene begrunnes i muligheten for segregering, men som vi ser av Helland og Lauglo (2005), har privatskolene i liten grad bidratt til segregering.

Mine informanter fortalte at det første motargumentet de møtte i samtaler de hadde om skolevalg, gjerne omhandlet viktigheten av et lokalmiljø. Det blir oppfattet som en selvfølge at det er bra å gå på skole i sitt nærmiljø, og et viktig argument for å velge lokalskolen. Dermed blir det også et argument mot å velge privatskole i de aller fleste tilfellene. Kanskje er det viktig for barna å ha venner som det ikke er for vanskelig å treffe utenom skoletid, men dette kan innebære at foreldre må hente og bringe. Dette er ikke bare et fenomen for foreldre som har valgt andre skoler enn lokalskolen. Ute i distrikts-Norge kan det være langt mellom husene og store geografiske avstander både til skole og venner.

For mange barn er tiden utenom "skoletid" også begrenset til helgene og feriene. Med skole og påfølgende SFO strekker ikke dagene til for samvær på hjemmebane. Når barna i tillegg går på en skole som gir lekser, så begrenser dette tiden en har til rådighet for et sosialt liv. Mange barn i store byer har kanskje heller aldri hatt et nærmiljø slik man ser det for seg i småbygder og tettsteder. Flere av mine informanter har fortalt om hvordan barnas nærmiljø

består av de voksnes venners barn i hele småbarnstiden, samt barna i barnehagen. Mange forteller også om vennskap som har utviklet seg fordi man har barn på samme alder. For noen har møtestedet vært barnas barnehage, enten ordinær barnehage eller ”åpen barnehage” i bydelen. Barnehageplassene i Oslo er ikke alltid en del av nærmiljøet, og mange har hatt barna i studentbarnehager eller barnehager i forbindelse med foreldrenes arbeidssted. Dermed har det ikke nødvendigvis vært slik at barna har vært knyttet til et bestemt sted med hensyn til venner og fritid. Slik var det også i 1994 da Ivar Frønes skrev at den norske barnehagen sjelden var basert på nærmiljøet, på grunn av for dårlig utbygging. Derfor var og er det like gjerne barn fra andre miljøer som har plass der, og barnehagen fungerer ikke som et sentrum i barns lokale barneliv. (Frønes 1994.)

Hvis man har en dårlig skolesituasjon i et lokalmiljø hvor alle går på samme skole, så har man ikke noe ”fristed” med andre venner heller. Alle vennene kjenner til ens skolesituasjon, og det kan være vanskelig å skape seg et nettverk utenom. En av mine informanter mener at det er en myte at alt av fritidsaktiviteter foregår i nærmiljøet. Han påpeker at Oslo har et stort tilbud av kulturelle og sportslige aktiviteter som forgår ulike steder i byen, og at foreldre i stor utstrekning frakter barna i bil til og fra. På spørsmål om de ikke syntes lokalmiljøet var viktig svarte en informant slik:

Nei, ikke i Oslo. På annethvert kvartal har du en lokal skole.

Argumentet om enhetsskolen som en møteplass for de ulike sosiale lag i samfunnet har stått sterkt i Norge. (Telhaug 1994.) De aller fleste vil nok også fremdeles støtte en slik tanke om at alle barn skal få bli kjent med andre, uavhengig av hvor mye penger eller utdanning foreldrene har. Tanken om likhet i samfunnet klinger godt i et sosialdemokratisk øre. Men, er tanken om enhetsskolen som en slik møteplass som motargument mot etablering av privatskoler et argument som holder? I bygde-Norge vil dette nok være tilfelle, men her er heller ikke de økonomiske og utdanningsmessige forskjellene så store som i de store byene. For eksempel er det i Oslo en kjensgjerning at det eksisterer geografiske klasseskiller, både i økonomisk og kulturell forstand. Argumentet om møteplass for alle samfunnslag burde da tvert i mot kunne være et argument for å velge bort den lokale offentlige skolen, til fordel for en mer heterogen privatskole. En del av NIBR-rapportens informanter oppgir ønsket om en mer heterogen skole som et av motivene deres for å velge privatskole for sine barn. De mente at den offentlige skolen barnet sognet til var for homogen.

6.3.2 Sosial utjevning

Enhetsskoletanken som prinsipp har stått sentralt i norsk skoleutvikling de siste hundre år. Målsetningen har vært å gi et likeverdig utdanningstilbud med like muligheter for alle. I dag omfatter dette prinsippet flere sosiale skillelinjer (Birkemo 2002). Den første og eldste skillelinjen dreide seg om muligheten for sosial mobilitet. Begrepet ”sosial utjevning” har i følge Willy Martinussen (1986) tilknytning til enhetsskolen ved at en tenker seg at utdanningssystemet kan ha en effekt på den sosiale mobiliteten i et samfunn. Ved å ta mer utdanning enn sine foreldre kan en bevege seg oppover i ”lagdelingshierarkiet” og oppnå en høyere ”rangering” enn sine foreldre. Dette kaller Martinussen for ”intergenerasjonsmobilitet”. ”Intragerasjonsmobilitet” er når en person endrer egen status gjennom sitt livsløp, for eksempel ved å ta enda mer utdanning eller bytte jobb. I vårt vestlige samfunn er i følge Martinussen ideen om like mobilitetsmuligheter framherskende. Det blir da viktig for samfunnet å sørge for best mulige vilkår for hvert enkelt samfunnsmedlem i forhold til å kunne bevege seg oppover i dette lagdelingssystemet uavhengig av bakgrunn. Sosial utjevning er det uttalte målet, og veien dit blir da gjennom egen innsats i utdanningssystemet. Dette samfunnet blir av mange kalt ”meritokratiet”, etter det engelske ”merit” (Young, 1966, i Martinussen, 1986).

Mange regner 1920 som ”starten for Enhetsskolen i Norge”, da Stortinget vedtok at videregående opplæring skulle bygge på en felles syvårig folkeskole. Senere ble den obligatoriske skolen utvidet til å bli tiårig, og alle har i dag også rett til treårig videregående opplæring (Birkemo 2002). Dernest innebar også enhetsskoleprinsippet å sikre like utdanningsmulighetene for alle uavhengig av kjønn og bosted. Det ble etter hvert slutt på gutte- og jenteklasser, og i 1960 fikk skolene en felles læreplan for hele folkeskolen. Siden 1970-tallet har prinsippet om likeverd også rettet vårt fokus mot de funksjonshemmede og mot elever med en flerkulturell bakgrunn. Prinsippet er at alle skal få det samme utbyttet av undervisningen. I følge Birkemo (2002) får ikke elevene i hans undersøkelse det samme utbyttet av undervisningen. Han viser blant annet til at jenter presterer bedre enn gutter i forhold til karakterer i grunnskole og videregående skole, og at det er blitt en overvekt av kvinner innen høyere utdanning. Han spekulerer i om dette kan skyldes om skolens innhold har større interesse for jentene enn for guttene, eller om det faktisk at det er flere kvinnelige enn mannlige lærere kan ha noe å si. Han tenker seg da at det vil kunne formidles flere ”feminine verdier”.

Birkemo diskuterer også forholdene for evnemessig flinke elever. Han sier at de svakere elevene har en gunstigere faglig utvikling enn flinke elever:

Gruppen av svake elever synes å nærme seg de øvrige elevene i løpet av de to siste årene på grunnskolen, mens gruppen av flinke elever ikke synes å ha tilsvarende gunstig utvikling. Birkemo (2002)

Dersom "flinkhet" er noenlunde likt fordelt, uavhengig av sosial status, kan en fremme sosial utjevning ved å legge godt til rette for hver enkelts utvikling.

Birkemo sier videre at de svake elevene, til tross for en god faglig utvikling, likevel hadde en svekket selvaktelse gjennom skoleåret. Disse elevene økte sin selvaktelse i løpet av sommerferien. Det kan tyde på at elevenes selvoppfatning i stor grad påvirkes av miljøet. Han tror det vil være gunstig for disse elevenes psykososiale utvikling at skolen utvikler en sterkere heterogenitet. Ved å øke valgmulighetene i skolen kan en lettere få til mestringsopplevelser for alle elever. Det vil også bli viktig å fokusere mer på egenvurdering framfor karakterer som kan sammenlignes. Kanskje burde karakterene avskaffes i grunnskolen? (ibid.)

I stedet for å tenke at hver skole skal tilpasse opplæringen til alle barn, bør en kanskje heller tenke at vi skal møte hvert barn med et mangfold av muligheter. Da øker man sjansen for at hvert barn kan finne en skole som faktisk greier å tilpasses deres behov.

Mine informanter etterlyser et større mangfold innen det offentlige skolesystemet. De fleste mente at det var av underordnet betydning om skolen de skulle ha barnet på var privat eller offentlig. Hvis det offentlige hadde åpnet for større variasjoner i offentlig regi ville dette ha kunnet gjøre de private skolene overflødige.

Mens Gudmund Hernes med L97 slo et slag for enhetsskolen og felleskapstenkningen, gikk Kristin Clemet i en ganske annen retning hvor valgfrihet og individualisering ble rådende ideologier. Lars Løvlie beskriver det politiske skiftet slik: Læreplan 2006 – fra enhetsskole til ensrettingsskole? Løvlie mener at solidaritetstenkningen viker for individualismens ideologi og prestasjonstekning (Backmann og Haug, 2005)

Er det slik at solidaritet er det motsatte av valgfrihet? Kan ikke samfunnet tillate valgfrihet for alle individer uten at en dermed mister omtanken for andre? Er det slik at det er en lov som sier at de valg ett menneske ønsker å ta må være gjeldende for alle andre også for å kunne være moralsk godt?

Å ha fokus på prestasjoner som en bærende ideologi i skolen er ikke nytt. Det har innen enhetsskolen alltid eksistert karakterer, og alle barn har blitt testet i forhold til hverandre og i forhold til gjeldende normer. De nasjonale prøvene er det mange som stiller spørsmål ved så langt, både i forhold til deres treffsikkerhet hva angår gruppene som måles, og om de er nødvendige. Et av siktepunktene med prøvene er å gi skolene en pekepinn på hvor ”skoen trykker” faglig blant elevene. Men man kan spørre seg om ikke en lærer med godt kjennskap til sine elever har god oversikt over hva elevene trenger hjelp til for å utvikle seg faglig, uten hjelp av nasjonale prøver. Den mer sannsynlige grunnen til å avholde nasjonale prøver er å få kontroll med skolene og oversikt nasjonalt over elevenes ”læring”. Kanskje kunne en interessant variant vært å avholde opptaksprøver til høyskoler og universiteter.

I følge mine lederinformanter i Nyskolen er Kunnskapsløftet som plan bedre egnet som verktøy for en skole med fokus på tilpasset opplæring enn L97. Dette begrunnes i Kunnskapsløftets metodefrihet og manglende detaljstyring. Dens tydelige kompetansemål, satt på slutten av 4., 7. og 10. trinn, gjør det også lettere for barna og skolene å jobbe aldersblandet, temabasert og tenke langsiktig.

Gudmund Hernes forfekter gjennom L97 enhetsskolen som et viktig virkemiddel for å opprettholde samfunnets kontinuitetsbærende referanserammer. En nasjonal enhetlig styrende læreplan gir høyeste prioritet til fellesskapet og alles rett til lik utdanning. (Backmann og Haug, 2005)

Spørsmålet er om en detaljstyrende læreplan som skal være lik for alle fremmer likeverdet? Hvorfor må vi alle ha den samme utdanningen?

Tilpasning, lokalt lærestoff og elevaktive arbeidsformer skal være innslag som ivaretar de individuelle interesser, forutsetninger og behov, og således likeverd innenfor fellesskapets rammer. Gjennom omforming og tilpasning innenfor fellesskapets rammer skal elevene unngå å bli fremmedgjort i det nasjonalt enhetlige. (Backmann og Haug, 2005)

Mosse Jørgensen har sagt mer enn én gang at hun er glad i enhetsskoletanken og at den er vårt ”arvegull”. Men Mosse Jørgensen sier også at en forutsetning for bevaring av enhetsskolen er at den forandrer seg, slik at den passer for flere barn. Hun mener at kampen for å bevare enhetsskolen har gjort det umulig med skoleforsøk nedenfra.

”Arbeiderbevegelsens folk har gjort enhetsskolen til en helligdom som ingen eller intet skulle røre ved, uansett hva som skjedde med ungene.” (Jørgensen 2005.)

Spørsmålet jeg stiller er om en enhetsskoletenkning er veien å gå for å oppnå en større sosial utjevning?

6.3.3 Nasjonsbygging

Det bærende i dette argumentet er ideen om at en felles god utdanning for borgerne vil gi dem en felles plattform og dermed i størst mulig grad en felles referanseramme. Eller som det står i Læreplanverkets generelle del: Opplæringen i skolen har som mål

å fremelske den enkeltes særpreg, de forskjeller som gjør hvert individ til et fond for andre - og å formidle de felles kunnskaper og ferdigheter som gjør at vi lett kan fungere med andre og sammen bidra til samfunnets vekst.

På 60- og 70-tallet og langt på vei også på 80-tallet har staten hatt god drahjelp i sitt nasjonsbyggingsprosjekt av statskanalen NRK. Allerede på slutten av 80-tallet begynte dette å endre seg. NRK fikk konkurranse fra andre mer internasjonale kanaler, og barn og unge så ikke lenger nødvendigvis det samme på TV.

Mennesker er i dag mer i kontakt med verden utenfor eget land, både i form av fysisk forflytning og nettbasert kontakt. Dagens unge vil med stor sannsynlighet i mye større grad se på hele verden som mulige bosteder og arbeidsplasser. De blir kjent med andre via Internett og får langt videre referanserammer enn tidligere generasjoner har hatt. Læreplanen fra 1974 og Mønsterplanen fra 1987 ga ganske mye frihet til lærerne, og den statlige kontrollen var ikke overveldende om vi sammenligner med Læreplanen fra 1997. Kanskje var dette et forsøk på å møte påvirkningen fra resten av verden og sikre at alle nordmenn fikk den samme basiskunnskapen og de samme referanserammene?

Barn og unge i dag blir påvirket og får informasjon fra mange ulike hold. De har et helt annet forhold til underholdning enn vi hadde som barn. Mens vårt tilbud besto i barne-TV kl 18.00, så har dagens barn og unge hele døgnet til disposisjon. Har de mulig tilgang til TV, video, data og annen underholdning, så er det kun noen få som kan stoppe dem, og det er ikke staten. Det er bare foreldrene som har mulighet til å lage regler for underholdningstilgangen og kan ta stilling til om det barnet ønsker, kan tillates. Det er viktig for barnet at foreldrene er til stede og setter kloke grenser. Barneoppdragelsen kan ikke overlates til staten.

Det er også viktig for mange foreldre at de ikke er alene om å ta de valgene de gjør, særlig dersom dette er valg som ikke er så vanlige i samfunnet for øvrig. Her kan vi se for oss alle typer grupper som deler noen verdier som for dem er viktige. Jeg tenker blant annet på religiøse, kulturelle og andre verdirelaterte grupperinger. Det kan også dreie seg om noe så enkelt som å si nei til TV-titting hver morgen, eller nei til innkjøp av PlayStation. Dette er verdivalg som kan medføre at barnet kan få problemer blant venner og i skolemiljøet. I en viss alder er det viktig for mange barn å ikke skille seg ut, og veldig ”streng” foreldre er ikke nødvendigvis et pluss i forhold til popularitet. Økonomi kan også være en utfordring for mange. Vi vet at det finnes barnefamilier i Norge som lever under fattigdomsgrensen. Dette medfører at barnet ikke kan stille opp med verken de samme aktivitetstilbudene eller de samme klærne som skolekameratene. Selv mennesker med to helt gjennomsnittelige inntekter kan oppleve å føle seg presset til å bruke mer penger på utstyr til ungene enn de egentlig har råd til, bare for at barna ikke skal føle seg utenfor dersom de bor i ”det rette strøket”. Hvis man da har muligheten til å velge en skole hvor man vet at foreldrene og lærerne har omtrent de samme verdiene som en selv har, kan dette gi en veldig viktig støtte i egen barneoppdragelse.

Spørsmålet jeg stiller her er kort sagt om nasjonsbygging bør være et mål for skolen. Kanskje burde vi i større grad tenkt på at Norge er en del av verden, og at det viktigste skolen kan gjøre er å gi det enkelte individ størst mulig ballast til å møte denne verden. Kanskje finnes ikke denne ballasten i ideen om en enhetlig nasjon, men kanskje heller i de ideene og verdiene du deler med mennesker rundt omkring i hele verden, og på dine barns skole?

På 1960- og 70-tallet studerte Professor Anton Hoëm samenes forhold til skolen og fant ut at en viktig forutsetning for trivsel og gode resultater i skolen var at man delte både verdifellesskap og interessefellesskap med skolen. Ettersom samene verken delte interessefellesskap eller verdifellesskap med skolen førte dette til dette dårlig skolegang. Skolen passet litt bedre for arbeiderklassen i byene fordi de delte interessefellesskap med skolen. De ønsket bedre arbeidsmuligheter og så nytten i muligheten for sosial mobilitet via utdanningsystemet. Men de delte ikke verdifellesskap. Skolevinnerne da som i dag er den velutdannede middelklassen som deler både interesse- og verdifellesskap med skolen (Beck 2005):

Tidens skole er instrumentell og basert på interessefellesskap med flest mulige, og dette går på bekostning av verdifellesskap. Ikke bare mellom befolkningsgrupper og skolen, men også forholdet mellom hjem og skole. Når barna er lenge på skolen er deres hverdagsliv der. For foreldre som ikke ser barna sine åtte timer om formiddagen blir det viktig å ha de i skoler med verdigrunnlag og verdensanskuelse de har tillit til. Enhetsskolen er opptatt av verdier, men på en objektiv måte. Dette er et problem fordi verdier alltid er subjektive. Konflikten mellom nasjonale objektive interesser og tidas krav til subjektivitet og verdifellesskap i skolen er slående.

Det er i lokalsamfunn vi lever. For mange barnefamilier er det skolen som er det sentrum som knytter dem til lokalsamfunnet. For familier som har valgt privat skole for barna er dette ofte en skole som ikke ligger i nærheten av hjemmet. Men den kan likevel representere et lokalsamfunn for familien. Eller for å si det med Tönnies: et gemeinschaftsamfunn.

Noen av mine foreldreinformanter sier at de på sikt ønsker at Nyskolen skal være en del av deres sosiale liv. Barna har vennene sine der og kjenner en tilhørighet til skolen. Noen av mine foreldreinformanter tilbringer selv en del tid på skolen, enten fordi de bare har lyst til å være der litt, eller fordi de skal bidra i form av fritidsklubb eller 17. mai-fest eller lignende. Kanskje vil det i stadig større grad bli slik at Nyskolen vil utgjøre et sentrum for familienes sosiale liv?

Flere av mine informanter har erfart at andre mennesker blir provosert av at de har valgt privatskole for barna. Kanskje skyldes dette at mange har fordommer i forhold til hvem det er som velger privatskole? I følge flere av informantene mine er det mye som tyder på at mange umiddelbart tenker at de som velger privatskole for sine barn, er mennesker med høy inntekt. Men er det disse som velger privatskoler for barna? Er de overrepresentert?

6.4 Myten om hvem som velger privatskole

Norge har en meget lav andel elever i private skoler, sammenlignet med andre land med tilsvarende offentlige støtteordninger. Men hva slags bakgrunn *har* de foreldrene som velger privat skole for sine barn? Er det for eksempel overrepresentasjon av visse foreldregrupper, basert på kriterier som inntekt, utdanning eller etnisitet?

Noen av mine informanter sa at de ble positivt overrasket over at foreldrene til barna på Nyskolen generelt sett ikke hadde høy inntekt. De tenkte, slik kanskje mange gjør, at det

hovedsaklig er velstående folk som velger privat skole for sine barn. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at dette ikke er tilfelle. I NIFU STEP rapport 2/2005 har H. Helland og J. Lauglo (2005) analysert disse tallene. De har blant annet konkludert med at de ikke finner noen generell tendens til at det eksisterer en overrepresentasjon av foreldre med høy inntekt blant privatskoleforeldre sammenlignet med foreldre med barn i offentlig grunnskole. Dette funnet harmonerer også med et uttalt ønske fra myndighetene. Den offentlige støtten på 85 % av antatte driftskostnader per elev er ment å motvirke at private skoler skal bli forbeholdt foreldre med høy inntekt.

Det er ikke generell grunn for å hevde at eksistensen av private grunnskoler i Norge har ført til segregering. Og forskjellene er store mellom de private skolene. Sitat fra NIFU STEP-rapporten (de bruker begrepet ”friskole” synonymt med ”privatskole”):

Et hovedresultat i analysene ovenfor er at det er stor variasjon mellom ulike typer friskoler, både innen de som er opprettet med et bestemt livssyn for øye (de er alle religiøse skoler), og blant dem som representerer et pedagogisk alternativ. Langs de fleste dimensjoner som her er undersøkt er forskjellene mellom ulike typer friskoler vel så store som forskjellene mellom friskoler og kommunale skoler. (Helland og Lauglo 2005)

Rapporten viser bare til to klare funn angående forskjeller mellom offentlige og private grunnskoler når det gjelder sosial bakgrunn, og det går på foreldres utdanning og om foreldre er fra ikke-vestlige land: I de fleste private skoler er det en overrepresentasjon av foreldre med høy utdanning. Og i skoler som utgjør et pedagogisk alternativ, er barn av innvandrere fra ikke-vestlige land sterkt underrepresentert.

Men selv om det i Norge per i dag ikke er store forskjeller mellom foreldre som velger privat skole og de som velger offentlig, så kan dette endres. For eksempel ser man også i Sverige en tendens til at foreldre som har barn i private skoler har høy utdanning. Det vises til casestudier hvor man har funnet tendenser til økt segregering med hensyn til prestasjoner og etnisitet. Privatskolene som ble undersøkt har færre barn med minoritetsspråklig bakgrunn og flere barn av høyt utdannede enn de offentlige skolene, og barna på privatskolene presterte noe bedre enn barna i de offentlige skolene (Helland og Lauglo 2005).

Nyskoleforeldrene som har bidratt i min undersøkelse, har høyere utdanning enn gjennomsnittet i Norge. Men det gjennomsnittlige inntektsnivået blant dem er trolig lavere enn landsgjennomsnittet.

6.5 Behovet for privatskoler

Dersom vi skal tenke rent sosialøkonomisk, så er det behov for privatskoler, forklart ved at det finnes en etterspørsel. Nyskolen i Oslo har i dag 100 elever på venteliste, og det ville ikke være særlig overraskende om også de øvrige privatskolene i Oslo-området har mange på ventelister. Vi har altså etterspørsel ut fra et stort behov, men så blir det altså opp til den sittende regjering om vi som foreldre skal få rett til å tilby den ønskede utdanning for våre barn. Men ville det vært etterspørsel etter privatskoler hvis de ikke eksisterte? Kanskje ville det ikke vært behov for privatskoler dersom den offentlige skolen dekket alles behov? Med utgangspunkt i NIBR-rapport 2003:8 samt mitt eget intervjumateriale, kan det virke som privatskolene representerer en ”ventil” for barn som ikke trives i offentlig skole.

Som jeg har gjort rede for tidligere i oppgaven, er det nettopp dette mangfoldet informantene mine etterlyser i forhold til skoletilbud. Når de selv valgte Nyskolen, var det ut i fra en overbevisning om at dette er det skoletilbudet som passer best for deres barn, og som dermed vil gi deres barn de best mulige forutsetninger for å lykkes sosialt og faglig.

6.5.1 Privatskole som exit

Foreldre og barn som opplever skolen som ulogisk og ufornuftig vil få problemer med å innordne seg. Foreldre som opplever at deres barn faller utenfor, eller på andre måter mislykkes innenfor skolesystemet, vil prøve å finne strategier for å ta vare på egen selvaktelse. Eller for å si som Hernes (1975), unngå å føle avmakt. Når det i tillegg handler om å ta ansvar for eget barns helse og velferd, vil det være nødvendig for gode foreldre å gripe inn og handle til det beste for eget barn.

Mange av foreldrene i min undersøkelse har i likhet med mange foreldre i NIBR-rapporten, hatt barna sine i en annen skole først. Barna og foreldrene har vært misfornøyde med det tilbudet de hadde, og har kjent behov for et alternativ. Når foreldre velger å ta barna sine ut av et skoletilbud og flytte dem over i et annet, er dette sjelden en lettvinnt løsning. Å ta sine barn ut av en etablert sammenheng med alt hva det kan innebære av tap av venner, kanskje kort vei til skolen og naturlig kontakt med sitt nærmiljø, kan for noen kalles en nødløsning. Dette er foreldre som har følt seg tvunget av hensyn til barnets helse og mulighet for læring til å finne en alternativ opplæringsarena. Derfor svarer også samtlige av disse foreldrene i

mitt utvalg ja på spørsmålet: ”Inngår det å la barna gå i privat skole som en del av det du forstår med å være gode foreldre?” Men de tilføyer at dette ikke vil gjelde for alle selv om dette måtte bli løsningen for dem og deres barn. Dette er hva Marit Helgesen (2003) kaller ”exit”. Exit blir da en mulighet for foreldrene til å forbedre barnets hverdag. Foreldrene har altså tatt sine barn på alvor, de har tatt seg selv på alvor og har handlet i samsvar med egen forståelse av situasjonen. Hvis det ikke hadde eksistert alternativer, hadde barna måttet fortsette på sin skole eller blitt hjemme. Det finnes barn og ungdom som har utviklet skolevegring fordi de har hatt en uholdbar skolesituasjon.

Det finnes noen offentlige alternativ. Barnet kan bytte skole, enten til en annen ”normalskole”, eller til en av spesialskolene. På ungdomsskolenivå i Oslo finnes det noen spesialpedagogiske tilbud som skolene kan søke inn elever på i samråd med pedagogisk psykologisk tjeneste. Her får elevene opplæring i små grupper og undervisning som kombinerer teori og praksis. Det er alltid fullt på disse skolene, og de har ventelister. Dette er svært interessant, men jeg skal ikke drøfte om denne tilstrømmingen skyldes at det er et behov for slike alternativ hos det enkelte barn, om det er skolen som har behov for avlastning eller om behovet er et resultat av at skolene eksisterer. Kanskje hadde de ordinære offentlige skolene vært bedre på tilpasset undervisning dersom disse spesialskolene ikke hadde eksistert?

I opplæringsloven §1-2, Formålet med opplæringa, står det blant annet: ”Opplæringa skal tilpassast evnene og føresetnadane hjå den enkelte eleven, lærlingen og lære kandidaten.” Det er altså en uttalt lov at de ordinære offentlige skolene skal gi alle elever et tilpasset undervisningsopplegg i samsvar med egne evner og forutsetninger. Det faktum at det fremdeles er behov for spesialskoler utenfor de ordinære skolene kan blant annet tyde på at det er langt igjen før vi har den skolen som står beskrevet i denne loven, i Kunnskapsløftet og den generelle delen av læreplanen. Så lenge den optimale offentlige skolen ikke finnes, vil det være behov for tilbud utenfor den offentlige paraply. Spørsmålet er også hvorvidt den optimale skole er kjennetegnet ved sin likhet. Passer de samme tilbudene for alle barn?

6.5.2 Behov for et større mangfold

Mange ønsker et større skolemangfold velkommen. Foreldrene har, blant annet i følge Menneskerettighetserklæringens artikkel 26, rett til å velge skole for sine barn, med barnets

beste som siktemål. (FN 1948). Det er foreldrene som kjenner barna best. Når regjeringen gjennom sin lovgivning begrenser foreldres reelle mulighet til å foreta et slikt valg, kan det argumenteres for at man samtidig begrenser barnas muligheter for en bedre tilpasset skolegang.

På tross av at skolene er forpliktet til å tilpasse opplæringen til hvert enkelt barn, kan det tenkes at skolene ikke vil greie å være så fleksible. Dersom det blir allment akseptert med et brokete og variert skoletilbud, og også myndighetene ser verdien av et slikt mangfoldig tilbud, vil flere skoler kunne få offentlig støtte. Da vil mulighetene bli større for at alle finner et tilbud som de blir fornøyd med, slik denne informant min sier:

Jeg er helt imot privatskoler sånn i bunn og grunn.

... det er helt unødvendig at vi skal ha privatskoler. Samfunnet har såpass god økonomi at det skal være et kommunalt gratis alternativ for alle barn, og en skulle kunne velge en pedagogikk som fungerer for deg. Det er det som er med på å skape mangfoldet i samfunnet. ... Men så lenge vi har kommunale skoler som ikke fungerer, så har vi ikke noe valg, da må vi ha et alternativ. Vi kan ikke sette oss ned og la ungen gå på en elendig byskole fordi en er imot privatskoler. Det er for egoistisk. Du kan ikke ofre barna dine i den politiske kampen.

Kildeliste

- Backmann, K. og Haug, P. (2005): *Forskningsrapport nr. 62. Møreforskning, Høgskulen i Volda.*
- Beck, C. (1999): "Fra enhetsskole til fri lokal folkeskole", i (red.) Raaen, F. og Østerud, F.D. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift.*
- Beck, C. (2005), i *Dagbladet*, 22.12.2005
- Bergem, T. (red.) (2001): *Slipp elevene løs!* Gyldendal Akademisk.
- Berger, A.-H. (2000): *Slik elevene ser det.* Cappelen Akademisk forlag.
- Berger, P. L. og Luckman T. (1999): *Den samfundsskabte virkelighed.* Lindhardt og Ringhof.
- Birkemo, A. (2002): *Læringsmiljø og utvikling.* Unipub.
- Both, Kees (2004): *Jenaplanschools in the Netherlands and their international relationships - An Overview.*
<http://www.jenaplan.nl/cms/upload/docs/internationalrelationships.pdf>
- Bunkholdt, V. (1994): *Utviklingspsykologi.* Tano.
- Bø, Inge og Helle, L. (2002): *Pedagogisk ordbok.* Universitetsforlaget.
- Clemet, K. (2003): *Pressemelding nr. 037-03, 6. mai 2003,* Det Kongelige Utdannings- og Forskningsdepartement.
- Engelsen, B. U. (1990): *Kan læring planlegges?* Gyldendal.
- Engelstad, F. og Ødegård, G. (2003): *Ungdom, makt og mening.* Gyldendal Akademisk.
- Ericsson, K. og Larsen, G. (2000): *Skolebarn og skoleforeldre.* Pax.
- Evenshaug, O. og Hallen, D. (2000): *Barne- og ungdomspsykologi.* Gyldendal Akademisk.
- Falbel, A. (1993): *Skolen eller livet.* Pedagogisk psykologisk forlag
- Foreldrenettet: www.foreldrenettet.no
- Forum Ny Skole: www.nyskole.org
- FNs menneskerettighetserklæring:
www.fn.no/erklæringer_konvensjoner/menneskerettigheter/verdenserklæringen_om_menneskerettighetene
- Freire, P. (1970): *De undertryktes pedagogikk.* Gyldendal

- Frønes, I. (1994): *Den norske barndommen*. Cappelen Akademisk
- GSI'06, Grunnskolens Informasjonssystem, www.wis.no/gsi
- Gundem, B. (1998): *Skolens oppgave og innhold*. Universitetsforlaget.
- Helgeland, I. M. (1996): *Forebyggende arbeid i skolen - en pedagogisk utfordring*. Kommuneforlaget.
- Helgesen, M. (2003): *Barns behov eller foreldres særinteresser. Foreldres motiver for å velge privat skole for sine barn*. NIBR-rapport 2003:8.
- Helland, H. og Lauglo, J. (2005): *Har frittstående grunnskoler økt segregeringen?* NIFU STEP rapport 2/2005. Norsk institutt for studier av forskning og utdanning/Senter for innovasjonsforskning.
- Helle, L. (2002): *Rom for handling*. Universitetsforlaget.
- Hernes, G. (1975): *Makt og avmakt*. Universitetsforlaget.
- Holthe V. G. (2000): *Foreldreinnflytelse i skolen*. Universitetsforlaget.
- Imsen, G. (1991): *Elevenes verden. Innføring i pedagogisk psykologi*. Tano
- Janis, I. L. (1995): *Group Think*. i (red.) Kolb, D.A., Osland, J.S. og Rubin, I.M. *The Organizational Behavior Reader*. Prentice Hall
- Jerlang, E. m.fl. (2000): *Utviklingspsykologiske teorier*. Gyldendal Akademisk.
- Jerlang, E. (red.) (2000): *Selvforvaltning*. Gyldendal Uddannelse.
- Jørgensen, M. (2005): *Ny Skole*. Eget forlag.
- Jørgensen, M. (1997): *Skoler jeg møtte*. Pedagogisk psykologisk forlag.
- Jørgensen, M. (1981): *Hverandre*. Gyldendal.
- Key, E. (1996): *Barnets århundrade*. Informationsförlaget.
- Kunnskaps- og forskningsdepartementet: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd>
- Kunnskapsløftet: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd>
- Klassekampen, 03.09.2002
- Læreplan for grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring – generell del.
- Martinussen, W. (1986): *Sosiologisk analyse*. Universitetsforlaget.
- Meyer, S. (red.) (2000): *Avmakt*. Gyldendal Akademisk.
- Meyer, S. (red.) (2001): *Makt og umoral*. Aschehoug.

- Myhre, R. (1988): *Grunnlinjer i pedagogikkens historie*. Gyldendal.
- Neill, A. S. (1993): *Summerhill*. Pax
- Noddings, N. (1995): *Pedagogisk filosofi*. Ad Notam Gyldendal.
- Nordahl, T. (2003): *Makt og avmakt i samarbeidet mellom hjem og skole: en evaluering innenfor Reform 97*. NOVA 2003:13
- Nordahl, T. (2002): *Eleven som aktør*. Universitetsforlaget
- Nygård, R. (1993): *Aktør eller brikke? Om menneskers selvforståelse*. Ad notam Gyldendal.
- Nyskolen i Oslo: www.nyskolen.no
- Petersen, P. (1931): *Skolliv och undervisning*. Sveriges allmänna folkskolläraryrkeförbunds litteraturselskap.
- Petersen, P. (1923): *Den Nyeuropæiske Skolebevægelse*. Danmarks Lærerforening, Københavns Kommunalærerforening, Københavns Kommunalærerforening og Pædagogisk Selskab.
- Petersen, P. (1933): *Jena-planen för en fri, allmän folkskola*. Sveriges allmänna folkskolläraryrkeförbunds litteratursällskap.
- Rogers, C. og Freiberg, H. J. (1994): *Freedom to Learn*. Merrill.
- Rogoff, B. (1990): *Apprenticeship in thinking. Cognitive Development in Social Context*. Oxford University Press.
- Schaffer, H. R. (1996): *Social Development*. Blackwell Publishers Ltd.
- Slagstad, R. (2001): *De nasjonale strategier*. Pax.
- Slagstad, R., Korsgaard, O. og Løvlie, L. (2003): *Dannelsens forvandlinger*. Pax.
- Stafseng, O. (1996): *Den historiske konstruksjon av moderne ungdom*. Cappelen Akademisk Forlag.
- Stafseng, O. (2000): *Skillet mellom kunnskap og omsorg*. Apollon 01.01.2000.
- Steinberg, J. M. (1999): *La skolen dø – lenge leve lærelysten*. Pedagogisk psykologisk forlag.
- Telhaug, A. O. (1994): *Utdanningspolitikken og enhetsskolen*. Didakta Norsk Forlag.
- Telhaug, A. O. (1997). *Utdanningsreformene. Oversikt og analyse*. Didakta Norsk Forlag.
- Thuen H. og Vaage, S. (red.) (1992): *Oppdragelse til det moderne*. Universitetsforlaget.
- Tönnies F. (1887, 1957) *Community and society*. Harper Torchbook, New York.
- Weber, M. (1971): *Makt og byråkrati*. Gyldendal.

Østerberg, D. og Engelstad, F. (1989): *Samfunnsformasjonen*. Pax.

Øzerk, K. (1999): *Opplæringsteori og læreplanforståelse*. Oplandske Bokforlag.

Øzerk, K. (2003): *Sampedagogikk*. Oplandske Bokforlag.

Vedlegg

Intervjuguide – foreldreintervjuer

1. Hva vil du trekke fram som de viktigste grunnene til at du/dere valgte å la deres barn gå på denne skolen?
2. Hvilket pedagogisk alternativ tilbyr denne skolen?
3. På hvilken måte har skolens pedagogikk spilt en rolle for det valget dere har gjort?
4. Hva synes dere om pedagogikken i den friskolen deres barn går på sammenlignet med pedagogikken i den offentlige skolen (deres barn sogner til)?

Innflytelse

5. Har dere valgt friskole fordi dere ønsker innflytelse på den undervisningen barna får tilgang til?
6. Hvordan kan dere utøve innflytelse?
7. Anser dere innflytelsen dere har på denne skolen for å være bedre enn den innflytelsen foreldre kan få i den offentlige skolen?
8. Deltar foreldre i skolens aktiviteter?

Barns behov og skolemiljø

9. Vi vet at skolemiljø, både fysisk, psykisk og sosialt er viktig for barnas læring og helse. La du/ dere vekt på at miljøet var tilpasset barnets behov?
10. Har du/dere valgt denne friskolen fordi du/dere har ønsket at barnet skal gå i et sosialt beskyttet skolemiljø?
11. Har skolens fysiske utrustning hatt betydning for det valget dere har gjort?
12. Har den fysiske utrustningen til den offentlige skolen i nabolaget hatt betydning?

Praktisk organisering av hverdagen

13. Hva er avstanden i antall kilometer til Nyskolen fra deres bosted?
14. Vil dere karakterisere det som at dere har ”kontroll” på hverdagen med tanke på organisering og tid?
15. Vurderte dere noen gang å skifte bosted for at barna skulle kunne gå på en annen offentlig skole som dere vurderte som bedre egnet i stedet for å velge friskole?
16. Det at dere valgte friskole, har det vært bestemmende for andre valg og prioriteringer familien har foretatt?

Informasjon

17. Hvilken informasjon har dere fått generelt om både offentlige og private skoler?
18. Hvordan fikk dere informasjon om denne skolen?
19. Fra hvem fikk dere informasjon om denne og eventuelt andre skoler?
20. Fikk dere informasjon om flere skoler, og eventuelt hvilke vurderinger gjorde dere for å velge denne?
21. Hvis det ble fritt valg av skole, også av kommunal skole, hvordan skulle dere ønske at informasjonen ble tilrettelagt?
22. Hva kunne dere tenke dere at informasjonen skulle inneholde?

Ideologi

23. Er fritt valg av offentlige tjenester et gode, er det en rettighet dere mener vi bør ha?
24. Hva mener dere om muligheten til å etablere friskoler? Bør det legges bedre tilrette for etablering av friskoler?
25. Vil det være et gode om det ble innført fritt valg av skole mellom offentlig og private skoler?
26. Vil det være et gode om det ble enklere å velge mellom offentlige skoler?
27. Mange mener at fritt valg av skole inngår i foreldres rett til å fatte beslutninger om eget barns oppdragelse. Kan dere støtte en slik påstand?
28. I hvilken grad mener du det bør være foreldres rett til å bestemme hva slags utdanning barn skal ha?

Skolepolitikk

29. Når dere avgir stemme i Stortings- og kommunevalg, hvor viktig er da skolepolitikk for valg av parti?
30. Den offentlige skolen i Norge omtales ofte som "enhetsskolen". Med dette sikter man til en skole som omfatter alle barn i alle samfunnsklasser og som lar dem lære det samme. Kan dere støtte en slik skole?
31. Anser dere at friskoler er en del av enhetsskolen?
32. Det har den siste tiden vært mye fokus på at skoler i enkelte kommuner har dårlig økonomi, og at det er nedslitte skolebygg og at lærereftene i en del tilfeller ikke har de nødvendige kvalifikasjoner. I forhold til dette; hva vet dere om den offentlige skolen som barna kunne gått til? (sogner til)
33. Synes dere kommunen prioriterer den offentlige skolen i tilstrekkelig grad?
34. Hva er deres inntrykk av læreres mulighet for videreutdanning i den offentlige og private skolen?
35. Hva tror dere vil bli konsekvensene for den offentlige skolen hvis det etableres flere friskoler i Norge?

Sosialt motiv

36. Når du tenker på medlemmene i dine sosiale nettverk, er de i omlag samme posisjon som dere angående økonomi og utdanning?
37. Anser du at dere er sterkt knyttet til de forskjellige nettverk av familie og venner som familien inngår i?
38. Hvor vanlig er det i deres omgangskrets, eller i deres barns omgangskrets, at barna går i privat skole?
39. I deres sosiale nettverk, er skole/valg av skole et tema det snakkes om?
40. Hvis det blir snakket om, hvilket tema i forbindelse med skole/skolevalg er det man snakker om?
41. De fleste foreldre ønsker å fremstå som gode foreldre og å gjøre det som anses som best for sine barn. Inngår det å la barna gå i private skoler som en del av det dere forstår med å være gode foreldre?
42. Når du tenker på foreldre til barna på Nyskolen, mener du at de skiller seg fra foreldre til barna i den offentlige lokale skolen?
43. Hvordan passer du og din ev partner inn i denne beskrivelsen? Likner dere på de andre foreldrene med hensyn på: ...
44. Opplever du at du og din familie er en del av det sosiale nettverket rundt Nyskolen? Var dere det før barnet deres begynte her, eller har dere blitt det etter at barnet begynte på skolen?
45. Er det sosiale rundt Nyskolen viktig for dere? Har dere fått nye venner i forbindelse med skolen?
46. Hva mener du er målet med skole?
47. Begrepene friskole versus privatskole?
48. Er dere fornøyd med skolen så langt?

Bakgrunnsopplysninger

49. Foreldres utdanning og yrke
50. Foreldres inntekt
51. Foreldres alder
52. Gikk de selv i privat skole?
53. Antall barn i familien?
54. Planlegges det flere barn?
55. Hvilken type bolig?

Intervjuguide – NIBR-rapporten

Første spørsmål helt åpent

1. Hva vil du trekke fram som de viktigste grunnene til at dere valgte å la deres barn gå på denne skolen?
2. Hvilket pedagogisk alternativ tilbyr denne skolen?
3. På hvilken måte har skolens pedagogikk spilt en rolle for det valget dere har gjort?
4. Hva synes dere om pedagogikken i den private skolen deres barn går på, sammenlignet med pedagogikken i den offentlige skolen?

Livssyn og verdier

En av betingelsene for å etablere private skoler i Norge i dag er at de utgjør et livssynsalternativ til den offentlige skolen.

5. Tilhører denne skolen en menighet?
6. På hvilken måte har skolens formidling av livssyn og verdier spilt en rolle for det valget dere har gjort?
7. Bekjenner familien seg til den samme tro som skolen evt. menigheten?
8. Hvilke verdier formidler skolen i tillegg til de religiøse?
9. Er det ditt inntrykk at denne skolen legger mer vekt på disse verdiene enn den offentlige skolen gjør?
10. Hva synes dere om den verdiformidlingen som skjer i den private skolen der deres barn går, sammenliknet med de verdier du tror den offentlige skolen ville formidlet?

Innflytelse

11. Har dere valgt privat skole fordi dere ønsker innflytelse på den undervisningen barna får tilgang til?
12. Hvordan kan dere utøve innflytelse?
13. Anser dere innflytelsen dere har på denne skolen for å være bedre enn den innflytelsen foreldre kan få i den offentlige skolen?
14. Hvordan velges foreldrenes representant(er) til styret?
15. Er det flere representanter i styret som utgår fra foreldregruppen?
16. Hva kan foreldre ta opp i skolens styre?
17. Hvordan fungerer skolens styre/driftsstyre?
18. Deltar foreldre i skolens aktiviteter?

Barns behov og skolemiljø

19. Vi vet at skolemiljø, både fysisk, psykisk og sosialt er viktig for barnas læring og helse. La du vekt på at miljøet var tilpasset barnets behov?
20. Har dere valgt denne friskolen fordi dere har ønsket at barnet skal gå i et sosialt beskyttet skolemiljø?
21. Har skolens fysiske utrustning hatt betydning for det valget dere har gjort?
22. Har den fysiske utrustningen til den offentlige skolen i nabolaget hatt betydning?

Praktisk organisering av hverdagen

Mange familier har lange reiseavstander til jobb, barnehage, skole etc. Begrepet "tidsklemmen" er brukt om småbarnsfamilienes arbeid med å organisere hverdagen og vi er interessert i å vite om tid og praktisk organisering utgjør et motiv for foreldre når de velger privat skole for sine barn.

23. Hva er avstanden i antall kilometer til:
24. Vil dere karakterisere det som at dere har "kontroll" på hverdagen med tanke på organisering og tid?
25. Vurderte dere noen gang å skifte bosted for at barna skulle kunne gå på en annen offentlig skole som dere vurderte som bedre egnet i stedet for å velge friskole?
26. Det at dere valgte privat skole, har det vært bestemmende for andre valg og prioriteringer familien har foretatt?

Informasjon

For å kunne velge skole trenger foreldre god informasjon om ulike skoler.

27. Hvilken informasjon har dere fått generelt om både offentlige og private skoler?
28. Hvordan fikk dere informasjon om denne skolen?
29. Fra hvem fikk dere informasjon om denne og eventuelt andre skoler?
30. Fikk dere informasjon om flere skoler, og eventuelt hvilke vurderinger gjorde dere for å velge denne?
31. Hvis det ble fritt valg av skole, også av kommunal skole, hvordan skulle dere ønske at informasjonen da ble tilrettelagt?
32. Hva kunne dere tenke dere at informasjonen skulle inneholde?

Ideologi

Det kan tenkes at foreldre velger privat skole for sine barn ut fra en generell antakelse om at private løsninger er bedre enn offentlige.

33. Er fritt valg av offentlige tjenester et gode, er det en rettighet dere mener vi bør ha?
34. Hva mener dere om muligheten til å etablere private skoler? Bør det legges bedre tilrette for etablering av private skoler?
35. Vil det være et gode om det ble innført fritt valg av skole mellom offentlig og private skoler?
36. Vil det være et gode om det ble enklere å velge mellom offentlige skoler?
37. Mange mener at fritt valg av skole inngår i foreldres rett til å fatte beslutninger om eget barns oppdragelse. Kan dere støtte en slik påstand?
38. I hvilken grad mener du det bør være foreldres rett til å bestemme hva slags utdanning barn skal ha?
39. Hva synes du er viktigst:

Skolepolitikk

40. Når dere avgir stemme i Stortings- og kommunevalg, hvor viktig er da skolepolitikk for valg av parti?

41. Den offentlige skolen i Norge omtales ofte som "enhetsskolen". Med dette sikter man til en skole som omfatter alle barn i alle samfunnsklasser og som lar dem lære det samme. Kan dere støtte en slik skole?
42. Anser dere at private skoler er en del av enhetsskolen?
43. Det har den siste tiden vært mye fokus på at skoler i enkelte kommuner har dårlig økonomi, og at det er nedslitte skolebygg og at lærereftene i en del tilfeller ikke har de nødvendige kvalifikasjoner. I forhold til det; hva vet dere om den offentlige skolen som barna kunne gått på?
44. Synes dere kommunen prioriterer den offentlige skolen i tilstrekkelig grad?
45. Hva er deres inntrykk av læreres mulighet for videreutdanning i den offentlige og private skolen?
46. Hva tror dere vil bli konsekvensene for den offentlige skolen hvis det etableres flere private skoler i Norge?

Sosialt motiv

47. Når du tenker på medlemmene i dine sosiale nettverk, er de i omlag samme posisjon som dere angående økonomi og utdanning?
48. Anser du at dere er sterkt knyttet til de forskjellige nettverk av familie og venner som familien inngår i?
49. Hvor vanlig er det i deres omgangskrets, eller i deres barns omgangskrets, at barna går i privat skole?
50. I deres sosiale nettverk, er skole/valg av skole et tema det snakkes om?
51. Hvis det blir snakket om, hvilke tema i forbindelse med skole/skolevalg er det man snakker om?
52. De fleste foreldre ønsker å fremstå som gode foreldre og å gjøre det som anses som best for sine barn. Inngår det å la barna gå i private skoler som en del av det dere forstår med å være gode foreldre?
53. Når du tenker på foreldre til barna på Nyskolen, mener du at de skiller seg fra foreldre til barna i den offentlige lokale skolen?
54. Hvordan passer du og din partner inn i denne beskrivelsen? Likner dere på de andre foreldrene med hensyn på:
55. Opplever du at du og din familie er en del av det sosiale nettverket rundt den private skolen? Var dere det før barnet deres begynte på denne skolen, eller har dere blitt det etter at barnet begynte på skolen?

Bakgrunnsopplysninger

56. Foreldres utdanning og yrke
57. Foreldres inntekt
58. Foreldres alder
59. Gikk de selv i privat skole?
60. Antall barn i familien
61. Planlegges det flere barn
62. Hvilken type hus?

Spørsmål til ledere ved Nyskolen i Oslo

Leder A, e-postintervju

Foreldre har mange ulike grunner til å velge Nyskolen. Hvilke grunner kjenner du til / hva tror du?

Foreldrene føler seg velkomne på skolen, –er de det?

De opplever at lærerne er tilgjengelige, og at det er lett å få snakket med lærerne dersom de har behov for det. Stemmer det?

Passer Nyskolen for alle barn?

Er alle barn velkommen på Nyskolen?

Er du redd for at skolen skal få en overopphopning av ”barn med problemer”, ”barn som andre skoler ikke vil ha” osv. Er du redd for at Nyskolen skal bli oppfattet som ”spesialscole”?

Kan du beskrive hovedtrekkene i endringene skolen har vært gjennom fra oppstarten og til nå?

Er alle barna og foreldrene fornøyd med fastere rammer?

Var ikke valgfriheten en del av det som gjorde Nyskolen annerledes?

På hvilken måte er Nyskolen annerledes nå? Lærer barna like mye som på en off skole? Du har jo erfaring fra offentlige skoler. Hva vil du si er de største forskjellene fra offentlig skole og til Nyskolen?

Hvordan organiserer dere opplæringa? Jobber alle barna med hver sine ting?

Hvordan møter dere nye barn? Førsteklassingene, er det noe spesielt opplegg for dem?

Er det noen forskjell på foreldrene til barna på Nyskolen sammenlignet med foreldrene til barna på de offentlige skolene du har erfaring fra?

Blir dere redde for at foreldrene skal ”ødelegge” Nyskolen med sitt engasjement og sine meninger. Får dere lyst til å si for eksempel : hør nå her; - her er hva Nyskolen legger til grunn, her er vårt ståsted, dette forholder vi oss til. Vårt pedagogiske grunnlag er slik. Det kan du enten like/ akseptere eller slutte.

Andre ped alternative skoler kan synes som om de har en ferdig vedtatt pedagogikk som foreldrene ”kjøper” når de sender barna dit. Er det slik her også, eller er det slik at skolen ”er” de barna, lærere og foreldre som til enhver tid er en del av skolen?

Har dere bra samarbeid med foreldrene?

Hva gjør dere for at samarbeidet skal være godt?

Hvilke forventninger har dere til foreldrene?

Hva tror du/ opplever du at foreldrene forventer av dere?

Noen foreldre føler at de ikke har oversikten over hva ungene lærer på skolen. Selv om de har begynt å få ukebrev, så er det noen som føler seg utrygge. Hva tror du dette skyldes?

Hva kan gjøres for at de skal føle seg trygge?

Hvem har ansvaret, skolen eller foreldrene?

Noen foreldre sier at det ikke er så farlig om barna ikke lærer så mye faglig så lenge de har det bra på skolen. At det viktigste for dem er at barna er glade og trygge og at de utvikler seg til mennesker som har selvtillit, lærelyst og engasjement. Hva tenker du om det?

Noen sier at på den off skolen så kunne de følge med på hva elevene lærte/hadde om på skolen via leksene. På Nyskolen har de ikke lekser. Hvorfor ikke?

Hva med dine kollegaer? Hva kjennetegner dem?

Engasjementet. Foreldrene mener at noe av det som gjør friskoler bedre enn de off skoler er lærernes engasjement. Hva skyldes dette engasjementet?

Dere vet jo alle hvilken skole dere har valgt å jobbe ved. Man kan tenke seg at fordi dere har valgt å jobbe her så er dere veldig enige om hvilken vei skolen skal gå, og trekker i samme retning. Stemmer dette? Hender det at dere er uenige? Om hva i så fall?

Hvordan skal en lærer på Nyskolen være? Hva legger dere vekt på når dere ansetter nye lærere?

Har Nyskolen noen prinsipper for hvordan man skal være som lærer? Eller hvordan man skal forholde seg til barna på? Jobbe på? Retningslinjer for arbeidet? Stillingsinstrukser?

Hva er ev. Nyskolens prinsipper i forhold til dette?

Dersom du mener at en lærer ikke arbeider etter "Nyskolens prinsipper" hva gjør du da? Kan alle være seg selv som person i lærerrollen?

Kan alle lærere bli Nyskolelærere?

Men, er det ikke til tider kaotisk på Nyskolen? Blir de ikke slitne?

Kan man bli utbrent når man trives?

Leder B, ansikt til ansikt-intervju

En del av spørsmålene er oppfølgingsspørsmål, og kan derfor virke ufullstendige i seg selv. Intervjuet var halvstrukturert og bar i stor grad preg av å være en samtale.

Men hva gjør dere med de barna som har en historie, og hvor de har vanskelig for å finne seg til rette på Nyskolen, hvor det kanskje er store behov for noe hjelp?

Foreldrene sier at det er positivt at det er små grupper ved Nyskolen og stor voksentetthet. De opplever at barna blir sett. Tror du at man ser barna i større grad enn man gjør på offentlige skoler du kan sammenlikne med?

Tar barna kontakt med dere voksne?

Hva vil du tro er grunnene foreldre har for å velge Nyskolen for sine barn?

Merker du noen forskjell på hvordan foreldrene forholder seg til pedagogikken i skolen ut fra hvilken grunn de hadde for å velge?

Opplever du at dere har "vanlig skole" nå?

Hvorfor tror du mange elever har etterspurt lærerstyring?

Opplever du at dette med å begrense bruken av data også dreier seg om kampen mot underholdning?

Går det ikke an bare å forby dataspill, da?

Er reglene om dataspill noe dere har blitt enige om på fellesmøtet?

Så barna har vært med å stemme dette fram?

Hvem var det som satt i komiteen som lagde dataregler?

Hvordan ble elevene i komiteen valgt ut?

Hvem er det som ivaretar datareglene og følger dem opp?

Foreldrene nevner også at de opplever at de kan ta kontakt i større grad, at det er mindre byråkratisk enn de er vant til fra offentlig skole. Og at hvis de har noe de lurer på eller vil snakke om, så kan de bare ringe, så får de snakke med noen. Eller kan stikke innom. Og de føler seg velkommen når de er der. Når som helst. Stemmer det?

Hvordan er foreldresamarbeidet?

Hvordan er foreldreengasjementet ved Nyskolen, sammenlignet med offentlig skole?

Tror du noen har fått barna sine inn på Nyskolen fordi de ønsker et nettverk knyttet til skolen selv?

Er det noen som har valgt skolen på grunn av de andre foreldrene, fordi de tenker at foreldrene er mer engasjert der enn i en offentlig skole?

Foreldrene opplever at lærerne er interessert og at de brenner for jobben sin, og at de er serviceinnstilt. Og de er villig til å strekke seg langt i forhold til å ha møter, og i forhold til å gi den informasjonen som man er ute etter. Kjenner du det igjen?

Men tror du at det er større engasjement blant lærere her enn det er for eksempel på de offentlige skolene du har kjennskap til?

Tror du man kan bli utbrent i jobben?

Har dere noen idé om hvordan lærerne på Nyskolen bør være?

Engasjementet dere har, da. Hva skyldes det, hvor henter dere det fra?

Får alle lærerne være mye med å bestemme hvordan dagen skal være?

Hvis dere har lyst til å gjøre noe, plutselig, hvis at det er et barn som har lyst til å gå på en utstilling eller noe sånt, kan dere gjøre det?

Når dere ansetter nye lærere, hva legger dere vekt på da?

Har dere en stillingsinstruks?

Dersom dere opplever at det er lærere som ikke jobber etter det som dere ev. opplever som Nyskolens prinsipper, hva gjør man da?

Føler du at de ansatte på skolen drar i samme retning?

Opplever du at foreldrene blander seg inn i det pedagogiske opplegget?

På hvilken måte gjør de det?

Du blir ikke redd for at foreldrene skal ødelegge skolen med innblanding sin?

Kan alle lærere bli Nyskolelærere?

Hvordan harmonerer lærernes grad av styring av egen hverdag med barnas selvbestemmelse?

Slipper alle elevene til, eller er det noen som alltid vil være mer framtrædende enn andre? Er det noen som blir overkjørt?

Er det mange som bare sier tulleting i Ringen?

Men kanskje det også er en del av prosessen?

Passer Nyskolen for alle barn?

Har dere opplevd at det kan være vanskelig for en elev å gå på Nyskolen hvis foreldrene er veldig uenige i skolens pedagogikk?

Hva handler elevsamtalene om?

Er foreldrene opptatt av at de skal lære noe?

Så du er fornøyd med Kunnskapsløftet?

Opplever du at Nyskolen er en Jenaplanskole?

Har dere vært på besøk i noen Jenaplanskoler?

I Oslo har man jo ganske mange spesialskoler. Tenker du at Nyskolen kan være så fleksibel at den kan ta i mot de aller fleste barn, og gi alle et tilbud som passer for dem?

Er du redd for at Nyskolen kan bli oppfattet som spesialskole?

Dette med struktur og frihet. Det har jo skjedd en del endring der. Virker det som om barna og foreldrene er blitt fornøyd med det etter hvert?

De elevene som har vært mest skeptisk til struktureringen, er det elever som stort sett har greid seg helt fint i forhold til den friheten, og har klart å jobbe med fag, og har lært mye?

Er det elever dere har vært bekymret for, faglig?

Er det noen av elevene som har lekser hjemme?